

CSALÁDI REGÉNYTÁR

GERMAINE
ESZMÉNYE

ooooo RTAooooo

MONTAL MÁRIA

II.

A Szent-István-Társulat kiadása

Családi Regénytár.

A katolikus művelt közönségnek egy régi vágyát teljesíti a *Szent-István-Társulat*, midőn *Családi Regénytár* cím alatt új vállalatot indít, mely a maga nemében egyedül álló hazai irodalmunkban. Regényeket és elbeszéléseket nyújt e vállalatban, a legjelesebb hazai és idegen katolikus íróktól, de csak oly műveket, melyek a kath. szépirodalom minden követelményének megfelelnek: kiváló irodalmi beccsel bírnak, de egyszerűs mind tiszta erkölcsi légkörben mozognak s valódi keresztény fölfogást tükröznek vissza. Valóban égető szükség is van arra, hogy a katolikusoknak oly szórakoztató olvasmányaik legyenek, a melyek sem hitüket, sem erkölcsüket nem sértik; melyek szellemüket gyönyörködtetik, de harmóniában is vannak katolikus világnézetükkel és erkölcsi fölfogásukkal. Ezért reméljük, hogy a *Családi Regénytár* kedvező fogadtatásra talál a katolikus olvasóközönségnél, melynek pártolása csak ösztönzésül fog szolgálni a minden áldozatra kész *Szent-István-Társulatnak*, hogy ez új vállalatát minél szélesebb alapokon fejlessze.

A *Családi Regénytár* 10 íves kötetekben jelenik meg, az egyes kötetek ára csinos angolvászonskötésben csak egy korona. A *Családi Regénytár* kötetei megrendelhetők a *Szent-István-Társulat* könyvkiadóhivatalában (Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utca 28. sz.), valamint minden fővárosi és vidéki könyvkereskedésben.

A „Családi Regénytár”-ból

megjelentek:

I. és II. kötet.

Germaine eszménye. Regény. Irta *Montal Mária*. Fordította *Szentannai*. — *D'Arboud* ezredes három párbaja. Elbeszélés. Irta *Beugny d'Hagerne*. Fordította *dr. Rada I.*

III. kötet.

Utak az életben. Elbeszélések. Irta *Cyprián*.

IV. kötet.

Filemon ezredes. Elbeszélés. Irta *C. De Lamiraudie*. Fordította *A. Vilma*. — **Hol a boldogság?** Elbeszélés. Irta *Minna Canth*. Finnből fordította *Bán A.*

V. és VI. kötet.

Eszter. Eredeti irányregény az alkoholizmus ellen. Irta *X. . . grófnő*.

VII. és VIII. kötet.

Éliane. Regény. Irta *Graven Ágostné*. Fordította *dr. Rada I.*

IX. kötet.

Rajzok a kuruczvilágból. Irta *Kincs István*.

X., XI. és XII. kötet.

A vértanú szellem. Történeti regény. Irta *Filó Károly*.

XIII. kötet.

Úgy a mint volt. Elbeszélések. Irta *Büttner Julia*.

XIV. kötet.

A Mária-kép. Elbeszélés. Irta *Buol M.* Ford. *Sziklay János*.

XV. kötet.

Anyaföldön. Elbeszélések. Irta *Andor József (Cyprián)*.

XVI. és XVII. kötet.

Don Luis Coloma elbeszélései. Spanyol eredeti után fordította *Jándi Bernárdin*.

XVIII. kötet.

A kékruhás asszony. Irta *Csapodi Istvánné*. — *Psyche* lámpája. Elbeszélés. Irta *Léon de Tinséau*. Fordította *A. V.*

XIX. kötet.

Hrícz és az úrfi. Elbeszélés. Irta *dr. Franko Iván*. Fordította *Zsátkovics Kálmán*.

XX., XXI., XXII. és XXIII. köt.

A leánymamák fia. Víg regény. Irta *Kincs István*.

XXIV. és XXV. kötet.

A hiábavaló gazdagság. Irta *Jeanne Mairét*. Francia eredetiből fordította *dr. Rada István*. — Az utolsó betét. Elbeszélés. Irta *Mrs. Bartle Teeling*. Angolból ford. *G. M.*

XXVI. kötet.

Falusi történetek. Elbeszélések. Irta *Vértessy Gyula*.

XXVII. kötet.

Az ezer tó országából. Finn elbeszélések. Finn eredetiből fordította *Bán Aladár*.

XXVIII. és XXIX. kötet.

Budai históriák. Irta: *Tarczai György*.

CSALÁDI REGÉNYTÁR.

Germaine eszménye

Regény két kötetben

Irta

MONTAL MÁRIA

Fordította

Szentannai

II.

Budapest

A Szent-István-Társulat kiadása

(VIII., Szentkirályi-ntetza 28.)

Stephaneum, a Szent-István-Társulat nyomdája.
Budapest, VIII , Szentkirályi-utca 28a.

XIV.

Mirelle, a mint elhatározta, már harmadnap elutazott. Midőn távozása előtt fölment a nyári-lakba, hogy rokonától búcsút vegyen, alkalma nyílt Germainenel találkozni s néhány szót váltani vele. Így megmondhatta neki, hogy De Bayne asszony megígértette vele, hogy leírja úti-élményeit s időről-időre neki megküldi.

— Szeszély ez tőle, melyet nem értek — tette hozzá — s kedvem volna rá sem hederíteni. De az a gondolatom támadt, hogy ezen a réven néha ön is hall rólam, s megígértem. Valóban, úgy örülök, mint a gyermek, ha arra gondolok, hogy a válás hosszú napjai alatt ön is megtud egyet-mást felőlem. Rokonom bizonyára nem fogja önnek fölolvasni leveleimet: de ismerem őt, beszélni fog róluk; ezzel is — azzal is közöl majd belőlük részleteket; elmondja: hol járok s így ön tudomással fog bírni bolyongásaimról. Igazán jól esik tudnom, hogy gondolata követhet mindenütt.

Germainet szintén elragadta ez a számítás. Úgy tetszett neki, hogy a tudósítások, melyeknek ha tartalmát nem is, de jöttét tudni fogja, majd abban a csalódásban ringatják, mintha Rajmond jelen volna. És csakugyan alig utazott el Rajmond, a fiatal lány abban a roppant ürességben, melyet a távollét vájt szívébe, türelmetlenül kezdte várni a leveleket, melyek talán hoznak valami hírt róla.

Különben, hogy jobban előlje az időt s gondolatban és lélekben még közelebb legyen hozzá, minden mulatsága ama könyvek olvasása volt, melyekről föltette, hogy ő is olvassa, nem is említve az Olaszországról szóló műveket, melyeket szennvedélylyel tanulmányozott. A nyári-lak könyvtárában épen akadt több is és köztük kettő vagy három újabb, képes kiadás; úgy, hogy Germaine kényelmesen maga elé varázsolhatta azokat a helyeket, hol Rajmond lakott, sőt olykor azt képzelte, hogy vele van, miben mondhatatlan gyönyörúsége telt.

Igy folyt le három hónap, melyet rokona elutazása után De Bayne asszony még falun töltött. Olga még augusztus első napjaiban elhagyta Bonnes-t, hol a szomszéd családokkal rendezett egy-két kiránduláson kívül igen csöndes volt az élet, a bárónénak nagy boszúságára, Germainenek nagy örömére.

A nyaralás vége felé az egyetlen esemény Mirellenek négy vagy öt levele volt, melyek pon-

tosan, egymástól tizenöt-húsz napra érkeztek. Mint Rajmond előrelátta, a báróné fölemlegette környezetében e levelezést; sőt alkalomadtán hol barátnőinek, hol leányainak olvasott is föl különböző mulattató, szellemes, humoros részleteket, melyeket a látszólagos közöny mellett Germaine egész odaadással hallgatott. Az itt-ott elszórt komoly és mély megjegyzések szívébe hatottak, míg a báróné kaczagott rajtuk s különcznek, hóbortosnak címezgette rokonát... Ám a fiatal lány tudta, hogy a komoly gondolatok, melyek a levelek pajkos egészéből kiríttak, az ő számára voltak becsúsztatva, abban a reményben, hogy talán fölolvassák előtte... Szíve mélyébe véste azokat, magában gyakran ismételte; ki akarta venni minden értelmöket, látva bennük — és mily örömmel teljes megindulással! — az erkölcsi újjászületés bizonyítékait annál, a kit szeretett.

E levelek, noha nem olvasta azokat soha, nagy szerepet játszottak életében. Mikor tudta, hogy körülbelül érkezni fog egy-egy, gondja volt rá, hogy útjába akadjon a levélhordónak s ő maga vegye át a postát. Gyermekes örömmel tartogatta kezében azt a kis négyszögletes papírt, mely *őtőle* jött; nézegette az *ő* kezeírását; betűzgette a bélyegzőt, mely jelezte a helyet, a hol *ő* tartózkodik... tudta jól, hogy ezek a messze földről csak neki

jöttek elmondani, hogy ő nem feledte el. Majdnem semmiség volt ez... mégis, mikor a faluról beköltöztek, a fiatal leány mélyen sajnálta azt a boldogságot, hogy ő maga vehette át Mirellenek a bárónéhoz intézett leveleit.

Párisban a kapusnál elhelyezett kis hordozható szekrénybe tették a postát s az már mindannyiszor közvetlenül a bárónénak adta át. Ez volt a szokás és Germaine előre is kellettlenül gondolt rá. De bele kellett nyugodnia.

Nemsokára Párisba érkeztek után, október utolsó napjaiban a fiatal leány megtudta, hogy aznap reggel Rajmondtól levél érkezett; mert De Bayne asszony előtte beszélt Olgának róla. Azután öt vagy hat hét is eltelt a nélkül, hogy Mirellenek csak nevét is hallotta volna említeni; nagy nyugtalanság szállta meg s növelte, metszőbbé tette azt minden nap, mely hírt nem hozott.

A báróné feledte el a legutóbb kapott levelet emlegetni, mint máskor? vagy talán ő nem írt? Ha ő nem írt, akkor bizonyosan beteg... S a szegény gyermek, e kényes bizonytalanság zsákmánya, egyedül, a nélkül, hogy valakivel közölhette volna bánatát, aggodalmába majd belebetegedett.

Rettegése kétszeres lett, midőn egyszer hallotta hogy Olga társalgás közben azt kérdi a bárónétól:

— Hát rokona, édesem? már rég nem szólt róla semmit.

— Rajmond? Csoda, hogy megtartotta szavát és három hónapig írt. Tőle többet várni balgaság volna... Mióta Párisba visszatértünk, Olaszországból nem kaptam egy levelet sem.

— Beteg talán?

— Dehogy! Bizonyosan kószál valamerre s nem gondol többé rám, mintha nem is volnék. No, nincs mit gyötrődni miatta... Különben nemsokára itt az újév, akkor bizonyosan hírt ad magáról valami módon.

Ez utolsó szavak kissé elcsitították a nyugtalanságot, mely Germainet kínoztá, mióta biztos tudomására jutott, hogy Rajmond nem írt. Ki tudja, hát ha egy levél eltévedt? De meg csakugyan nincs messze újév napja, s akkor majd tudja, mit tegyen. Ha Mirelle tovább is hallgat, megkettőzteti bátorságát s mint ilyenkor rendesen minden évben, írni fog öreg barátnőjének, De Villatière asszonynak, közli vele titkát s kérni fogja, tudakozódják Rajmondról.

Ezt elhatározva, erőszakolta magát, hogy még egy hétig bátor és türelmes legyen.

Végre megjött az újév. Reggel heves szívdobogással ébredt Germaine, mintha aznap dőlné el sorsa.

Templomból hazajövet, mikor a kis terembe lépett, azt hitte, lábai mindjárt lerogynak alatta, olyan izgatottság vett erőt rajta; az asztalon ugyanis egy virágkosarat vett észre, megrakva a legpompásabb élővirágokkal, minőket valaha csak látott. E virágok bizonyosan délvidékről jöttek; ebben nem csalódhatott. Kétségkívül a Rajmond küldeménye.

Odament s az illatozó tömegben, hol a rózsák, szegfűk, narciszok és rezeda változatos színe, illata vegyült össze, megpillantott egy egészen fehér kis csokrot, mely rózsabimbókból, gyöngyvirágból és... narancsvirágból volt kötve. Szíve megdobbant: igen, igen, e virágok *tőle* jöttek s az az elbujtatott kis csokor neki volt szánva!

E perczben De Bayne asszony lépett be. Germaine a kosár fölé hajolva, csaknem belefúrta fejét, hogy elrejtse az élénk pírt, mely arczába szökött, midőn látta, hogy a szerénytelenség bűnében így tetten érték.

— Evirágokat csodálgatja? — mondá a báróné. — Egyenesen Olaszországból kaptam. Előbb azt hittem, hogy rokonom, Mirelle küldi, de nem! Tőle még csak névjegy sem érkezett. E gyönyörű bokrétát az én öreg barátom, C... küldi. Nem értettem e nála szokatlan figyelmet, míg ez a fehér rózsák közé szúrt néhány szál narancsvirág kezembe

nem adta a talány kulcsát. Mint értesültem, az öreg gróf szívesen látná, ha Lujzát megkapná fia számára, ki — tartok tőle — leányomnak szintén tetszik. De ez nem illik be az én terveimbe. Siettem is barátom névjegyét eltávolítani, hogy Lujza, ez a szemfüles jószág, a dolognak nešzét ne vegye. Önt is kérem, Germaine, e virágok igazi eredetéről ne szóljon a gyermekeknek semmit. Hadd higgyék, hogy bátyjuktól jöttek.

De Bayne asszony beszélhetett volna még akármeddig, a fiatal leány nem hallott. A kosár fölé hajolva, még mindig úgy látszott, mintha a virágokat nézegetné; de valójában erősen odatámaszkodott az asztalra, hogy össze ne roskadjon az alélt-ságtól, mely egész lényében meglepte.

Rajmond még névjegyet sem küldött! Nagy Isen! mi baja? mi történt vele?

A szegény gyermeknek kétségbeejtően hosszú volt a nap. Hozzá még tartania kellett magát; jönni, menni, jó képet csinálni, ezzel beszélni, arra mosolyogni, De Bayne asszonynak a vendégek fogadásában segédkezni, a teremben maradni, az ott folytatott unalmas beszélgetéseket hallgatni, azokra válaszolgatni, mikor halálos beteg volt a lelke!

Este felé a bárónéval már csak Olga és Morlex volt a teremben és Germaine épen azon tűnődött, hogy kisurran, mikor hallja a Morlex kérdését:

— Hát Mirelleről mi hír?

— Ne is említse! Kezdek búsulni rajta. Ma sem kaptam tőle semmit, pedig nem emlékezem, hogy újév napja elmúlt volna valaha a nélkül, hogy Rajmondtól legalább névjegyet és czukorkát hozzon... ha a világ végén volt is.

— És tudja ön, hogy nem ott van-e csakugyan?

— Nem; utolsó levele Milanóból kelt s velem közlött útterve szerint már november végén át kellett költöznie Flórenczbe egyik barátjához, kinek még nevét és címét is megmondta nekem.

— Flórenczbe! Bizonyos ön ebben?

— Az. Miért?

— Mert az egyezés igazán különös. Ma, az imént olvastam egy közleményt, mely félig-meddig Mirellet juttatta eszembe. És ehol! — folytatá Morlex, a zsebében kotorászva — itt az újság nálam. Mindjárt meglátja.

Kibontotta a lapot, néhány hasábon szemeivel átfutott, fordított s megtalálván, a mit keresett, fönhangon olvasá:

«Nagy zajt üt Flórenczben egy pör, melyet egy vállalkozó indított egy énekesnő ellen, kit az idényre szerződtetett. Arról a nőről van szó, kinek tavaly egész Páris bámulta remek aranyhárga haját és fekete szemeit, nem is említve gyémántjait. Azon a télen a szerelem elvonta a színpad deszkáitól. De a sze-

relem, úgy látszik, szép csöndesen elhamvadván, a szép ***-né Flórenczben ismét szerződést vállalt, mikor... És itt kezdődik a regény. Állítják, hogy a régi bálványozója megint föltűnt a láthatáron, egy intésére az énekesnő faképnél hagyta vállalkozóját s visszaröppent ***-úrhoz. Ez fizette ki a bánatpénzt. Már a múlt tavaszon párbajt vívott ugyanezen színésznőért, most meg szépszerével, pengő tallérokkal vágja ketté a vitát, melybe vállalkozójával keveredett. Meg kell adni, ez a gróf vagy mi, bőkezű ember!»

— Mit szól hozzá, asszonyom? kérdé Morlex, összehajtogatva a lapot.

— Oh! semmi kétség! rokonomról van szó... De ez mégis sok... Ennyire eszelősnek nem gondoltam. Meglátják, utóljára is elveszi azt az asszonyt.

— Na, az ő és családja érdekében remélem, hóbortja nem fog annyira menni.

— Nem esküdném meg rá!... Különben elhatároztam, hogy írok neki. A szakadatlan levelezés, melyben három hónapig állottam vele, eléggé megmagyarázza, ha e hosszú hallgatás nyugtalanít, kívált ma, az év első napján. Ilyen vagy olyan válaszra majd kényszerítem őt. Természetesen, azzal a nővel nem szállhatott meg barátjánál; de azért, ha oda címmezem leveletem, bizonyosan kezébe jut.

Germaine e társalgásból nem vesztett el egyetlen

hangot sem. A hány szót hallott, megannyi éles tör járta át szívéét... Hiába vonakodott hinni e történetet, melyet talán csupa mulatságból egy szájas hírlapíró talált ki: rettentő valószínűségeket fődözött föl benne.

Kisuhant a tereméből, a nélkül, hogy valaki ügyelni látszott volna rá; s tovább nem bírván magát tartani, hogy egyedül maradhasson, lefeküdt, hirtelen és komolyabb rosszullétet adva ürügyül.

A fájdalom megült párnáján s egész éjjel virrasztott vele. Ha ez a történet igaz, akkor Rajmond iránt érzett szerelmének örökre vége! A mult évben, mikor e színésznővel kötött viszonyát fitogtatta, tehette ezt haragból, hogy Germainen boszút álljon... De most micsoda gyalázatos szenvedélynek hódolt? Mily gyáva és aljas volt tőle az ilyen árulás!

Ha a lap nem hazudott, a fiatal leány rémülve érzé, hogy Rajmondba vetett hite kihalt... kihalt a becsülés... ki a vonzalom! S a tátongó úr, mely szívében vájódott, oly borzalmas vala, hogy inkább ezerszer meghalt volna, mint ilyen fájdalommal éljen.

Azonban reggel, mikor a szép téli nap első sugarai a sötét éjt elűzték, Germaine, ki egy pillanatil sem aludt, megkísérlé elzavarni az ijesztő rémeket...

Elhinni Rajmond árulását csupán a lap szavára,

mely még kezdőbetűjét sem adta annak, kit pellen-gérre állított, nem volt-e igazi bűn? Volt-e joga így kétkedni benne? Tulajdonképen nem ő volt-e hibás, vádolván Rajmondot, mikor meglehet, hogy ő ártatlan s rendkívüli hallgatásának talán valami súlyos betegség az oka?

Erre a gondolatra a fiatal leánynak egész szerelme újraéledt és aggodalmai metszőkké váltak!... vívódék magában, hogy ne engedjen kétségeinek, míg megtudja: vajjon alaposak-e vagy nem... De Bayne asszony azt mondta, hogy írni fog rokonának; bizonyosan meg is teszi. Ha nem válaszol, majd tudakozódik másutt és utóvégre is kideríti az igazságot. Germaine tehát a báróné útján is megtudja azt... No hát legalább addig akart hinni Rajmondban, sőt szeretni őt s meggyőzni magát arról, hogy hallgatása épen nem az árulás jele...

Hajh! bármi volt is az oka, e hallgatás nagyon aggasztó volt s minden erőfeszítés mellett is, hogy magát megvigasztalja, a szegény gyermek nem talált nyugtot. Kegyetlenebbnél-kegyetlenebb aggodalmaktól gyötörve, Istennél kellett emberfölötti erőt merítenie, hogy tarthassa magát s teljesíthesse rendes kötelmeit.

Egy a De Bayne asszonynál elfoglalt helyzetében hirtelen fölmerült váratlan változás néhány napra elterelte gyötrelmeit.

A báróné egyszerre, minden bevezetés nélkül — bár igen udvarias alakban — tudatta vele, hogy férjének egy távoli rokona halt meg, nyomorral határos állapotban hagyván örökbefogadott unokahugát. E fiatal lány anyja pedig valamikor nagy szolgálatokat tett az elhunyt bárónak (kire azonban özvegye tán háromszor sem gondolt egy évben), s De Bayne asszony azt véli, hogy a hála szent kötelességévé teszi e szegény árva előtt megnyitni házát.

— Már rég kutatom, mit tehetnék e gyermekért — mondá Germainenek — s bár sajnálók megválni öntől, a következő szándékban kellett megállapodnom: megkérem önt, legyen szives a bennünket egymással szemben kötelező szerződés alól engem föloldani, s leányaim mellé az ön helyére azt a kis hugomat teszem, ki tanképesítő oklevéllel bír s vonakodik nálam kegyelemkenyeret enni. Természetes, hogy önt kárpótolni fogom. Beleegyez-e?

Germaine, egyáltalában nem lévén elkészülve ilyen ajánlatra, előbb nagyon megindult. De sokkal bűszkébb volt, semhogy érzelmeit sejttesse, mikor így túladtak rajta; hamarosan összeszedte magát s nyugodtan azt válaszolta, hogy szívesen alkalmazkodik De Bayne asszony óhajához.

Ez megköszönte és kérte őt, tartsa titokban a

tervet leányai, különösen pedig Julia előtt. Jónak látná — mondá — ha ez a nevelőnő-változás tudtuk nélkül történik meg azalatt, míg a jövő hónapban rokonaiknál Marseilleben fognak tartózkodni.

— Tehát a következő február tiz és huszadika közt távozzhatik tőlem — tette hozzá De Bayne asszony. — Addig, ha kívánja, utána nézek, hogy valami előnyös helyet szerezzek önnek.

Germaine ráhagyta, a nélkül, hogy gyaníttatta volna, mennyire bántja ez az eljárás. És kettejük közt az ügy el volt végezve.

Különben, ha a fiatal leánynak keserű volt is Juliától elszakadni, vigasztalta az a kilátás, hogy elhagyja e házat, hol annyit szenvedett s hol a Mirelle untalan emlegetett neve türhetetlen kint okozna neki, ha a Rajmond hűtlensége bebizonyul...

— Legalább — mondá magában — szabad leszek, elfuthatok a világ végére, hogy törekedjem elfeledni őt... De mikor tudom meg hát az igazat?

Hajh! nemsokára eloszlott a kétség!

XV.

A báróné, pár nappal azután, hogy oly röviden tudatta Germainenél elbocsáttatását, szobájába hívatta őt.

Mikor a fiatal leány belépett, a szobában csaknem teljes sötétség volt, noha az idő csak délután három óra körül járt; az ablaktáblák betéve, a függönyök leeresztve, s De Bayne asszony a homályban egy nyugágyon elterülve, bágyadtan egy óriás párnán nyugtatta fejét.

— Rosszul van, asszonyom? — kérdé élénken Germaine, ki csak tapogatva haladt előre, mert a szoba oly sötét volt, hogy alig tudott magának utat találni a nélkül, hogy a butorokba ne botolják.

— Szörnyű főfájás lepett meg... rögtönösen, villámcsapás gyanánt... mint annyiszor... hiszen tudja... És aztán, önnel szemben egy kellemetlen megbízást kell teljesítenem... Bizonyára várhattam volna holnapig... de rám nézve csak oly terhes lett volna... kérem, adja ide azt a kölni vizet... Lesz szives vele bedörzsölni halántékomat?... Ez egy kis erőt fog adni, hogy megmondjam önnek... jól van... köszönöm, szegény gyermekem.

A fiatal leány szive úgy dobogott, majd megszakadt. Sejtette, hogy Rajmondról van szó... De mikép jut De Bayne asszony ahhoz, hogy róla beszéljen néki? S mit fog hát mondani?

— Igazán zavarban vagyok, mikép készítsem önt elő — kezdé a báróné sopánkodó hangon. — Nem értem, hogy rokonom ilyen megbízással fordult hozzám... És aztán, nem tudom, tulajdonképen

minő érzelemmel van iránta ön? Sem azt, minő fájdalmat fog önnek okozni e csapás?... Utóvégre is, szegény kicsikém, egy szörnyű kellemetlen levelet kell közölnöm önnel. Legyen erős és olvassa.

Ezzel a báróné elővett egy borítékot, mely mellette az asztalra volt téve, s odanyújtotta Germainenek.

Ez reszketve vette át s az ablakhoz lépve, fölhúzta a függönyt, hogy megpróbálja elolvasni.

— Az Istenért, ne csináljon olyan nagy világosságot — nyögött a báróné. — Az ön szemei hamar hozzászoknak e félhomályhoz. Kibetűzheti azt a levelet a nélkül is, hogy a függönyt félrehúzza... ki nem állhatom ezt a nagy fényt.

Germaine tehát megelégedett azzal a parányi sugárral, mely az ablaktáblák közt szűrődött át; s nagynehezen elnyomva szívének heves dobogását és halántékainak lüktetését, megnézte a borítékot, melyen fölismerte Rajmond írását s a flórenczi bélyeget.

Reszketeg ujjakkal bontotta szét a papírlapot s szemei rátapadtak...

«Kedves rokon.

Levele, melyet már több hete kaptam, roppant zavarba ejtett s bizonyosan nem is válaszoltam volna rá, ha lelkiismeretemben egy teljesítésre váró kötelesség emlékét meg nem újítja... haboztam, nem

bírtam rászánni magam, nem tudván, mikép terheljem önt ily kényes föladattal... Végre is kell.

Mit ama lap írt, mind igaz. Mit ön nekem mond, én is mondtam magamnak mind... Utálok magam! mégis tovább hordom lánczomat s a helyett, hogy szétszakítanám, azt hiszem... hajh! igen, azt hiszem, még jobban meg fogom szorítani.

Bocsásson meg, rokon! Belátom, hogy a magamfajta ember nem válik becsületére családjának. De utazni fogok: ön nem látja ezt a nőt...

Most arra kérem, legyen szives megmondani Févre kisasszonynak, hogy... hogy nem vagyok rá méltó. Bár, hála Istennek! nem szeretett, mégis nagy jóságában adott pár biztató szót arra az esetre, ha olyan férfi, olyan keresztény leszek, a minőt férjül ő óhajt. Eleinte becsülettel álltam a próbát... De jött ez az asszony... S ismét tapasztaltam a mérhetlen emberi nyomorúságot...

Germaine kisasszony tehát velem szemben minden ígéret alól fölmentettnek tekintheti magát; de azért, bármily nyomorultnak látszom előtte, legyen meggyőződve sajnálatomról és tiszteletemről.

Bocsásson meg, rokon, hogy ez üggyen közbenjárómnak kérem. És... Isten önnel! A héten megyek Konstantinápolyba, hol valószínűleg megtelepszem. Most már csak feledje el méltatlan rokonát

Gr. Mirellet.»

Germaine rég elvégezte már az olvasást; de csak ott állt az ablak előtt mozdulatlanul, fejét lehorgasztotta a levél fölé, melyet még vonagló ujjai közt tartott. Úgy érezte, mintha mélységes örvénybe zuhant volna s éles fájdalma oly átható volt, hogy egész lényében lesújtva, megtörve, szinte csodálta, hogy nem halt bele.

— Elolvasta, gyermekem? — mondá végre a báróné.

A fiatal lány összerezzent; ez a pár szó rögtön eszébe juttatta valódi helyzetét... Törhetetlen büszkesége fölülkerekedvén, föntartotta őt s a bárónéhoz közeledett.

— Nos?

— Nos, asszonyom — válaszolt Germaine erőltetett hangon — Mirelle úr jól tette, hogy megelőzött és fölmentett ígéretem alól.

— Akkor ... akkor hát önnek ez nem fáj nagyon?

— Nem, asszonyom.

— Ah! annál jobb! Félttem tőle... Különben mondta Rajmond... Ön nem szerette őt... Csak esdekléseinek engedve, bizonyára nem akarta újabb visszautasítással sújtani s kötelességének tartotta a javulás szándokában bátorítani? Nemde, így történt?

— Úgy, asszonyom.

— Na, egész megkönnyebbültem! Ez a nagyon

is fesztelen modor, melyben megbízik, hogy önnel ilyesmit közöljek, engemet is annyira föllázított, hogy — a milyen büszke ön — bizony félttem... De hát ön ezt a szakítást, szokott okosságával, nyugodtan veszi... Legjobb is. Most tehát, kérem Germaine, hagyjon magamra; ennyi izgatottság után nagy szükségem van a nyugalomra.

A fiatal lány nem mondatta kétszer s föltántorgott szobájába.

Oh Istenem! fájdalom! milyen mély, mily türehetetlen vala! Hát Rajmond a hűtlenség mellett még gyalázzal is illeti? A szakításnak ez a módja, hogy De Bayne asszonyt használta közvetítőül, a szegény gyermeket mondhatatlanul bántotta. Azzal a nyomorult színésznővel való érintkezés bizonyosan megfosztotta Mirellet minden illem-érettől és gyöngédségtől, hogy így mert vele bánni!

Mint gyakran előfordul, ez a büszkeségén ütött kis seb, bármily csekélység volt is a szívébe vájt szörnyű üresség mellett, mintegy megcsordító csöppje lőn a keserűség kelyhének, melyet a fiatal lánynak ki kellett innia... A megaláztatás fölbújtotta a haragot s a Germaine lelkében mérhetetlen és könnyörtelen megvetés foglalta el Rajmond iránt érzett mondhatatlan szerelmének helyét. Örökre lebukott ő arról a magaslatról, melyre oly szívesen emelte őt s néha különös kedve támadt gúnyo-

lódni szerelmének romjai fölött, lábbal taposni azokat, kikaczagva magát, hogy szeretett!... Majd, a heves méltatlankodásnak e kitörései után, szörnyű búsongásnak adta magát. Mintha a szerelemmel ez oly tiszta léleknek minden üdesége, ékessége, ifjúsága tönkrement volna. Mintha elvesztette volna hitét az eszményben, bizalmát a boldogságban, reményét a jövőben, el mindent, mi az életet kedvessé teszi; és ezentúl egyedül, minden szeretet nélkül, ereje sem volt élni...

Feszülete előtt térdre borulva, a fájdalomtól meggörnyedve váltig erőlködött kimondani a *legyen-t*, megemlékezvén, hogy a keresztényt a szenvedésnek és lemondásnak törvénye vezérli e világon. De hiába fogadta el, még mint Isten akaratát is, az előtte nyíló rideg, magányos jövőt... Volt egy gyötrelem, melybe nem tudott belenyugodni, az, hogy kénytelen volt megvetni azt, kit teljes szívéből szeretett!

— Germaine, két ajánlatot terjesztek ma ön elé. Igen előnyös mindkettő, de én tudom, az ön helyén melyiket választanám.

Igy beszélt néhány nap múlva a fiatal nevelőnőhöz De Bayne asszony, midőn egy hosszú sétáról hazaérkezett. Levette kalapját és köpenyét, nagy

csodára a nélkül, hogy szobalányát segítségül hivta volna; a szalonban egyik közel ért butorra letette azokat s odaült a fiatal lány mellé, ki csak öltögetett tovább, rá sem gondolva, hogy a bárónét vallassa.

— Ön nem is kérdez? Épen nem érdekli, miféle ajánlatot hozok? Meg kell vallani, Germaine, ön egyáltalán nem kíváncsi.

A fiatal lány ajkain közönyös, megdöbbentően bús mosoly jelent meg. Arcza sápadt volt és beesett, szemeit mély, fekete karikák övezék; s ha annak a nőnek, ki most ránézett, csak egy parányi jószág van a szívében, elrémül e gyors változás fölött. De a kis bárónénak egyéb gondja volt!

— Megérdemelné, hogy ne szóljak semmit — folytatá. — Ám én jobban érdeklődöm ön iránt, semhogy hallgassak. Figyeljen, előbb a kevésbbé pompásat adom elő.

Egy Chiliben, Santiagóban lakó, igen előkelő dúsgazdag család franczia nevelőnőt óhajt egyetlen gyermeke, egy tízéves lányka mellé, ki néhány év alatt elhalt több testvér után egyedül maradt. Ez egyetlen kedvéért szívesen adna annak, ki a gyermek nevelése végett hajlandó volna hazájából ki-költözni, szívesen adna évi ötezer frankot. Beszéltem önről, mint a ki tökéletesen megfelel a kívánsalomnak s megígértem, hogy nyolcz nap alatt közlöm az ön választát.

— Köszönöm, asszonyom. Még ma este tudhatja, hogy elfogadom.

— Ah! ugyan!... percnyi gondolkodás nélkül? Nagyon gyors elhatározás.

— Minthogy csak magamtól kérhetek tanácsot, érettebb megfontolásra nincs szükségem. Az ajánlat nekem tetszik: ráállok azonnal.

Valóban, Germaine, kit megszállott a fájdalom s gyötrő emlék üldözött, szinte örült a leendő kivándorlásnak, mely gyökeresen kiforgatván életét, talán meghozza majd a nyugalomnak némi látogatását.

— Jó — válaszolt De Bayne asszony. — De elhatározását csak akkor tekintem véglegesnek, ha tudattam a másik ajánlatot, melyet általam intéznek önhöz.

Itt megállt, aztán bizonyos ünnepélyes hangon folytatá:

— Van szerencsém önt értesíteni, hogy az én ifjú barátom, Carlton úr, kit estélyeimen többször láthatott — egy angol eredetű, de Québecben született és honosult francia — mondom, Carlton úr eseng a boldogság után, hogy megnyerje az ön kezét... és természetesen szívét.

Germaine fölriadt, de csak a meglepetéstől. S azonnal teljes nyugodtan válaszolt:

— Sajnálom, hogy Carlton úr rám gondolt, ki

iránta csak közönyös vagyok. Legyen kegyes, asszonyom, megmondani neki, hogy kérése nagyon megtisztel, de épen nem óhajtok férjhez menni.

— Csak nem beszél komolyan, kedvesem? — kiáltott a báróné roppant izgatottsággal. — Egy ilyen fiatal ember... előkelő családból... gazdag... értelmes... nem is kellemetlen egyéniség... és szereti önt! Elöttem csak az látszott az ön részéről akadálynak, hogy Canadában kellene laknia, hol neki üzletei vannak. De mivel ön hajlandó nevelőnőnek menni Chilibe, nem látom át, miért...

— Mert nem akarok férjhez menni, asszonyom — szakítá félbe csöndesen Germaine. Nagyra becsülöm Carlton urat, hogy elég önzetlen ilyen szegény leányt kérni nőül; de szándékomat megváltoztatni nem tudnám. Igen le lennék tehát kötelezve, ha kegyeskednék tudtára adni tagadó válaszsomat, az illető családot pedig értesíteni, hogy a Santiagoból kínált állomást elfogadom. Mikor kell indulnom?

— Megzavarhatatlan nyugalmaival ön kihoz a sodromból — kiálta De Bayne asszony. — Vegye tudomásul, hogy elfogadó nyilatkozatát nem töréntnek veszem, Carlton úr kérelmének megfontolására pedig nyolcz napot adok.

— Jól van, asszonyom; várok nyolcz napig — felelt a fiatal lány olyan hangon, melyből kiértett, hogy a báróné hiába erőlködik.

Ez meg is értette s. nagy méreggel hagyta el a termet.

Harmadnap De Bayne asszony megint a kék teremben volt, hol valami ürügy alatt Germainet is visszatartotta, midőn Carlton urat jelentik be.

A társalgás, mert a résztvevők feszélyezve érezték magukat, eleinte elég nehézkesen döcögött — de csakhamar föllendült, bár merő hétköznapi dolgok körül forgott. A fiatal nevelőnő nem vegyült bele; valami csattanós ürügyet kutatott, hogy menekülhessen, de a báróné megelőzte.

— Ah! Istenem! — mondá hirtelen — megfeledkeztem egy sürgős válaszról, melyet egyik barátnőmnek három órára ígértem. E rövid levélke megírása után ismét rendelkezésére állok, uram... Kérem, bocsásson meg; Fèvre kisasszony addig helyettesíteni fog.

Fölkelt és elosont, míg Germaine, boszankodva, hogy így megfogták, ugyancsak öltögetett, jóformán azt sem tudva, mit csinál.

— Kisasszony — kezdte Carlton néhány pillanatnyi kellemetlen hallgatás után — nagy hálaára kötelez, ha megengedi, hogy egész nyíltan szóljak. Erre különben fölhatalmazott De Bayne asszony, ki rávett, hogy magam védjem ügyemet... Fájdalom! semmi reményem hozzá, de... Végre is, hátha ön kegyes lenne, kisasszony és meghall-

gatná, a mit önnek elmondani annyira szivemen fekszik.

A fiatal ember nyílt beszéde meghatotta Germainet, ölébe eresztette hímzését és rátekintett.

Körülbelül harmincz éves férfi volt ez; egészen angolos, tagbaszakadt termet, szép, de kissé rideg arc; tömött szőke hajzat alatt értelmes homlok; kiválóan egyenes és igaz tekintetű kék szemek; végre egész lényén első pillanatra meglátszott az őszinte szívű, szellemileg, anyagilag rendezett viszonyok közt élő, becsületes ember.

A fiatal lánynak részegzett rokonszenves tekintetétől fölbátorítva, folytatá:

— Jól tudom, érzem, hogy én, a születésénél, hajlamánál, szokásainál fogva kereskedő, üzlet-ember, nem vagyok méltó önre, kisasszony. Épen nem valósítom meg az eszményt, melyet az olyan nő, mint ön, titkos ábrándjaiban dédelget. Mindazáltal van érzékem a szép iránt; rám is hatnak a nemes eszmék; sőt néha lelkesedem is; főleg pedig van szerető szivem... És engedje kimondanom, Germaine kisasszony, szeretem önt!... Ha kegyednek volna irántam egy kis becsülése, bizalma, én lennék e világ legboldogabb embere!... Lássa, kellemes életet tudnék önnek teremteni... Tisztelettel, gyöngédséggel körülvenni önt, látni, mint növekednek ön mellett a kedves gyermekek,

kik anyjukhoz hasonlíttának... oh! mily édes álom!

És mikor Germaine meg akarta nyitni ajkait:

— Nem, nem... esdve kérem, ne szóljon most. Válasza nem lenne rám nézve kedvező, érzem... De gondolkozzék... és... irgalomból... ne törje össze ezt a szívet, mely minden erejéből szereti önt.

Meghajtotta magát a fiatal lány előtt és hirtelen kiment, a nélkül, hogy Germaine, zavarában, csak egy szót mondott volna neki.

Ez az oly egyszerűen, oly becsületesen tett szerelmi vallomás nagyon meghatotta Germainet. A kétségbeesés ölében, melybe Rajmond hűtlensége sodorta, a sivár egyedüllétben, melylyel egész jövője fenyegette, különösnek és vigasztalónak tetszett előtte az a tudat, hogy egy becsületes ember szereti. — Hiszen, mint maga is beismerte, nem valósította meg eszményképét! De nem agy-rém-e az eszmény? Találni itt a földön egy őszinte, hű szívet, mely biztos menedékül kínálkozik — nem ez-e a lényeges? A helyett, hogy bolyongjon családtól-családhoz, melyek szeszélyük szerint adnának túl rajta; a helyett, hogy mindig magánosan, szeretet nélkül, céltnan éljen, nem lenne-e jobb saját tűzhelylyel bírni? egy megbízható vonzalomra támaszkodni? látni, mint nőnek körülte

gyermek, a maga gyermekei, kiket oly boldogan nevelne Istennek?

Igaz, nem szerette Carlton, legalább szerelemmel nem... De igazán becsülte, nagy bizalmat keltett benne s bizonyára a vonzódás megjönne majd...

Rendkívül heves kísértés fogta el Germainet s nógatta, hogy fogadja el az előtte föltáruló nem remélt jövőt. Hiába tiltakozott valami titkos furdalás e csüggedés ellen, ez oly rögtönös változás ellen, ez eldobása ellen mindannak, mi eddig eszméje, vágya, mi eszének, szívének, lelkének szükséglete, mi ábrándja, meggyőződése volt... Törekedett nem hallgatni rá... Félt az elszigeteltségtől; szomjazott a szeretet után s ez az érzelm győzött minden egyéb fölött.

Gépiesen vetette föl szemeit s valami különös káprázat hatása alatt az előtte álló feszület helyén azt a kis aranykeresztet látta, melyet eljegyzésük napján Rajmondnak adott. És egyúttal szinte hallotta az ő hangját, mint akkor: «Germaine, föl akarok kiáltani önhöz: segítsen rajtam; segítsen rajtam hitének, tisztaságának, önfömláldozásának, imáinak egész hatalmával... ön, a ki hisz és tud imádkozni! Segítsen rajtam, mert gyöngé vagyok. Segítsen, mert gonosz vagyok, noha szentül szeretem önt».

A fiatal leány térdre hullott. Honnét jön ez a

hang... az ő hangja? Mily panaszos, mily esdeklő vala... hisz ő szenved!

Oh Istenem! elhagyhatná-e azt a lelket, kinek lekötötte szavát. Örökre veszni hagyná-e azt a lelket, kinek üdveért élte áldozatát följánlotta?

Hogy az egyedüllétől szabaduljon, félredobná-e a megváltás munkáját, mely sürgeté? siket maradna-e arra a két hangra, Rajmondnak és magának Istennek hangjára, melyek esengtek, hogy áldozza föl magát s mentse meg azt a szegény eltévedt lelket?

A küzdelem hosszú és fájdalmas volt; de Jézus szeretete győzött. Mikor Germaine fölkel, szívében már megérett a szilárd elhatározás és maga ez elhatározás megtörte bár, de visszaadta neki az erőt, a békét.

Nem is várt tovább, mindjárt másnap közölte szándokát a bárónéval.

— Kérem — mondá neki — kegyeskedjék eljuttatni e levélkét Carlton úrhoz. Nagyon sajnálom, hogy fájdalmat okozok neki; de kérését nem teljesíthetem.

S a bárónét szóhoz jutni sem engedve, folytatá:

— Azért is igen hálás lennék asszonyom, ha sziveskednék a chilii család megbizottjával tudatni, hogy én kész vagyok s mehetek a nevelőnői állást elfoglalni. És addig is, míg indulásom idejét jelzik,

óhajtanám — ha ugyan kegyed nem lát benne kifogásolni valót — elhagyni az ön házát, hogy valamelyik zárdában lelkigyakorlatot tartsak.

— Tehát jól megfontolta?

— Elhatározásom visszavonhatatlan, asszonyom.

— Jó! — viszonya a báróné feszesen. — Hozzá még a lelkigyakorlat terve nekem épen kapóra jön. A jövő héten Lujzával Marseillebe akarok menni Juliáért, honnét fiatal rokonomat is magammal hozom. Ön valószínűleg nem utazik el visszatértünk előtt; leányaim tehát akkor még elbúcsúzhatnak öntől.

Az ügyet így elrendezve, Germaine harmadnap bement a zárdába. A kis Julia távol lévén — nyolcz nap előtt egyik nagybátyja vitte Marseillebe — minden fájdalom nélkül hagyta el De Bayne asszony házát s boldog volt, hogy a kolostor csöndjében egyedül lehet Istennel.

XVI.

A Germaine elutazásának napja közelgett. Március 15-én kellett Havreben hajóra szállania és már 10-ike volt. A zárdaszobácskában, melyet három hét óta elfoglalt, búsan végezte a fiatal lány az utolsó készülődéseket. Nem habozott elhagyni hazáját, remélve, hogy ha teljesen szakít a multtal,

magából ez áldozatból a rá váró rideg életre új erőt merít. Mindazáltal most, mikor már honából kellett távoznia — örökre tán — szíve elszorult.

A mint málhájába rakosgatta a sírva nézegetett kedves emlékeket, ajtaján gyöngye kopogtatás hangzott; egyik nővér lépett be s két levelet adott át neki.

Az egyiknek czímén a chilit család megbízottjának írását ismerte föl. Gyorsan föltépte a borítékot. A levélben csak néhány szót talált s mellette e sürgönyt:

«Santiago, márcz. 6.

A lányka tegnapelőtt meghalt, a nevelőnőt ne küldje.»

Olvasva a sürgönyt, mely a jövőre szőtt terveivel oly kurtán elbánt, a fiatal lányt sajátságos izgatottság fogta el. Újra vissza volt dobva az ismeretlen sors bizonytalanságaiba és, bár e perczben szinte jól esett neki, hogy hazájában maradhat, az előtte álló bizonytalanság megijesztette és elbúsította.

Végre eszébe jutott, hogy fölbontsa a másik levelet is, mely előbb De Bayne asszony házához volt címezve, honnét átküldötték. De Villatière asszonytól jött s a Germaine halvány arczát vidám mosoly derítette föl, midőn átfutotta a levélkét, melyben az éltés hölgy, ki nővére halála után Ardennesből

visszatérőben, csupán három napra szállt ki Párisban, meghívta, hogy látogassa meg.

Abban a zavarban, melybe terveinek fölforgatása ejtette, kétszeresen jól esett Germainenek e hű és tiszteletreméltó barátnővel találkozni. Egy perczet sem veszítve, föltette kalapját és sietve a jelzett szálló felé tartott.

— Ah! ön az, kedves gyermekem! — kiáltá De Villatière asszony, midőn szobájába Germainet belépni látta. — Ide hamar! hadd öleljem meg.

Germaine meghatva a barátságnak ilyen bizonyosságától, minőhöz nem volt hozzászoktatva, aztán a folytonos megpróbáltatásoktól és rázkódtatásoktól megrendítve, könyekbe tört ki, míg De Villatière asszony szívélyesen szorította karjaiba.

— Könyek?... Mi az, Germaine? — kérdé az idős hölgy meglepetve és nyugtalanul. — Pusztán a viszontlátás öröme nem idézhet elő önben ily élénk fölindulást. Egyéb is forog itt fönn, úgy-e?... Lássuk, gyermekem, mi baja?

Kissé eltartotta magától a fiatal lányt s úgy nézegette.

— De hisz ön kegyetlenül megváltozott, szegény kicsikém, az arcza sápadt, beesett, szenvedő... Nem jól érzi magát De Bayné asszonynál?

— Nem vagyok már a bárónénál, asszonyom.

— Lehetetlen!... és miért?... Jöjjön, üljön e

pamlagra, ide mellém, beszéljen el mindent bizalmasan... mintha édes anyja volnék.

— Oh, mily jó ön, asszonyom — rebegette Germaine, megcsókolva kezeit. — Oly édes egy kis rokonszenvre találni, ha az ember annyira egyedül áll, mint én.

Az öreg nő gyöngéden simogatta Germaine fürtjeit.

— Lesz szives elmondani, mikép és miért hagyá el a bárónét?

— Nagyon egyszerű dolog, asszonyom.

És a fiatal lány elmondott neki mindent, a mit mi már tudunk.

— Elhunyt nagynéne? — Nyomorba jutott fiatal unokahúg? — tűnődött De Villatière asszony csodálkozva. — Lám! lám! Adélnak ezt a rokonságát nem is ismerem... Utóvégre lehet... No és ön hol van, mit csinál most, édes kicsikém?

— Egy chilii család fogadott föl nevelőnőnek. Pár nap múlva hajóra akartam szállni Santiagóba...

— Chilibe menni... ön... Germaine?... De hisz ez mese!

— Épen nem — válaszolt a fiatal lány, nagyot nézve, hogy agg barátnője úgy álmélkodik. — Elfogadtam ez állomást és holnapután már indultam volna Havrebe, midőn most, az imént, az ön levelével egy sürgönyt kaptam, mely visszaparancsolt,

mert a kis leány, kinek nevelőnője lettem volna, meghalt.

Villatière asszony ezeket hallgatva, úgy elgondolkozott.

— Igen — mondá kissé habozva, de a fiatal lány szemébe nézve — hát Mirelle úrról tudna valami hírt mondani?

E váratlan kérdésre Germaine rögtön oly piros lőn, mint a bazsarózsa, aztán meg holthaltvány lett. Nem bírt uralkodni fölindulásán, gyermekes mozdulattal agg barátnője vállára hajtotta fejét és sírva fakadt.

Ebből már látta De Villatière asszony, hogy a helyzet egész komoly. Engedte a fiatal leányt, hadd sírja ki magát, s gyöngéden, anyailag kérdezgette.

Germaine elmondott neki mindent. Az idős hölgy félbeszakítás nélkül hallgatta; de a mint az elbeszélés tovább-tovább haladt, arczán a hitelenséggel határos csodálkozás tükrözött vissza. Mikor végre a fiatal leány Rajmond leveleinek történetéhez ért, De Villatière asszony közbekiáltott:

— Az lehetetlen! Ilyen eljárásra nem képes Mirelle.

— Fájdalom! asszonyom, de olvastam a levelét.

— Olvasta, saját szemeivel olvasta?

— Igen, asszonyom.

— És igazán a Rajmond írása volt?

— Kétségkívül — válaszolt a fiatal leány megütődve.

Egy percnyi hallgatás állt be.

— Emlékszik ön annak a levélnek pontos kelteére?

— Oh asszonyom, vannak napok, melyeket nem feledünk soha... Január 15-éről szólt s én 19-én ismertem meg a tartalmát.

— Január 15-ről! Biztos ön benne?

— Teljesen.

— Furcsa!

— Mi a furcsa, asszonyom? — kérde Germaine, kinek ámulata nőttön-nőtt.

— Semmi... Csak azt akarom mondani, hogy sohasem hittem volna Rajmondot képesnek ilyen illetlenségre... hogy egyébről ne is szóljak.

Az agg nő huzamosan elgondolkozott.

— Aztán, kedves kicsikém a szakítás után adta rá a fejét, hogy Chilibe utazzék? És ki ajánlotta önnek azt a helyet?

— De Bayne asszony.

— Sürgette is, hogy elfogadja?

— Nem... Azaz jobban szerette volna, ha hozzá megyek egyik fiatal ember ismeréséhez, kinek kérését ugyanakkor tudatta velem.

— És... ki volt az? ha nem tart tolakodónak, hogy ezt is kutatom.

— Carlton úr... egy gazdag kereskedő Canadából.

— Ah!... ismét száműzés! És ön azt mondja, hogy De Bayne asszony óhajtotta ezt a frigyet?

— Még pedig élénken. Csakhogy nem értettem mért, mert egész nála létem alatt semmi érdeklődést sem tanúsított irántam. Talán bántotta a lélek, hogy oly hevenyében túlادott rajtam... Vagy inkább, mindössze is szereti, ha sikerülnek házassági tervei, melyekkel folyton bibelődik.

— Meglehet... És ön, Germaine, inkább Chilit választotta, mint ezt a házasságot?

— Egy napig haboztam — mondá a fiatal lány elpirulva. — Carlton úr becsületes ember, őszinte szív; esengése mélyen meghatott... De nem tudtam elszánni magam... Nemde, asszonyom, ön megérti ezt?

— Szegény gyermekem!

És az agg hölgy gyöngéden odavonta keblére azt a fejcskét, melyet bélyegével már megjelölt a fájdalom.

— Hát, kedves kicsikém, — mondá némi gondolkodás után, — minthogy a váratlan események következtében minden kötelezettségtől megszabadult, én holnap magammal viszem. Poitou üde levegője majd visszahozza a rózsákat e sápadt arczra, nekem pedig nagyon jól fog esni, ha mellettem lesz.

— Ah! asszonyom, ennyi jószág! Nem fogadhatom el! — kiáltá Germaine megindulva.

— Az ön beleegyezése fölösleges. Én parancsolok, mint anyja tenné. Gyorsan, menjen vissza a zárdába becsomagolni. Holnap reggel hét órakor oda hajtatok s fölveszem a kocsimra. Legyen kész, ebben maradunk.

Germaine szívesen tűrte e gyöngéd erőszakot; s közte és öreg barátnője közt minden meg lévő: állapítva, már indulni akart, midőn De Villatière asszony visszatartotta:

— De Bayne asszonyt nemde sükségtelen értesíteni; hogy önt Poitouba magammal viszem?

— Nincs itthon. Leányaival elment Marseillebe és tegnapelőtt kellett volna visszatérnie. De kaptam tőle pár sort; azt írja, hogy a hét vége előtt nem lesz Párisban, s elbúcsúzik tőlem, mert én már akkor a tengeren leszek.

— Annál jobb. Egyéb mondani valóm nincs is, kivéve azt, hogy ha véletlenül Olgával találkozik, neki se szóljon semmit... Most tehát, gyermekem, a viszontlátásra! El ne feledje: holnap hét órakor.

De Villatière asszony másnap csakugyan megérkezett Germainenél a pályaudvarba, egy szobalány kíséretében. Mikor mind a hárman elhelyezkedtek a kocsiban s a vonat megindult, az öreg

hölgy figyelmesen vizsgálta a vele szemben ülő fiatal leányt s arczának elváltozása megdöbbenetete.

— Nagyon fáradtnak látszik ma, gyermekem.

— Nem jól aludtam. Kínos álmaim voltak, azt hiszem, egy kis láz. De az semmi. Poitou levegője hamarosan meggyógyít. Olyan boldog vagyok, asszonyom — tette hozzá, megcsókolva az öreg nő kezét.

Ez csak csóválta e fejét.

— Nohát megszerzi nekem azt az örömet, szépen szót fogad s kényelmesen ledől ebben a szögletben, hogy rossz éjszakáját kipótolja. Poitiersig csöndesen aludni fog.

A fiatal lány mosolygott s azonnal engedelmeskedett. Lehunyta a szemeit... előbb szófogadásból; aztán megjött az álom is. Hanem az bizony nehéz álom volt, melyből föl-fölriadt; tagjai koronkint hirtelen meg-megrándultak; vonásait helylyel-közzel ideges görcsök torzították el; ajkai zavaros szavakat suttogtak, félrebeszért; beesett arczainak halványságát vörös foltok tarkázták.

De Villatière asszony nagyon aggódott, egy perczre sem vette le szemeit arról az ifjú arczról, melybe a betegség, úgy látszik, veszélyesen bevészte karmait.

Midőn végre Poitiersbe értek, ő maga burkolta Germainet vastag kendőbe, gondosan behelyezte a

hintóba s parancsot adott a kocsisnak, hogy menet álljon meg egy orvos előtt, kinek lakását is megmondta neki.

— Óhajtom, hogy az orvos még ma lássa önt, gyermekem — válaszolt arra a megütköző tekintetre, melyet Germaine vetett reá. — Úgy látom, ön nincs egészen jól s meg akarom kérni az orvost, hogy még alkonyat előtt nézzen át Bonnesba.

— Ön mondhatatlan jó, asszonyom; de ha tudtam volna, hogy ennyi bajt fogok önnek okozni, nagylelkű vendégszeretetét bizonyára el nem fogadom.

— Csitt! ha kedvemre akar tenni. Csak arra gondoljon, hogy én szeretem, s nekem jól esik, hogy mellettem van.

Poitiersből hamar átértek Bonnesba. Két óra múlva a fogat megállott De Villatière asszony lakása előtt.

Ki is azonnal fölvezette a fiatal lányt a neki szánt szobába; ágyat vettetett s ellenszegülésével mitsem törődve lefektette.

Alig telt bele egy óra, Germaine heves lázba és önkívületbe esett. Küzdve még az agyát meg szálló homály ellen, egy pillanatban megragadta De Villatière asszony kezét s ajkaihoz vonva rebegé:

— Nagyon beteg leszek... Bocsánat!... és köszönet! — Majd néhány percz múlva:

— Papot! hamar, míg szét nem reped a fejem...

Egy kicsit elszenderült, majd álmából fölrezenve, fölült az ágyban. Téveteg tekintete fölėje hajolt agg barátnéjének szemeit kereste:

— Ha meghalok... mondja meg *neki*, hogy nagyon szerettem *őt*... hogy esdve kérem, térjen vissza a hithez. Mondja meg *neki*, hogy életemet áldozatul ajánlottam föl a jó Istennek az ő lelki üdvéért.

Visszaesett párnáira s azontúl csak összefüggetlen sóhajok hangzottak ajkiról.

Még azon az estén, Germaine szobájának egyik szögletében ülve, egy kis asztalon, melyre a hatalmas fényellenzővel borított lámpa szelíd világot árasztott, De Villatière asszony írni kezdett:

«Kedves Rajmondom!

Régóta óhajtok már válaszolni január 2-ról kelt levelére. De mikor levelét kaptam, nagyon beteg voltam. S egy hónap múlva csak arra gyógyultam meg, hogy szegény nővérem utolsó perczeit viraszszam. Február végén meghalt s én azonnal elhagytam Ardenne s Poitouba jöttem, hova sürgős ügyek hívtak.

Párison átutazóban láttam Germainet s épen róla akarok önnek írni... noha kényes a tárgy... De a mit hallottam, oly különösnek tűnik föl

előttem, hogy teljességgel nem hiszem, ha csak ön maga nem bizonyítja, hogy igazán úgy van.

A szegény gyermek elbeszélte nekem eljegyzésüket, a mit már öntől is tudtam. Aztán mikép vett néha hírt önről, De Bayne asszonynyal folytatott levelezésük révén; mikép maradtak el az ön levelei november óta; mikép tudta meg egy újságból — melyet Morlex vitt a bárónéhoz — hogy ön Flórenczben mult évi szeretőjével él s végre... mikép adott át neki a báróné olvasni egy levelet, melyben ön megvallja viszonyát e színésznővel, csaknem kifejezi szándékát, hogy elveszi azt s melyben a báróné közvetítésével föloldja Germainet minden ígéret alól s fölbontja eljegyzésüket.

Rajmond! noha e gyermek, ki saját szemeivel olvasta azt a levelet, erősíti, hogy az az ön írása volt, én mégis vonakodom önt ilyen eljárásra képesnek hinni!

Mi több, hogyan adhatott ön ilyen megbízást rokonának január 15-én, mikor 2-án Germaine iránti szerelmétől áradozó lapokat írt nekem? végre, hogyan beszélhetett ön nekem így jegyeséről január 2-án, mikor egy lap Flórenczben az énekesnővel megújított viszonyát hirdeti december 31-én?...

Én azt tartom, mindezekben valami rémítő fondorkodás lappang, melynek Germaine az áldozata. De ez olyan aljasság volna, melyről bizonyí-

tékok nélkül rokonát vádolni nem merem. Hisz ez valóságos okmányhamisítás! Igaz, hogy Olga és Morlex is szerepelnek a dologban, ezeket pedig mindenre képeseknek hiszem!

Hogy mindenről értesítsem: a báróné elbocsátván Germainet, amaz ürügy alatt, hogy egy szegény rokonnal helyettesíti leányai mellett, a báróné, mondom, megkísérelte férjhez adni egy fiatal emberhez, egy canadai gazdag kereskedőhöz. A kedves kicsike visszautasította s már menni készült Chilibe nevelőnőnek (ezt a helyet szintén a báróné szerezte!), mikor egy sürgöny elutazását megátolta.

Erre érkeztem Párisba és ma reggel elhoztam Germainet magammal. De barátom, a lányka nagy beteg! Alig értünk haza, izzó láz fogta el. Az orvos komoly agy-bántalmat állapított meg s agyhártyagyuladástól fél. A szerencsétlen gyermek annyit szenvedett!

Hallgassa meg, mi volt utolsó szava, mielőtt egészen önkívületbe esett. Hallgassa meg! És ártatlan vagy bűnös, szerelmében hű vagy áruló, e végső szavak vésődjenek örökre szívébe, Rajmond!

«Ha meghalok, mondja meg neki, hogy nagyon szerettem őt... hogy esdve kérem, térjen vissza a hithez... Mondja meg neki, hogy életemet áldozatul ajánlottam föl a jó Istennek az ő lelke üdvéért.»

Ah! barátom, Isten sugalmazza önt! E gyermek élete az Ő kezeiben van s tán az önéiben is!...

Aggódva várom válaszát!

Viszontlátásra, barátom. De Villatièrené.»

Két nap múlva De Villatière asszony sürgőnyt kapott:

«Köszönet! Valóban cselszövény. Ma este indulok. Rajmond.»

XVII.

Ugyanaznap, mikor De Villatière asszony e sürgőnyt vette, Olga a következő levelet kapta a bárónétól:

«Marseille, márczius 16.

Kedves szépem, holnapután este Párisban leszek. A mint megegyeztünk, elhalasztottam érkezésemet, hogy kikerüljem a Germaine búcsúzását, kinek tegnap kellett hajóra szállania s most vitorlázik Chili felé. Szerencsés utat!...

Hanem, megvalljam-e? az utóbbi napokban csaknem lelkiismeret-furdalás vett elő s ez érzést igen kényelmetlennek tapasztaltam. Ezt a betegséget ön, úgy-e bár, nem ismeri? Epedek is a viszontlátás után, hogy az ön bátorsága föléleszsze az enyémet is.

De meg sok beszélni valónk is lesz, hogy jól megértsük egymást, mielőtt Rajmond visszatért... Neki önt el kell vennie drága szépem! S mert engem nem a boszú szenvedélye vezet, mint önt, ne képzelje, hogy csupán azért tettem annyit, hogy utóvégre terveim csúfos kudarczát lássam. Azért tehát kedvesem, készüljön a döntő ütközetre és — a győzelemre.

Nemsokára öleli

Adél.»

De Bayne asszony, a mint tudatta, csakugyan megérkezett Párisba. Mindjárt másnap reggel, miután gondja volt rá, hogy leányait egész napra egyik rokonukhoz küldje s így biztosította magát, hogy barátnőjével egész kényelmesen és szabadon beszélgethessen, bezárkózott Olgával a kis terembe.

— Így tehát — szólt Olga — Mirelle azt mondja, hogy ápril végén tér vissza?

— Igen; utolsó levelében, melyet alig egy hete kaptam, jelzi szándékát, hogy akkor hazajön. S megvallom, mindig megdobban a szívem, mikor erre a találkozásra gondolok...

— Ön sem bátor, annyi igaz — válaszolt Olga lenéző mosolylyal. — Igyekezzék megedzeni magát, mert most vakmerőségre lesz szükség vele szemben, hogy semmit se gyaníthasson.

— Hisz épen ez bánt engem. Azt hiszem, ha rám néz azzal a jól ismert fürkésző tekintettel,

szörnyen félni fogok, hogy mindent kitalál s elárulom magam...

— Attól óvakodjék! Inkább tetesse magát betegnek, ha olyan gyöngé... Majd magamra vállalom én, hogy úgy véletlenül útjába akadok s alaposan fölvilágosítom...

— Bizony talán jobb is volna... Erről még gondolkozunk. Hát ön még mindig abban a véleményben van, hogy félre kellene őt vezetni s azt mondani neki, hogy Germaine Martiniqueba utazott?

— Igen, abban az esetben, ha utána akarna menni. De azt hiszem, ha a harag fölveri benne a gőgöt, egy tapodtat sem megy. Úgy-e, Julia még mindig nem tudja, hogy Germainenél tulajdonképen mi történt?

— Germaine írt neki, de elfogtam a levelet. Ez a gyerek bajt csinált nekem!... Láta volna csak kétségbeesését, mikor megtudta, hogy nevelőnője elment!... Boszantotta az a gondolat, hogy az érdek, az ötezer frank reménye olyan gyors elhatározásra bírhatta. Hát még mikor megtudta, hogy a «kisasszony» el sem búcsúzott tőle, még csak nem is írt neki... oh! akkor leírhatatlan dühbe jött; később meg sírt-rítt, olyan jelenetet csinált, hogy meghökkentem.

— Eh! majd megvigasztalódik — válaszolt szo-

kott filozofiájával Olga. — Sürgős dolog volt megakadályozni köztük minden érintkezést, valamint jövőre minden levelezést. Szóval, ügyesen csináltuk! s azt hiszem, helyes óvintézkedéseket tettünk... Már mindegy, de azért mindig sajnálni fogom, hogy az a kis buta nem ment Carltonhoz. Az lett volna a boszú... és legalább örökre helyrehozhatatlan! Utóvégre most, hogy az oczeán van közte és Rajmond között, csak oly nyugodt vagyok.

És Olga vad elégedettséggel dörzsölte kezeit. E pillanatban megnyílt az ajtó s bár szokatlan idő volt, az inas bejelenté:

— Mirelle gróf úr.

Valóságos színpadi jelenet következett... A két nő elrémülve ugrott föl, mintha valami rúgó pattantotta volna föl egyszerre őket. A báróné iszonyú zavarba jött; de Olgának — ki rendes hidegvérét már visszanyerte — egy parancsoló pillantása megértette vele, hogy most vigyázni kell s igyekezett higgadt lenni.

— Ej! minő meglepetés, rokon! — kiálta föl, a legélénkebb örömteljeslátszatával nyújtva Rajmondnak kezét.

— Hát kérem, kezdtem már betelni Olaszországgal. Meglepett a honvágy Páris után, oly erősen, hogy... szavamra rögtön útnak indultam... Epedtem viszontlátni önt, rokon!

Meghajtotta magát Olga előtt:

— Szolgája, kisasszony; szerencsésnek tartom magamat, hogy mindjárt megérkezésemkor lábaihoz tehetem hódolatomat.

A két barátnő egy csodálkozó pillantást váltott, melyben megvillant a diadalmas álnokság. Midőn az imént Rajmondot oly rögtön maguk előtt teremni látták, nem várták, hogy oly szívélyes, oly udvarias lesz... És valóban a fiatal ember arcza csak higgadtságot, nyugalmat, derűt mutatott, mit látva Olga, reszketett örömeiben: mily édes boszút fog élvezni most mindjárt!

— Utazása, úgy látszik, pompásan sikerült, uram — mondá mosolygós arcczal. — A gondok, melyek homlokát lepték, mintha elszéledtek volna... És Uram bocsá! ha nem volna hajában az a szürkés árnyalat, mely különben még illik önnek, az ember azt hinné, hogy megfiatalodott.

— Visszafordítanám a bókot, kisasszony, ha önre alkalmazva, ki szebb, ragyogóbb, mint tizennyolcz éves korában, a megfiatalodás-szó nem volna valóságos sértés.

— Hanem azt észre lehet venni, uram, hogy Olaszországból jön. Onnét hozza e túlzó hizelgést, mely az ottaniak sajátja... Halljuk inkább, mi újságot tud nekünk mesélni?

— Oh! semmit... Leveleimben mindent meg-

írtam. Nem tudok egyebet, a mit érdemes volna fölemlíteni.

— Akkor mi előbbre vagyunk önnél — mondá Olga, merészen átcsapva a veszélyes térre. — Mi tudunk egyet-mást újságolni, a mi bizonyára közönyösen hagyja önt; de a mi, egykor... Germaine...

A Mirelle arczán izgatottság jele futott át; de nem szólt.

— Nos!... Ön nem is kérdi, miről van szó?

— Várom, kisasszony.

— Germaine most úton van... Három hete már a sík tengeren vitorlázik Martinique felé.

Olga figyelmesen vizsgálta Mirellet, remélve, hogy megdöbbenésének nyilvánulásával együtt előidézi haragjának és fájdalmának kitörését... De nem jött ki a sodrából; csak szemei gyúltak ki s ajkai remegtek.

— Oh! ugyan! — mondá nyugodtan. — És lehet megtudnom, mi okból?

— Igazán nagyon erős — gondolta magában Olga sóhajtva. — Kevélyisége nem fogja engedni, hogy fájdalmát elárulja... De majd meglátjuk...

És Rajmondnak felelve, szólt:

— Az ok? Oh! e gyors elutazásnak, azt hiszem, több oka van. Első helyre kell tenni a szerelmében vagy igazabban szólva, nagyravágyásában szenvedett kudarcot.

— Valóban? — mondá Mirelle, szörnyű dühös pillantást vetve rá.

— Aha! végre csak tűzbe jött! — gondolta Olga eléggülten.

Aztán folytatá:

— Igen... Germaine egyébiránt nagyon számító hölgyecske volt. A bárónét gyakran meglátogatta bizonyos Carlton úr, egy canadai dúsgazdag kereskedő s a kis nevelőnő szemet vetett rá. A báróné ezt észrevéve, barátságosan figyelmeztette, hogy csak vesztegeti idejét és ábrándjait, ha azt reméli, hogy e fiatal ember meg fogja kérni. De hiába beszélt neki. Mikor aztán Carlton úr rá sem hederítve, elutazott, Germainet ez roppant bántotta, lehangolta... Boszúságában, fölsülését röstelve s elbódítva annak a nagy fizetésnek csábja által, melyet egy Martiniqueban lakó s francia nevelőnőt kereső családnál kaphat, De Bayne aszszonyt a faképnél hagyta s idestova három hete hajóra szállt.

— Hogy van az, rokon, hogy mindezekről említést sem tett leveleiben? Megérdemelte volna a fáradságot.

— De... Rajmond — felelé a báróné elfogódott hangon — nem gondoltam, hogy ez érdekelje.

— Hátha... talán... mégis... És ön azt mondja,

Adél, hogy Fèvre kisasszony már három hete el-
viťorlázott?

— Igen.

— Martiniqueba?

— Igen.

Mirelle hirtelen fölemelkedett.

— Tehát... teljesen bizonyos ön abban, hogy a
mit most nekem beszél, az igaz?

— Hogyne... kétségkívűl — hebegett a báróné
nagy zavarban, megréműlve attól a különös tekin-
tetűl, melyet rokona vetett reá.

— No hát... rosszul van értesűlve, — kezdé az
hidegen. — Germaine kisasszony nincs útban Mar-
tinique felé, de Chili felé sem, mint talán ön
hiszi... Bonnesban van, De Villatière asszonynál...
de haldoklik... És ha meghal — kiáltott föl
Rajmond, haragja kitörésének most már szabad
utat engedve s rokonához fenyegetű arczczal köze-
lebb lépve — ha meghal, ön ölte meg, nyomorult
teremtés!

— Rajmond!

— Hallgasson!... szerencsétlen!... Mit vétett
az a gyermek önnek, hogy úgy kínoztá? Micsoda
érzelem vitte önt rá, hogy a hamisító és orgyilkos
munkájára vetemedett?

— Rajmond... könyörűljön!

— Könyörűljek? Önnek kellett volna könyö-

rülnie azon a fiatal leányon... Hallgasson ide... Ön anya... Ha maradt még egy kis hit lelkében, imádkozzék, erőszakolja az eget, hogy Germaine meggyógyuljon... Mert ha meghal, esküszöm, én fogom kérni Istent, hogy szálljon le az ő átká és nehezedjék az ön gyermekei fejére!...

Majd Olgához fordult, ki érzéketlenül ült kar-székeiben; de halvány volt nagyon.

— És ön! — kiálta Rajmond, vádló tekintetével lesujtva őt — hiszen tudom... Ön kémkedett utánunk Touffonban... e gyalázatos játékban ön a bűnszerző, a bújtogató... Hozzá még ön merte csak az imént is rágalmazni előttem azt a tiszta, szent gyermeket, az ön áldozatát!... Megvetem önt, azzal a teljes megvetéssel, mit egy becsületes ember szíve érezhet az olyan nő iránt, a milyen ön!

S egy szót sem szólva többet, kiment, leverten, agyonijedten ott hagyta őket.

Rajmond rokonától kijövén, aggodalmában sokkal türelmetlenebb volt, semhogy az esti gyors-vonatot meg tudta volna várni s fölült a Poitiersbe menő vonatra. Onnét egyenesen De Villatière asz-szonyhoz hajtattott, hová éjjel érkezett.

Az öreg nő a kocsizajra elibe ment a fiatal ember-nek, ki jöttéről táviratban értesítette.

— Hogy van Germaine? — kérde Rajmond síri hangon...

— Él... de fájdalom! még mindig nagyon rossz-
szul van.

— Istenem mormogta Rajmond. S megragadta az öreg hölgy kezét és szenvedélyesen szorongatta. — Ön, a ki szent, mondja meg, oh mondja meg nekem, megmentjük-e őt az imádság hatalmával?

— Szegény gyermekem, én remélem azt.

— Istenem! oh Istenem! — rebegte Rajmond elmélázva... Azok a nyomorult asszonyok megölték volna! És én nem tehetek semmit! Pedig úgy szeretem!... Oh asszonyom, ha tudná, mennyire szeretem őt!

És kezébe rejtve arcát, sírni kezdett, mint a gyermek.

— Várjunk, Rajmond, bátorság! Még nincs veszve minden. Hittel... buzgó imával meg lehet indítani Istent, én bízom benne!

— Oh! ha kieroszakolhatnánk tőle!... Úgy-e, asszonyom, megengedi, hogy megnézzem őt? Esdve kérem! — tette hozzá, midőn agg barátnője arcán némi habozás jelét látta.

— Jó, nem bánom; de nem most mindjárt. Az ápoló irgalmas nővérnek fáj a feje s rávettem, hogy ma este pihenjen s majd csak éjfélkor álljon helyt megint. Most szobalányom van a beteg mellett. Ha az kijön, beengedem önt.

— Köszönöm! — De hát Germaine nem nyerte vissza eszméletét?

— Fájdalom! nem. A leghevesebb lázból még aggasztóbb kábultságba esett. Hanem a rettegett agyhártyagyulladás még nem jelentkezett; az orvos reméli is, hogy elhárítja. De súlyos agy-láza van.

— Szegény, szegény gyermek!

Félóra telt le, mely alatt De Villatière asszony többször benézett a beteghez. Végre tudatta Rajmonddal, hogy Germainenél nincs már senki, bejőhet hozzá.

A fiatal ember ingadozva kelt föl s öreg barát-nőjére támaszkodott. A szoba küszöbéhez érve, hol az, a kit oly forró szerelemmel szeretett, haldoklott, egy pillanatra megállt, nem bírta tovább menni...

Az egyik szögletbe helyezett s jókora fényellenzővel eltakart lámpa gyöngén világította be a termet. A tiszta fehér ágy, a szoba homályos hátterében, egészen kivált. Rajmond néhány lépést tett s Germaine ágya-fejénél térdre rogyott. Felé hajlott, hogy lássa őt.

A fiatal lány karcsú termete megrendítő merevséggel adta vissza idomait a takaró alatt. Meg sem mocszant. Az elszorult lélekzettől csak keble pihegett. Egyik karja kinyújtva, meredten terült el a paplanon; kiaszott keze olyan volt, mint a már-

vány. Szétbomlott szőke hajába temetett feje mint valami szoboré. Lezárt szemhéjai odavetették hosszú pilláik árnyékát arczára, mélyről az élet eltűnni látszék... Megfakult ajkairól rekedt, szagztatott lélekzés hangzott, melyet kín volt hallani. Ezt a nemrég oly bájos, ifjúságtól sugárzó fejcskét már érintette ujjával a halál.

Rajmond e látványra mélyen elfojtva sóhajtott. Kétségbeesve fordította el szemeit s azok oda tapadtak az ágy fölött függő ébenfa-keresztre. A kereszt fekete fáján élesen domborodott ki a pompás elefántcsont-feszület, melyre egy gyöngye fénysugár vetődött, hogy fájdalmas tekintetet vessen a fiatal lányra, ki szintén haldoklott.

E pillanatban Rajmond emlékében megvillantak Germaine utolsó szavai, melyeket agg barátnője tudatott vele.

«Ha meghalok, mondja meg neki, hogy nagyon szerettem őt... hogy esdve kérem, térjen vissza a hithez... Mondja meg neki, hogy az ő lelkiüdvéért áldozatul ajánlottam föl életemet a jó Istennek.»

A fiatal ember elméjéről hirtelen lehullott a fátyol; lelkében egyszerre világosság támadt; a fájdalom töre, midőn átjárta szívét, utat nyitott oda az igazságnak! Metsző lelkiismerfurdalás közt értette meg, hogy azok a nyomorult asszonyok, kiket mint Germaine gyilkosait vádolt, e rettenetes drámában

csak másodrendű szerepet játszottak... Minden bajnak ő volt az oka, ő, Rajmond! az ő hitetlensége, gőgje, a jónak szándékos megvetése, lázadás, az igazság fitymálása s az ellenszegülés a hittel szemben.

Igen, hisz most a télen is, mikor Germainehez magát méltóvá tenni törekedett, mikor kedvencz tanulmányának, a társadalmi kérdések vizsgálatának adta magát, — a kereszténység fönsége akárhányszor megkapta; e magasztos vallás isteni volta megnyilatkozott elméje előtt, az igazság ösztönözte is... De készakarva másfelé terelte gondolatát, bezárta lelkét, eltorlaszolta szívét... Hivő és hite szerint élő kereszténynye lenni?... Oh! nem... dölyfének, könnyelműségének ez nagyon sokba került volna... Azt gondolta, Istennek van ideje, várhat... És ime, Germaine lesz az áldozat, ki az igazságos Istennek megfizette az ő lelke váltságdíját, azon lélekét, ki jószántából nem akarta magát Krisztusnak odaadni!

Tekintetét fölváltva majd a haldokló sápadt arczára, majd a kereszten függő Jézus képére szögezve, Rajmond gondolataiba mélyedt. Elvonult előtte megváltásunk szent drámája s hehatott annak fönséges titkaiba.

Az érdekközösségnek, a bűnhődés, a kiengesztelés szükségességének, az áldozat és szenvedés termékenységének dicső titka megnyílt előtte.

Míg a megsértett isteni igazságosság kérlelhetetlen jogai tiszteletet parancsoltak elméjének, kényszerítvén e lázadót, hogy meghajoljon a legfőbb Úr előtt: a kereszt árán e világ Üdvözítőjévé lett Istennek végtelen irgalma szívét legmélyéig meghatotta... Mikor Rajmond fölkelt, Krisztus győzött!

— Távoznia kell, barátom — szólt végre De Villatière asszony, ki tisztelte fájdalmas virrasztását. — A kedves testvér nemsokára visszatér s óhajtom, hogy önt ne találja itt senki... Jöjjön.

Rajmond odahajlott, hogy még egyszer lássa a fiatal leányt s mielőtt ágyától visszavonult, komolyan, ünnepélyesen keresztet vetett.

— Holnap reggel visszajövök — mondá De Villatière asszonynak, ki a lépcsőig kísérte, hol kocsija várta. — Könyörögjön velem Istenhez, hogy tegyen csodát.

Hazaérve, egyenesen abba a szobába ment, hol anyja meghalt s ott töltötte az éjt.

Hajnalban lovat nyergeltetett és bement Poitiersbe. Nemsokára ott zörgetett egy szerzetes ajtaján, ki valamikor tanára volt s kívül hébe-hóba most is szívélyes érintkezésben állt.

— Hogyan! Rajmond, ön az? ily korán? — kiáltott az öreg, mikor fölismerte.

De a fiatal ember kikelt arcát meglátva, élénken kérde:

— Mi történt? Valami baj van?

— Gyónni jövök, atyám.

S mivel a pap meglepetve nézett rá, folytatá:

— Isten a fájdalom útján terel vissza. Egy fiatal leány, a kit szeretek, egy szent gyermek haldoklik... S lelkiismeretem azt mondja, hogy én öltem meg... Igen, atyám, úgy van... Mint biztosan tudom, saját életét ajánlotta föl áldozatul, hogy kisdje az én megtérésemet... És tegnap, az éjjel, míg mellette virrasztottam, világosan megértettem, hogy az őt fenyegető halálnak az az igazi oka, mert én ellenszegültem Istennek... Oh atyám! ha megmenthetném őt!... De — folytatá fölvetve homlokát — nemcsak azért teljesítem keresztényi kötelességemet, hogy csodát kérjek. Az éjjel győzött rajtam a hit... Él vagy hal e drága lény, én keresztény vagyok!

Sokáig maradt a szerzetessel bezárkózva s mikor a szerény szobácskából kijött, lelkét öröm árasztotta el.

A hogy csak bírt a lova, úgy vágatott De Villatiére asszonyhoz, ki mosolygó arczzal sietett eléje.

— Jobban van? — kérdé Rajmond, hozzárohanva.

— Igen, most reggel nem remélt javulás állt be. Az orvos bízni kezd. De Rajmond, mi baja?

A fiatal ember nagyon halvány volt s egy bútor-

hoz kellett támaszkodnia, hogy össze ne essék; de arcza sugárzott.

— Meg van mentve! — kiálta — bizonyos vagyok, hogy meg van mentve... Milyen jó az Isten! Most reggel gyóntam, és... az isteni irgalom tette ezt a csodát. Esküszöm önnek, asszonyom, mától fogva hű és bátor keresztény leszek.

Germaine csakugyan meg volt mentve. A betegség nem engedett tüstént; de nem újult meg s lassan-lassan megjött a teljes gyógyulás. Hanem a lábbadozás hosszú volt s csak egy hónap mulva, egy szép áprilisi napon tehetette a fiatal lány első rövid sétáját a verőfényes szabadban.

XVIII.

Ez első szabad sétától kezdve Germaine egészsége hamarosan helyreállt. Halvány arczára némi rózsapír szállt; olykor az ifjúság csilláma is fölragyogott kék szemeiben, melyek lesoványodott arczán szokatlanul nagyoknak látszottak s melyeknek rendes kifejezése mindig bús vala.

De Villatière asszony előtt vidámnak mutatta magát, vigan társalgott vele s szünetlenül oly gyöngéd ömlengésekkel tanúsította iránta háláját, hogy agg barátnője szívét meghatotta. A Rajmond nevét nem említették soha; sem egyik, sem másik nem

tett a multra legkisebb czélzást. Ám De Villatière asszony nem csalódott. Tudta, hogy Germaine untalan Rajmondra gondol s nem kellett őt lopva megfigyelnie, úgy is bizonyos volt benne, hogy vidámsága csak erőltetett s azonnal mélabú váltotta föl, mihelyt a szegény gyermek egyedül hitte magát.

Május első napjainak egyik délutánján Germaine csöndesen sétálgatott a kerti fasorban, mely szelid lejtővel ereszkedett alá a folyóig. Az elkésett tavasz teljes üde nyilásában volt még. A hársak és kőrisek fiatal hajtásai, a gyertyánfák fodros lombjai, a kinyílt fürteik terhe alatt hajlongó orgonák, a virágzó vadgesztenyefák világos és mosolygó árnyalat gyanánt váltak ki a kert sűrűjében buján növények, borostyánok és magnóliák sötét alapján.

A fák gyér lombjai közt egész bájában tűnt elő a völgy. A fűz-ágak üde zöldje mint átlátszó csipke borította a nyárfák törzsét, melyeknek gyöngye galyai hajlongva, bólingatva himbálóztak a folyó partján, mutatva, merre kanyarog a Vienne. A rétnék sötét bársonya, a búzaföldek világosabb színe, a zabvetés ezüstös zöldje, melyek közé a vadvirágok rikító tarkasága vegyült, csodás mozaikká tették a rónát, hol a zöldnek oly változatos árnyalatai szépen összeolvadtak... A természet oly ifjú, üde volt, mint akkor lehetett, mikor Isten lehellelte alatt először tárta ki keblét a nap sugarainak.

Ezt a lábbadozók szemeinek és szívének rendszeren oly kedves látványt Germaine a nélkül szemlélte, hogy fölgyógyulásán örvendezett volna. Szédett a fűben egy pár szál halavány erdei ibolyát s azokat sírva csókolgatta.

— Ő mondta nekem — susogta halkan — hogy e kis virágok rá nézve a föltámadás jelvénye lesznek... Istenem!... Oly szívesen haltam volna meg az ő drága lelkének üdveért... De mily hosszú, mily nehéz lesz mindig egyedül élni!...

Leült egy árnyas padra s fejét egy fához támasztva, szabadon eresztette tekintetét, míg gondolata egy jobb világban bolygott.

— Miről álmodozik, kis ábrándozó? — kérde hirtelen De Villatière asszony, kinek jöttét észre sem vette.

— Arról gondolkozom... Oh! annyi minderről, hogy igazán zavarba jönnék, ha el kellene mondanom.

— No csak próbálja meg.

— Tehát... azon gondolkozom, mit ön bizonyára jobban tud nálam is, hogy szomorú az élet... Egykor, midőn a természet ölén a tavasznak ezt az első fakadását láttam, örömmámorba ringatott... szerettem volna beszaladgálni az ifjú lombok alatt kigyózó valamennyi ösvényt, mintha utam mentében a cserjék fiatal hajtásai, a fák, nap-

sugár, mind csak arra várna, hogy kimondhatatlan titkokat suttogjanak nekem... A tavasz oly csillogó ígéretekkel bízott. A réteken az én eszményem, ábrándjaim, vágyaim játszadoztak!... Szárnyaik nyomát láttam a fűben, virágon, a fákon, a léghen... Szerettem volna fölroppenni, hogy összefogdossam őket... Mit a természettől vártam, azt vártam az élettől is...

S a csalódás kifejezésével rázta fejét.

— Most — folytató Germaine — mikor látom a fáknak gyöngé, üde, napsugártól aranyos zöldülését, mely a vidéket nem tudom mily szépséggel, szűzi bájjal önti el, a szív régi fölpezsdülését többé nem érzem... Azt mondom: hiszen csak a lomb fakad. És, fájdalom! az étellel is úgy vagyok... Oh asszonyom, a földi boldogság mélyén, az emberi szerelem mélyén mi van?... Mily fájdalmas a való annak, ki az eszménynek tárta ki lelkét!

Megállt, könyeit fojtotta vissza; agg barátnője nem háborította meg hallgatását.

— Hit nélkül — kezdé csakhamar újra — tűrhetetlen lenne az élet. De az örök igazság fényénél érthető ez, sőt vigasztaló. *«Az idő rövid és e világ alakja elmúlik.»* E szóra szivem földobog. Mint-hogy végre eljön majd a nap, midőn meglátjuk Istent árny nélkül, fátyol nélkül, nem bánom, hadd hervadjon el a virág, hadd fusson a tavasz... Ám —

tette hozzá bánatos mosolylyal — el-eltünődöm, miért nem vett magához a jó Isten, mikor úgylis legszebb reményeim a síron túl várnak?

— Ugyan ne beszéljen annyit a halálról, kis föl-támadott! Most, megint itt van ezen a világon s még jókora utat kell megtennie, hogy az örökké-valóságba érjen.

— Fájdalom!... Oh, bocsánat, asszonyom!... Isten után önnek köszönöm az életet és ön tudja, mily hálás vagyok ön iránt... De ez a tavaszi nap mélabúra készít... Régi ábrándokat ébreszt bennem s az én koromban... Végre is, asszonyom, rettegve gondolok arra a hosszú útra, melyet majd meg kell tennem... egyedül!

— Ki tudja? — válaszolt De Villatière asszony, olyan vidám hangon, hogy Germaine meglepetve nézett reá.

— Fogja, édes kicsikém — folytatá az agg hölgy, egy papircsomagot vonva ki zsebéből — most már elég erős; ha kissé visszatér a multba, nem okozhat semmi bajt. Lapozza át e leveleket. A keltezésék majd utbaigazítják s kellőleg fölvilágosítják arról, a mi ön előtt homályosnak látszott. És azután... rögtön meg fogja nekem mondani, van-e oka kés-ségbeesni a jövő fölött?

És De Villatière asszony, miután még egy anyai csókkal illetve a fiatal leány homlokát, eltávozott s

a közel sűrűbe ment kertészkedni; míg Germaine remegő kézzel bontotta föl az átvett csomagban legfőlülvő levelet. Épen az volt, melyet De Villatière asszony intézett Rajmondhoz aznap este, mikor Germaine a betegségbe esett.

A «kedves Rajmondom» megszólítás láttára a fiatal leány szive örülten kezdett dobogni. De a mint tovább olvasott, izgatottsága nőtt, egyre nőtt... Hanem, saájtságos; az iszonyat kifejezése ült arczán.

— Oh Istenem! Istenem! — rebegé — a szerencsétlenek!... ez nem lehet!... ez mégis szörnyűség volna!...

A fiatal leány őszinte, nemes szive vonakodott ilyen aljasságot elhinni még akkor is, mikor ez árulás leplei alól boldogsága kelhetett ki.

Hanem, mikor kinyitotta azt a kis kék papírt, a Rajmond válaszáat, mikor egy pillantással átolvasta a rövid sürgönyt, szivéből örömkialtás tört elő s ajkaihoz szorítva a táviratot, fölugrott, hogy agg barátnőjéhez fusson. De azonnal visszarogyott a padra, az izgalom erőt vett rajta: néhány lépésnyire ott állt előtte... Rajmond!

Abban a pillanatban ott termett a Germaine lábainál. Ez engedte megfogni kezeit; ámde egyetlen szót sem bírt kiejteni egyik sem; hanem beszélt tekintetük!

A fiatal leány mellett a padon, ott hevert az

ibolya-csokor, melyet *rá* gondolva szedett, mikor még messze és hűtelennek hitte. Rajmond meglátta, elővette a virágokat s mondá:

— Szerelmem! emlékszik-e még? Azok a kis virágok, melyeket egykor adott, igazán «a föltámadás jelvénye» voltak. Az ön szerelme újjáteremtette szívemet, nemes hite megmenté lelkemet. Ön engem kereszténynyé tett, Germaine és most Istenben és az örökkévalóságért szeretem önt.

A fiatal leány arcza megdicsőült; kezei valóságos örömmámorban kulcsolódtak össze; szemeit föl emelte, minthá hálájának kifejezését be akarta volna fűzni az égbe.

— Áldott légy, Istenem! — rebegé. — Nagyon boldog vagyok! Azután mondhatatlan gyöngédséggel tekintett Rajmondra és szólt:

— Bocsásson meg nekem!... Kétkedtem önben. Örökre bántani fog.

— Megbocsátani önnek!? — kiálta föl Rajmond. — Hisz azok a nyomorult asszonyok!...

— Csitt! — szakítá félbe Germaine a szelíd tekintély hangján. — Isten bocsásson meg nekik, mint megbocsátok én is. A mi minket illet, mi csak adjunk hálát a Gondviselésnek, hogy oly atyailag bánt velünk... Üljön le ide, Rajmond — folytatá — és beszéljen nekem; ennyi boldogság még mindig álomnak tűnik föl előttem.

Rámosolygott Rajmondra s bájos fejecskéjét egy fához támasztva, lehunyta szemeit, hogy nem remélt boldogságát mintegy jobban éldelje.

De a fiatal ember nem hagyta így sokáig elmélyedni. Megfogta kezét és enyhén megrázta.

— Germaine! — mondá — nyissa föl szemeit hamar... Nem bírom lezárt pilláit nézni... Azt az iszonyú estét juttatja eszembe, mikor visszatértem s mikor így láttam önt párnáin sápadtan; olyan volt, mint a halott... Oh Istenem! ha rágondolok... Félbeszakította, mert a fiatal leány kérdő tekintet vetett reá.

— Igaz — folytatá — ön nem is tudja...

S megindulástól és szerelemtől áradó szívvel idézte föl szent emlékeit annak az éjnek, mely megtérése fölött határozott.

— Ah! — kiálta föl azután — mikép mondjam el önnek, hogy mit éreztem, midőn reggel visszatértem s ön felől tudakozódva, megtudtam, hogy állapotában váratlan jobbulás állt be. S ez épen akkor, abban az órában, mikor megtagadva multam hibáit s egész bűnös életemről vallomást téve, legyőzve, töredelmesen megaláztam magamat a pap föloldó kezei alatt. Isten jóságának csodája volt ez, Germaine, szivem nem csalódik benne. Fölöttünk örködő Gondviselésének végzése tündöklő fényben állt elém s lelkeket végtelen hála hatotta át! Abban

a perczben fogadást tettem Istennek... nem áll ugyan arányban a megbecsülhetetlen kegyelmekkel, melyekben irgalma részesített, de ő látja lelkem jószándékát!... megígértem akkor, hogy vagyonom harmadát jótékony alapítványokra, katolikus célokra szentelem. És mert önodaadás nélkül a pénz semmi, arra is lekötöttem magam, hogy ezentúl minden erőmet, minden tehetségemet, egész életemet Jézus szent ügyének védelmére fordítom... melynek, fájdalom! oly későn áldozom magam!

— Rajmond!... Oh Istenem!... mily boldog vagyok, hogy önt így beszélni hallom és mily... És mennyire szeretem önt! — fejezte be, ráfűggesztve könnyben uszó, de érzelemtől sugárzó szép szemeit.

— Az ön műve ez, Germaine — válaszolt komolyan Rajmond — leírhatatlan tisztelettel és szerelemmel szemlélve őt.

— Nem.... nem... Isten jóságának munkája ez. Hadd mondjam el önnek, ki az imént előttem vállalta magát... Majd hűtelen lettem az ígérethez, mely önhöz fűzött... Egy nap — azután, hogy azt a koholt levelet már olvastam — De Bayne asszony bizonyos házassági ajánlatot közölt velem, melyet előbb visszautasítottam, a nélkül, hogy csak egy pillanatig is akartam volna fölötte gondolkozni. De úgy intézte a dolgot, hogy a fiatal ember maga

beszélhetett velem, s olyan szavakkal, oly igaz szívvel, annyi őszinteséggel, tisztelettel, becsületes és megbízható érzelemmel tette, hogy e beszélgetés után, egyedül magamra hagyatva, ingadoztam... nem szerettem őt... oh nem!... de becsülést és bizalmat keltett bennem, s én oly nagy szükségét éreztem a védelmező barátságnak, annyira féltem az egyedüllétől, mely rám várakozott!... Végre, vonakodtam bár megtagadni addig táplált eszméimet, ábrándjaimat, iszonyodtam bár a szerelem nélkül kötött házasságtól, erős kísértésbe jöttem igent mondani. Rajmond! oly sanyarú helyzetben voltam, hogy kimondtam volna az igent, ha maga Jézus nem védi az ön ügyét... Eszembe juttatta...

Germaine hangja itt remegett, míg bájos arca zavart lőn s elpirult.

— Eszembe juttatta, hogy önkényt és örökre az önéhez kapcsoltam lelkemet; hogy életemet följárlottam az ön üdvéért; hogy többé nem vagyok szabad s hogy, mint Krisztusnak, nekem is be kell fejeznem áldozatomat. És így, magának Istennek példája győzvén gyarlóságomon, maradtam én hű önhöz, Rajmond. Láthatja tehát, hogy boldogságunk nem az én művem, az isteni irgalom műve az.

— Édes kis szentem, hőszöm! — kiálta föl Rajmond, megragadva Germaine kezeit, melyeket elérzékenyült tisztelettel csókolgatott. — Nem érdemeltem,

hogy ennyire szeretett ön engem; s az ön nagylelkű keresztény hitének köszönhetem, hogy ma olyan boldog vagyok! — Higgye el, nem panaszkodom már, hogy Isten a forrása, célja is annak a szerelemnek, melylyel ön megajándékoz — annak a szerelemnek, mely belőlem új lényt alkotott, egész életemet átalakította. Mert a mi elmúlt, vissza nem tér többé: az az idő, mikor szívem kielégítést találni nem tudott, mikor minden örömem alatt ott ásított a semmi. S jól tudom, Germaine, az ön szerelme csak azért tartja annyira hatalmában, azért üdíti föl lelkemet, mert ön Istenben él! mert hála az ön tiszta, tűrő, hű érzelmeinek, hála az ön páratlan föláldozásának, az ön Istene az enyém is lett.

A fiatal leány, kezeit összekulcsolva, fejét hátra hajtva, szemeit majd az előtte álló Rajmondra, majd az égre függesztve, mintegy egészen átszellemült... Mikor Rajmond elhallgatott, ő sem szólt, csak azt a pár szót suttogta, melyek untalan ajkaira jöttek, mint visszhangjai az öröm-éneknek, mely bent, szívében zsongott:

— Boldog vagyok!... olyan boldog!...

S a jegyesek, ketteskén, hosszasan, hallgatagon elüldögéltek ott...

Germainének, miközben tekintete a tájékon bolyongott, a kert fáin át szemébe tűnt a De Villatière asszony sűrke ruhája.

— Milyen hálátlanok vagyunk! — kiálta föl. — Elmerülünk örömünkben, a nélkül, hogy részeltetnők benne páratlan barátnőnket, ki ránk nézve igazán az ég küldötte volt!

Föl is keltek íziben, hogy az agg hölgyhöz menjenek, ki jönni látván őket, eléjük sietett.

— Hogy háláljam meg eléggé! — kezdte Germaine, az előtte kitáruló karokba vetve magát. — Isten után önnek köszönök mindent... Pedig nagyon boldog vagyok!

— Meg is látszik — válaszolt De Villatière asszony, kissé távolabb tartva magától a fiatal leányt, kit anyai szemmel vizsgálgatott. — Nézze, Rajmond, mily szép rózsás ez arcz, melynek halványsága nemrég kétségbeejtett bennünket... Lám, lám, azt hiszem, csak igaz marad, hogy a szerelem ügyes bűvész.

És az agg hölgy velük, kiket az ő két jó gyermekének nevezett, édesdeden társalogva az imént elhagyott pad felé tartott.

— De igaz! — mondá, hirtelen fordítva egyet a beszélgetés tárgyán — a mai posta érdekes híreket hozott. Édes fiam, levelet kaptam az ön rokonától.

— Kérem, ne is említse azt az asszonyt! — kiáltott a fiatal ember indulatosan.

— Rajmond! — szólt Germaine szemrehányó hangon. — Mikor Isten annyi örömmel áraszt el

bennünket, elnézőknek kell lennünk. Egy kis szelídség... az én kedvemért — tette hozzá elragadó mosolylyal.

— Kis zsarnok! már ismét visszaél hatalmával. Ám, annál rosszabb, mert én föllázadok... Én nem akarok azoknak a nyomorultaknak megbocsátani...

— Elég rossz, Rajmond, ha igazán szeret, ezt a szót visszavonja. Én szívesen megbocsátok; miért ne tehetné hát ön is?

— Én nem vagyok szent...

— Bizony veszem észre...

— És a mit ön kíván, valóban meghaladja az ember erejét.

— De nem a keresztényét, Rajmond!... Gondoljon arra, hogy nem remélt boldogságunk fejében Isten valami áldozatot követel öntől. Esdve kérem, engesztelődjék!

— Ejh!... Lehetetlen. Mindössze annyit tehetnék, hogy az illem tekintetéből néha-néha, ritkán, meglátogatnám rokonomat, ha ugyan öntől térdenállva kér bocsánatot.

— Akkor, Rajmond — szólt közbe De Villatière asszony — már most föloldozhatja Adélt, mert ma reggel nagyon alázatos, nagyon bűnbánó levelet kaptam tőle. Fogja, Germaine, olvassa föl.

S kihúzza zsebéből a levelet, a fiatal leánynak

nyújtá, ki ugyancsak igyekezett elfogódott hangját megerősíteni s kezdé:

«Tisztelt asszonyom!

Egy bűnös folyamodik az ön ismert jóságához... Nem szükséges ön előtt fölsorolnom súlyos hibáimat, mert hiszen azokat legelőször is ön sejtette meg... De tudatni akarom — mi a szín-igazság — hogy kegyetlen furdalásokat érzek miattuk. Mióta Rajmond, méltó haragjában, azzal fenyegetett, hogy az Isten átkát hívja le gyermekeimre, nincs egy percnyi nyugtom... Éjjel-nappal elkövetett gonoszságom emléke kínoz... Ami hit, áhitat maradt még bennem, mind fölhasználtam, hogy Istentől Germaine egészségét kikönyörögjem... s mikor gyógyulását megtudtam, azt neki megköszönjem.

Szegény gyermek!... Őszintén mondom, keservesen bánom azt a rettentő szerepet, melyet vele szemben játszottam... Isten és ön jóra fordították... Ő ezután bizonyára boldog lesz. De megbocsát-e nekem valaha?

Tisztelt asszonyom, ön, ki maga a szeretet, nem lenne szives egy ilyen bűnösnek pártját fogni? Szívesen térdre borulnék Germaine előtt, hogy kegyelmet nyerjek... Rokonomról szólni sem merek... Tudom, hogy ő látni sem akar többé. De legalább Germaine könyörüljön rajtam... esdve kérem őt!

Önhöz nyújtom be e kérvényt, tisztelt asszonyom. Nagy jóságában legyen kegyes irántam, hajlítsa felém a szegény gyermek szívét, kinek annyi szenvedést okoztam!... Irgalom! Adél.»

«U. I. — Az én kis Juliám szüntelen Germaine felől faggat. Azzal kínozz, hogy hamar-hamar költözzünk ki a vidékre, hadd láthassa már az ő kedves «kisasszony»-át... Fájdalom, a nyáron nem merek Bonnesba menni. Nagyon is értem, ha sem rokonom, sem menyasszonya nem óhajtának velem összeköttetésben lenni.

Olgával megszakítottam minden viszonyt! — Ő volt az én rossz szellemem. Tegnap hallottam, hogy elveszi... bűntársa, hajh! bűntársunk, Morlex.»

— Igazságos ég! — kiáltott föl Mirelle — ez a legjobb boszú, mit e két nyomorulton állni lehet. Egymás csapása lesznek... Ez sikerült!

— Rajmond! — ismétlé a fiatal lány a szemrehányással vegyes esdeklés hangján. — Nekem fáj, ha ön így beszél... Az Istenért! ha nem tud e szerencsétleneknek keresztényileg megbocsátani, legalább ne örvendjen a büntetésnek, mely őket várja.

— Ne nehezteljen, Germaine... Az ön kedvéért igyekezni fogok feledni... De az Olga nevét ne ejtse ki többé. A mi Adélt illeti...

— Én írni fogok neki — mondá a fiatal lány,

időt sem engedve jegyesének, hogy befejezze mondatát. — Tudatom vele, hogy szívesen látjuk... esküvőmre.

— Nem!... Nem!... Ön túlságosan nagylelkű, Germaine. Akarom, hogy térden csúszszék az ön lábaihoz... Sőt azután is nagy szerencséjének tartsa, ha hébe-hóba olyan szomszédos viszonyban fogunk érintkezni vele.

— Ugyan úgy-e?... Már most is merészkedik akaratomnak ellenszegülni? — válaszolt Germaine tréfás határozottsággal, mi neki pompásan illett. — Majd meglátjuk... Azt mondom, hogy Lujza és Julia lesznek a nyoszolyó-leányaim, vagy pedig... vagy pedig nem megyek önhöz, uracsám! Tessék választani!

— No szegény Rajmond! meg van fogva — kaczagott De Villatiére asszony. — Mi több, ha az én véleményemet is akarja hallani, e kedves gyermeknek bizony igaza van; és bár megrögzött bűnös volt valamikor, önben még sincs semmi könnyörület...

— Akkor... hát akkor mit van mit tennem, *mea culpát* mondok — dűnnyögött Mirelle — szánom, bánom — és megbocsátok!... Na, most már lesz kegyes föloldozni, Germaine?

Agg barátnőjük elérzékenyülve és mosolyogva szemlélte őket.

— Édes Germaine — mondá — Rajmónd jutalmát érdemel. Nemesen jóvátette hibáit. Mint bátor keresztény küzdött, hogy méltó legyen önhöz... És szentül szereti önt, kicsikém.

A fiatal lány, míg arcza lángba borult, odahajolt Rajmond homlokához s ajkaival illette azt.

— Ah! — rebegé — mily jó az Isten, hogy saját bélyegével jelölte meg az embert homlokán és szívéen!

— És hogy ilyen arát adott nekem, Germaine, a milyen ön! — tette hozzá a fiatal ember — mondhatatlan gyöngédséggel tekintve a tiszta arczra. — Mily boldog is vagyok! — folytatá — boldog, hogy hiszek, hogy szeretek, hogy emelkedettségre, buzdulásra fogékony a lelkem, mely, érzem, végre él igazán!

— Akkor hát Teil romjai nem fogják többé hallani az ön életuntságának és gyötrelmének bús panaszait?

— Hamis! ön megérdemelné... De én jó uracska vagyok... Ha önnek tetszik, szép gyógyítóm, majd elzarándokolunk az ócska várhoz... Ez lesz a mi nászútunk; mert én nem viszem önt sem Olaszországba, sem Svájcba... Behelyezem az én galamb-dúczomba s ott szerzem meg magamnak azt az élvezetet, hogy kirándulásokat tegyek a magam ízlése szerint... Fölfedezésekre indulok

bizonyos fiatal ismerős szívbe, mely számomra, azt hiszem, még igen sok kedves meglepetést tartogat...

— Nem bizonyos — válaszolt Germaine, ki tréfás aggódó arczot mutatva, fejét rázta. — Félek, hogy unalmasnak fog tartani s korán örökös ismétlésekbe esem. Azt gondolom, nem is tudok majd mást, csak egyetlenegy szót hajtogatni... És vajjon abba az én uram és parancsolóm nem fárad-e bele?

— Germaine!... ez túlmegy a megengedett pajkoskodás határain!... Majd meglátja!... Meglátja, mily pompásan és híven tudom alkalmazni a *Két galamb* meséjét:

Oh boldog házasok; ti most utazni vágytok?

Oh ne keressetek, ne messze tájakat!

Egymásban leljetek egy mindig szép világot,

Mely egyre változik és folyton új marad.

— És ez nem is lesz nehéz — folytatá Rajmond, meghajtva magát jegyese előtt — miután önnel beköltözik hajlékomba minden nemes és szent szerelem, mi e földön szívünket dobogtathatja!

— Megadom magam! — szólta Germaine. — Ön nagylelkűleg boszúlja meg ingerkedésemet. Ezennel kinyilatkoztatom, hogy az ön háza egész paradicsom lesz nekem.

— Oh, a csunya önzők; én még csak eszükbe sem jutok — szólalt meg de Villatiére asszony. — Pedig tűzhelyüknél én akarom elfoglalni a nagymama helyét. Előveszem majd első unokámat és mesélek neki... Megtanítom, hogy sohase esküdjék semmire, mert volt valahol egy szép fiatal ember, ki csak fitymálta a házasságot... és most... Ugy-e Rajmond, tudja a többit? És volt nemrég egy bájos fiatal lány is, ki azt rebesgette, hogy legszebb reményei már csak a síron túl várják! mi azonban, úgy látom, nem akadályozza ma, hogy szívesen beletörődjék az életbe.

— Áldott barátnőm, nem én változtam, hanem a körülmények...

— Tere-fere... édes lányom, tessék csak egyenesen válaszolni: még mindig sajnálja, hogy életben maradt?

— Nem! — szólt komolyan Germaine — kinek arcza örömtől sugárzott — nem! Áldom Istent, hogy még a földi pályát járom, miután Gondviselése oly nemes sziveket, oly édes vonzalmakat vezetett utamba! Áldom, a miért megengedte, hogy megvalósíthatom ábrándomat... Keresztényileg szeretni egymást! Hajh! a világ nevet e szó fölött s e tiszta örömeknek megvetéssel fordít hátat... De legalább mi megismerjük majd báját, élvezzük magasztos boldogságát... S bárminő

áldozatot kíván tőlünk cserébe Isten, boldogságunkat sohasem fogom nagyon drágának tartani.

Megfogta vőlegénye kezét, ránézett s tekintetében egész bátor és gyöngéd lelke tükrözött.

— Ugy-e Rajmond, mit bánjuk mi a múltó szenvedéseket, ha elérünk a legfőbb célhoz? A hit mindig föntart minket. Mert már mindketten tudjuk, hogy teljesen csak Istennél valósul meg az előttünk lebegő *«Eszmény»*.

D'Arbout ezredes
három pár baja

Elbeszélés

Irta

G. DE BEUGNY D'HAGERNE

Fordította

Dr. Rada István

Budapest

A Szent-István-Társulat kiadása

(VIII., Szentkirályi-utca 28.)

I.

Az 1867. év nyarának végén egy négyszáz gyalogosból, háromszáz afrikai vadászból és egy osztály tüzérségből álló sereg küldetett Algirba, hogy a tuniszi határokon rakoncátlankodó törzseket megfenyítse.

Katonáink ép pihenőt tartottak a Nádser folyó partján, Nerdí és Medszana között, Constantine tartomány belsejében.

D'Arbout ezredes, a kiküldött sereg parancsnoka, a csapataink által elfoglalt terület legmagasabb pontján, egy kis halmon, állíttatta föl sátorát. A halom lassú lejtőben nyúlt le a folyóig, mögötte pedig narancsliget terült el.

Ebéd után a tisztek főnökük köré csoportosultak. A szemeik előtt föltáruuló kép nagyszerű volt: a nap ép most tűnt el a Dsebel-Aures ormai mögött, melyek azúr színben rajzolódtak a lángoló égre, míg a nap utolsó sugaraitól bearanyozott jobbfelőli hegyoldalakon rózsza- és borostyánszínű

csíkok húzódtak végig. A középső halmok szeszélyes körvonalakat írtak le, melyeket sűrű narancs- és citrom-erdők szakítottak meg; a narancsfák sötétzöldje nagyon elütött néhány közbeeső olajfa ezüstös lombozatától; a folyó csöndesen hömpölygette átlátszó és csillogó vizét; két partját áloék, kaktuszok és babérfák fedték, melyeknek rikító virágai úgy ragyogtak a zöldben, mint smaragdmezőn elhintett rubinok.

Az esti szellő elhozta a hegység fűszeres illatát; a tábor zaja lecsöndesült, hogy helyet adjon az alvó természet magasztos csöndjének.

A tiszték e nagyszerű látványt szemlélték, élvezve a jólétnek ama kellemes érzetét, mely az ember lelkét az éji hűvösség kezdetekor egy fáradtságos és tikkasztóan meleg nap után eltölti.

De nemsokára ismét megkezdődött halkan a társalgás: eleinte kettenként beszélgettek, azután kis csoportokban. A hadjáratról, az előléptetésre vonatkozó kilátásokról, a távol hazáról csevegtek; elbeszélték az utolsó harcok kalandjait, az arabokkal vívott csatákat, a portyázásokat, a sivatagon át tett hosszú utakat, a veszélyes hegymászásokat; jövendölgettek a holnapi küzdelmekről s mindegyik remélte, hogy kardjával vállbojtot vagy keresztet vív ki magának; azután, valljuk meg, foglalkoztak egy kicsit a távollevőkkel is, kérdezősködve erről,

nevetségessé téve amaszt, megszólva a harmadikat. Nemcsak a nők értenek ehhez.

E beszélgetéseket hirtelen félbeszakította egy öreg afrikai vadász megjelenése, a kinek bal karját három szolgálati évjegy díszíté; az ezredestől öt lépésnyire megállt s kezét sapkájához emelve, mondá:

— Ezredes úr, kész a kávé.

— Jól van, Jakab, hozd ide.

Midőn a szolgálta a párolgó itallal ismét megjelent:

— Uraim — szólt a parancsnok a többi tiszt-hez — szabad megkínálnom önöket egy kis kávéval?

Ezek meghajlással mondtak köszönetet — már ittak.

— Jól van, de cognacomat csak megkóstolják? Jakab, hozz poharakat az urak számára s egyúttal hozd el szivartáskámat is.

A kör azonnal szűkebbre szorult, a szivarok vígan füstöltek s általános lőn a társalgás. Beszélgetve egy párbajról, mely nemrég az ép odahagyott helyőrségi városban két tiszt között folyt le, vitatás alá került a párbajok kérdése.

— Részemről, uraim — szólt közbe az ezredes, a ki egy ideig csöndesen hallgatott — azt tartom, hogy a párbaj nevetséges dolog, ha nem becsutelség.

— Hogyan! ezredes úr mondja ezt! — válaszolt egyszerre a többi tisz.

— Önök csodálkoznak ezen, uraim, pedig úgy beszélek, a mint gondolkodom.

— Ezredes úr megbocsát, de e tekintetben nem osztozunk nézetében — felelé Montvert kapitány.

— Fölfogásomat nem erőszakolom senkire, uram; de az eszme, melynek az imént kifejezést adtam, tapasztalatom és elmélkedéseim eredménye. Vegyünk föl két fiatal embert és pedig két bátor embert, a kik egymásért készek volnának önmagukat fölláldozni bármely veszélyes pillanatban; valami semmi, valami gyerekség, valami ostobaság miatt kihívják egymást. Mi történik? Vagy az, hogy barátaik első vérre rendezik a párbajt s mindent elkövetnek, hogy a sebek ne lehessenek súlyosak. Tudjuk, hogy megy ez végbe: egy vívómester kész eltompítani a kard hegyét, hogy a szúrás nagyon könnyű legyen; s mikor az egyik akkora karczólást kapott, a milyent egy leány tűjével ejt magán, kijelentik, hogy a becsületnek eleget tettek s hősöknek képzelik magukat. Vallják meg, hogy ez egyszerűen netovábbja a nevetségnek. De a dolgok nem folynak mindig így; a komédia után jó a tragédia. A harcz komoly s az egyik ellenfél meghal... Egy fiatal embert, a ki véletlenül az önök orrát igen piszének vagy száját igen nagynak ta-

lálta, a ki még tegnap barátjuk volt, boszúból megfosztanak életétől, helyrehozhatatlan gyászba merítenek egy családot, egy vitézt rabolnak el a hazától.

--- De azt csak elismeri ezredes úr — jegyzé meg egy fiatal hadnagy — hogy néha igen komoly okok lehetnek a párbajra?

— Megengedem, hogy súlyosan megsérthetnek bennünket; de hogy a párbajra komoly okok lehetnek, azt nem engedem meg, mert a párbaj semmit sem old meg. Ha a sértett fél bizonyosan győzne, még akkor érteném; de önök ép oly jól tudják, mint én, hogy igen gyakran, a leggyakrabban az ellenkező történik.

Mindig voltak és nagyon félek, hogy mindig lesznek a fegyverforgatásban jártas veszekedő egyének, a kiknek mesterségük a kihívás; majdnem mindig az új embereket vagy ügyetleneket támadják meg s a szerencsétlenek, miután sérelmet, bántalmazást szenvedtek s kigúnyoltattak, kénytelenek becsületük megboszúlására magukat bántalmazóik által elégteleníttetni, nyomorékokká tételni és néha megöletni... és ez esetben, uraim, én becsstelenségnek mondom a párbajt.

Elismerem, a mint mondtam, hogy súlyosan megsérthetnek bennünket s ezért szeretném, ha a hadseregben becsületbíróságokat állítanának föl.

Ha a sérelem oly természetű, hogy helyrehozhatatlan, dobják ki a sértőt irgalmatlanul a testületből, állítsák törvényszék elé s ez bélyegezze meg őt.

Ha a sérelem helyrehozható, ítéljék arra a bűnöst, hogy adjon jogos elégtételt, a mit ha tenni vonakodnék, kénytelen lenne kilépni a szolgálatból.

— Hiszi ön, ezredes úr — jegyzé meg Montvert kapitány — hogy a becsületbíróságok képesek lennének teljesen megszüntetni a párbajt? Vannak körülmények, melyekben a bátor ember alig fogadhatja el határozataikat.

— Nem vitatom, uraim, hogy megtaláltam az egyetemes panáczeát, a mely az emberi nemet sujtó minden bajt képes meggyógyítani; még kevésbbé szándékom a szellem minden fonáságát megsemmisíteni, vagy minden embert tökéletessé tenni; de azt mondhatom, hogy rendszerem megakadályozná a párbajok háromnegyed részét s ez elég nyereség volna.

Azután, uraim, ha minden szívbe beléolthatnám azt az erős utálatot, a melylyel az ilynemű küzdelmek iránt viseltetem, az emberek óvatosak lennének magukviselésében s a negyedik negyed résznek sem lenne létjoga.

— Ezredes úr, ön sohasem fog bizonyos haragos, féltékeny, kötekedő természetű embereket megakadályozni abban, hogy önt naponkint addig

boszantsák, míg szájukat egy kardcsapással be nem csukja.

— Adott vagy kapott kardcsapással?

— Mindegy. Ha az ember bebizonyította, hogy nem fél, kevésbbé támadók.

— Az ilyeneknek, uraim, hátat fordít az ember. Egyébiránt azt mondom, hogy az, a ki tud akarni, a becsület megsértése nélkül is elkerülhet minden párbaj-alkalmat; tanúul hívom a hadseregnek sok legjobb és legvitézebb tisztjét, a kik sohasem rántottak kardot, csak hazájuk elleneire. Megvallom, nem értem azt a furcsa gondolkodást, a mely megengedettnek, sőt tisztességesnek tekint oly tettet, melyet az emberi és isteni törvények egyaránt tiltanak.

— De, ezredes úr — kérdé egy gyalogos őrnagy — sohasem állt ön ki?

— De igen — felelé D'Arbout úr — egyszer, nem mint küzdő, hanem mint segéd; s ez életemnek legnagyobb lelkipurdalása, mert e napon egy gyűlöletes bűntény végrehajtásához nyújtottam segédkezet.

Attól a pillanattól kezdve megesküdttem, hogy kerülni fogok minden kihívást s megfogadtam, hogy a mennyire tőlem telik, küzdeni fogok amaz ostoba előítélet ellen, a mely a becsület örve alatt meggyilkol egy ártatlant.

— Elbeszélhetné nekünk e történetet — szolt közbe egy öreg századparancsnok, a kiről tudták, hogy az ezredesnek benső barátja — talán megváltoztatná az urak közül egynéhánynak nézetét.

A tisztek mind támogatták a századparancsnok kérését.

— Ez egy kissé hosszú lesz; de még nincs késő, az éj pompás s mivel kívánják, szívesen megteszem a kedvüket.

Jakab! Töltsd tele az urak poharait és kínáld meg őket szivarral...

Ép kiléptem a saumuri iskolából, megkaptam hadnagyi kineveztetésem az 5. huszárezredhez, mely akkor Dijonban állomásozott. Új társaim szívesen fogadtak s megérkezésem után másnap, ebéd után, engedélyt kértem tőlük, hogy puncscsal szolgálhassak nekik.

Az asztalnál körülbelül húsz tiszt ült, főhadnagyk és hadnagyk.

Együtt indultunk el a kávéházba; én egy Peyrussel nevű főhadnaggyal mentem. Pompás fiúnak tetszett; kissé kérkedő volt, de nagyon vidám, nagyon mulatságos s rettentő bajuszt viselt, mely elbűvölt engem, ki nek ajka akkor még alig pelyhedzett.

Az első útfordulónál egy másik főhadnagy fordult felém és így szolt hozzám:

— Kedves bajtárs, én itt távozom. Ne vegye

rossz néven, hogy nem fogadom el meghívását, de én sohasem megyek kávéházba.

S miután üdvözölt, egészen ellenkező irányban távozott.

Engem bántott ez a különös eljárás.

— Ki ez az úr? — kérdem Peyrusseltől.

— Egy különcz, egy vad, egy medve, a ki az ezredben Cató szerepét játszsza — felelé új barátom — Lantignacnak hívják. Szolgálatát rendesen végzi, de mihelyt a kaszárnnyából távozott, azonnal szobájában van. A közös asztalnál nem szól négy szót nyolcz nap alatt, gyorsan eszik s az ebéd vége előtt eltűnik. Nem dohányzik, sohasem csatlakozik társaihoz, nem jön sem a kávéházba, sem a színházba, sem a sétatérre; nagyon szerény szobában lakik; igazán nem tudom, mire költi a fizetését.

— Úgy látszik, ön nem igen szereti.

— Utálok; s egyszer meg kell tudnom, hogy oly bátor-e, mint a mily szolid. Egyébiránt azt hiszem, hogy fél tőlem, mert már többször megtámadtam s ő úgy tett, mintha nem vette volna észre.

A kávéházba értünk, a társalgás abban maradt.

A következő napokon tanulmányoztam Lantignac főhadnagyot; olyan volt, a milyennek Peyrussel lefestette; feddhetetlen a szolgálatban, modorában és magaviseletében, de mindig komor és kerülte társait; igen keveset s csak akkor beszélt, ha szól-

tak hozzá. Peyrussel ellenben az volt, a mit közönségesen *bon vivant*-nak mondanak; engem sokat mulattatott, tehát mindig jobban vonzódtam hozzá.

Kapitányom, a ki egykor atyám alatt szolgált s a ki e czímen azt hitte, hogy joga van engem figyelmeztetni, igyekezett elvonni e barátságtól.

— Peyrussel — mondá — nagyon másodrendű tiszt, igen hanyag a szolgálatban, ennél többre becsüli a játékot, a kávéházat, a színházat és más egyebet. Már nagyon sok gonosz dolog van a háta mögött; egy szóval nem igen tiszteletreméltó férfiú s nekem fáj az önök barátsága. Ön fiatal, én figyelmeztetem önt, vegye hasznát.

Fiatal voltam s ebben a korban legkevésbé szereti az ember a tanácsokat; tehát én sem sokat törődtem kapitányom tanácsával.

Ezen közben Peyrussel egy alkalmat sem szasztott el Lantignac úr megtámadására, de ez sohasem válaszolt kihívásaira; mindazáltal könnyű volt látni, hogy azok, nem maradhatván előtte észrevétlenek, rendkívül kínosan hatottak reá. Rendesen nyugodt és szelíd arcza komor és zord kifejezést öltött, szemöldei összehúzódtak, homlokán élénk pír ömlött el; de hallgatott, sietett befejezni ebédjét és távozott a teremből.

Egy nap az 5. huszárezredhez újonnan kinevezett kapitányról folyt a beszélgetés.

— Úgy látszik — mondá Peyrussel — hogy megint egy nemes; azt hittem, hogy 1830-ban — akkor 1833-at írtunk — ezek a kurta nemesek mind beadták lemondásukat és a sereg meglehetősen megszabadult ez ostoba fajtól.

Lantignac elsápadt.

— Uram — mondá — ön, úgy látszik, megfeledkezik arról, hogy legtöbb társa, köztük d'Arbout úr, az ön barátja is, nemes ember.

— Ő, az egészen más; ő sohasem esküdött föl a régi kormányra, sohasem esküdött meg, hogy vérét ontja törvényes fejedelmeiért. Habár általában véve nem igen vagyok barátja a nemeseknek, azt hiszem, hogy azoknak, a kik széttörték kardjukat, midőn királyuk távozott, legalább volt bátorságuk; a többiek esküszegők és gyávák.

Lantignac szemei megvillantak; de tudott magán uralkodni.

— Én is szolgáltam 1830 előtt — mondá lassan és fojtott hangon — de remélem, hogy a sérelem, melyet kimondott, nem nekem szólt.

— Hát kinek? — felelé Peyrussel.

— Ez esetben, uram, kénytelen vagyok kimondani, hogy ön nyomorult.

— Nagyon jól van! régóta vártam ezt a szót. Ön megsértett engem, estére várhatja segédeimet.

— Elvárom őket — felelé Lantignac nyugodtan.—

Ez urak itt tanuim, hogy én a végső határig mentem a türelemben. Ön, uram, egy év óta kedvét lelte az én sértegetésemben; az Isten majd ítélni fog közöttünk.

— Vagy az ördög — kiáltá Peyrussel.

Azután hozzám fordult:

— D'Arbout, ön az én segédem.

A lefolyt jelenet fölháborított; bármily előítélettel is viseltettem Lantignac és barátsággal Peyrussel iránt, nem tagadhattam, hogy az utóbbi volt mindennek az oka, a ki hidegvérrel, előre megfontolva, társának arczába oly súlyos sérelmet dobott, a melyet semmi sem igazolt, a melyet mindnyájan meg nem érdemeltnek ismertünk, mert tudtuk, hogy Lantignacnak épen semmi vagyona sem volt, s hogy lehetetlen volt beadnia lemondását. De nem volt bátorságom megtagadni a tőlem kért szolgálatot, s nemsokára el voltam ragadtatva a szereptől, a melyet játszani készültem. Azt véltem, hogy megnöttem egy fejjel; nem lehettem volna büszkébb, ha egyszerre kapitányi vállbojtot kaptam volna.

Még aznap este elmentem Lantignachoz, hogy megkérdezzem tőle segédei nevét. Emlékszem még szobájára; valóságos szerzetesi cella volt. Puha-fából készült ágy, egy rossz asztal, egy sánta almárium és két szalmaszék — ez volt az összes bútor-

zat. Az ablakokon fehér kalikó-függöny; az ágyon semmi. Az asztalon néhány könyv és egy régi újsággal betakart papirhalom.

Állt, midőn beléptem; sápadt volt, szemei beesettek és nedvesek, tekintete olyan, mint a hal-doklóé.

— Azért jön, hogy megtudja, kik az én segé-deim — mondá nyájas hangon. — Szerencsétlen-ségemre még csak egy van, B... kapitány, s őt bíztam meg, hogy keressen még egyet.

Társai közül senki sem akarta neki e szolgálatot megtenni. Később megtudtam e hihetetlen tény magyarázatát: némelyek Peyrussel barátai voltak, mások bűnösöknek érezték magukat, hogy régóta nem léptek közbe és nem akadályozták meg, hogy a dolgok ennyire jussanak.

Nagy fájdalom képe volt előttem. Az az üres, zord, szerzetesi szoba, azok a hideg és dísztelen falak, az a sápadt, megsebzett, kétségbeesetten előttem álló ember, az a bizonytalan világosság, melyet egy réz-gyertyatartóba helyezett szegényes gyertya hintett, a körülöttünk uralkodó gyászos csönd — mindez mély benyomást tett reám, néhány mentegető szót hebegtem és szomorodott s lehangolt szívvel távoztam.

Mindazonáltal fölkerestem Peyrussel másik segéd-jét s elmentünk B... kapitányhoz.

Elfeledtem a pillanatnyi benyomást, melyet Lantignac látása reám gyakorolt.

A kapitány nagyon hidegen fogadott bennünket.

— Lantignac úr lévén a sértett fél — mondá — neki van joga fegyvert választani, de ő nem akar élni jogával, s megbízott, hogy mindenbe egyezzem bele, a mit önök akarnak.

— Ez esetben, kapitány úr — mondám — mi a pisztolyt választjuk.

— Melyek a harcz föltételei?

— A küzdők tíz lépésnyire lesznek fölállítva és egymásután lönek; a sors fogja eldönteni, hogy ki lő először. Ha az ellenfelek közül egyik sem lesz képtelenné a harczra, a fegyverek újra megtöltetnek és ha szükséges lesz, harmadszor is váltanak golyót. A sérelem mindkét részről súlyos volt, a harcznak komolynak kell lennie.

— E föltételeket sohasem fogom elfogadni. Ha a távolságot legalább húsz lépésre nem szabják, nem egyezem meg önökkel.

A húsz lépést elfogadtuk, megegyeztünk a helyben, a hol találkozunk és távoztunk B... kapitánytól.

Büszke voltam, mint egy hódító; az, hogy egyik főnökömmel, mint vele egyenlő, tárgyalhattam, egészen elcsavarta a fejemet. Csak a kard- vagy pisztoly-párbajról ábrándoztam; nem értettem, mi-

ként történhetett, hogy én magam még nem váltottam néhány jó kardcsapást, s el voltam tökélve, hogy nem mulasztom el a legközelebbi alkalmat, mely a kihívásra kínálkozni fog. Tekinthesek-e azt igazán huszártisztnek, a ki sohasem állt ki? nem tiszt ő, de még csak nem is férfiú.

Eddig jutottam gondolataimban, midőn ezredesemmel találkoztam. Régi császári katona volt, a ki korántsem osztozott azon nézetekben, a melyeknek a párbajról előbb kifejezést adtam. Sőt ellenkezőleg, híve volt és föltétlenül szükségesnek tartotta; azt beszélték, hogy legalább is tizenkét párbaja volt. Megállított.

— D'Arbout úr — mondá — azt hallom, hogy ön Peyrussel úr segédje.

— Ezredes úr...

— Nem dicsérem meg érte; Peyrussel úr rossz katona; ellenfele pedig, a kit minden ok nélkül durván megértett, olyan tiszt, a kit igen nagyra becsülök. Érti?

— Igen, ezredes úr, de most, hogy szavamat adtam, nehéznek tartom a visszavonulást.

— Ezt nem mondom. Ha az ember szavát adta, megtartja azt, de rosszul tette, hogy adta; hitvány dologba ártja magát.

E jeges zuhany erősen lehűtötte lelkesedésemet; miután tehát számot adtam Peyrusselnek küldeté-

semről, haza mentem és lefeküdtem; de egy pillanatilag sem tudtam aludni.

Másnap hajnalban Peyrusselnél voltam; a hadsegéd és a másik segéd már vártak rám; a légyottra kiválasztott hely fél mértföldnyire volt a várostól; még napfölkeltés előtt ott kellett lennünk.

Tél volt, finom hó födte a földet; végre egy kis erdő közelébe értünk. Még most is látom a nagy fákat lombtalan leveleikkel, a mint tömérdek fehéren csipkézett apró fekete vonalban kiváltak a köd kékes-szürke háttéréből; néhány fenyő úgy állt ott, mint fehér szemfedővel takart kísértet; a dühöngő éjszakai szél átjárta minden izünket. Ellenfeleink megelőztek bennünket. Peyrusselt néhány lépésnyire hátra hagyjuk, eléje megyünk Lantignac segédeinek, két szigorú külsejű kapitánynak; kimérjük a távolságot, megtöltjük a fegyvereket, s míg a sebész szereit és az első bekötözéshez szükséges dolgokat előkészíti, B... kapitány főnhangon elszámlálja az előttevaló este megállapított föltételeket, hogy se tévedés, se meglepetés ne legyen; végre fölállítjuk a két ellenfelet.

Mindezen előkészületek, a hó, a hideg és átható köd, a körülöttünk uralgó halálos csend oly benyomást tettek reám, melyet sohasem feledek el. Szégyen, undor fogott el, s azt hittem, hogy gyilkossághoz nyújtottam segédkezet; nem tudom, mit

adtam volna akkor érte, ha nem fogadtam volna el ezt a segéd-szerepet; de már késő volt.

A küzdők mindegyike megkapta a pisztolyt, azután B... kapitány földobott egy darab öt-frankosat. Nekem kellett választanom; «írás»-t mondtam; a pénz leesett, a «fej» volt fölül. Ránéztem Peyrusselre. Sápadt volt.

— Lantignac úr — mondá a kapitány — ön lő először.

Ez fölemelte karját, megnyomta a kakast s a golyó eltűnt a levegőben.

Azt reméltem, hogy Peyrussel utánozni fogja őt. De nem, ő is fölemelte karját és lassan leeresztette ellenfelére; midőn a cső mellének volt irányozva, megnyomta a kakast, a lövés eldördült... Borzongás járta át ereimet... Lantignac meg sem mozdult, a golyó nem találta.

Odamentem B... kapitányhoz.

— Azt hiszem — mondám — hogy a becsületnek eleget tettek.

— Én hajlandó vagyok a küzdelemnek véget vetni, ha az urak beleegyeznek.

— Én folytatni akarom — szólt Peyrussel.

Két új pisztolyt kaptak az ellenfelek; az öt-frankos újból földobott; megint Lantignacé volt az első lövés.

Most fölemeli karját, lassan leereszti, míg ellen-

fele mellének van irányozva; de a helyett, hogy lőne, folytatja mozdulatát s csak akkor nyomja meg a kakast, midőn a cső a földre, lábaihoz van szegezve; azután keresztbe teszi karját és vár.

Peyrussel golyója elröpül a füle mellett, majdnem érinti, de nem sérti meg.

A négy segéd véget akar vetni e gyűlöletes küzdelemnek; Peyrussel nem enged.

— Az volt határozva, hogy háromszor lövünk. Lantignac úr védelmezze magát, mert ha nem öl meg, én ölöm meg őt.

Két segéd vissza akart vonulni.

Lantignac, ki eddig egy szót sem szólt, B... kapitányhoz fordulva, mondá:

— Kérem, töltesse meg a fegyvereket; nem akarom, hogy Peyrussel úr azt vethesse a szememre, hogy nem adtam neki teljes elégtételt.

— Akkor legalább védelmezze magát — kiáltott föl a kapitány.

— Vétettem valamiben a katonai becsület törvényei ellen?

— Dehogy, sőt ellenkezőleg, nagyon is nemeslelkű volt. Látja, hogy meg akarják ölni, védelmezze magát.

— Kérem, uraim, töltsék meg a fegyvereket, e késelem csak hosszabbá teszi e rám nézve kínos jelenetet.

Nagyon is megértettük őt; azért lehetőleg sietünk kívánságát teljesíteni, föntartva magunknak, hogy még egy utolsó kísérletet teszünk, hogy rábírjuk őt fegyverének használatára.

Az ötfrankos pénzt harmadszor is földobtuk, harmadszor is Lantignacé volt az elsőség.

Peyrussel nem tudott visszafojtani egy dühös fölkiáltást. B... kapitány kezébe adva Lantignacnak a töltött fegyvert, könyörgött neki, hogy használja; mi, ellenfelének segédei is támogattuk kérését, hogy védelmezze magát. Ő nem felelt, arcza érzéketlen maradt s csak fejének kis mozdulata jelzé, hogy nem győztük meg őt.

— De hisz ez öngyilkosság! — fakadt ki B... kapitány.

— Bocsnát, uraim — felelé Lantignac — a szokások rám kényszerítik e harczot, melyet én kárhoztatok. Hogy a becsület ellen ne vétsek, hogy az ezredre szégyent ne hozzak, az uralkodó eszmék szerint szembe kell néznem a halállal bizonyos föltételek mellett, a melyeket önök kikötöttek. De hogy ellenfelemre lőjek, ez ellenkezik lelkiismerettemmel és nem fogom megtenni.

Erre eldobta a kezében levő fegyvert és karjait keresztbe fonva:

— Lőjön, uram — szólt ellenfeléhez.

— Tiltakozom, ez... kezdé a kapitány.

De Peyrussel élénken fölemelte a karját, a lövés eldördült, és Lantignac arczczal a földre bukott, egy kiáltás, egy szó nélkül. Segédei odasiettek, hogy fölemeljék; az orvos igyekezett levetni a mellényét; mikor egészen ki volt gombolva, vérpatak ömlött sebéből. E pillanatban a szerencsétlen főhadnagy fölemelte fejét és sebző fájdalom kifejezésével, melyet még most is látok, fölkiáltott:

— Szegény anyám! — azután visszahanyatlott B... kapitány karjaiba. Halva volt.

Peyrussel sietve visszatért a városba. Másik segédje és én nemsokára utána mentünk, egy szót sem váltva egymással.

Hazatértem szállásomra és szolgálatom végeztével gépiesen mentem ebédelni; gondolhatják, hogy nem volt sok étvágyam. Társaink majdnem az egész ebéd alatt hallgattak; észrevettem, hogy mindnyájan készakarva nem szólnak hozzánk. Nemsokára megkaptuk a napi-parancsot: az ezredes minihármunkat egy havi kényszerfogságra ítelt, a nélkül, hogy ezzel a tábornok határozatának útját vágta volna. Másnap csakugyan új napi-parancsot kaptam, a mely fogságomat két havira változtatta, s az ezredes értésemre adta, hogy kérlelhetetlen szigorral fogna eljárni, ha a helyzetemet szabályzó parancsokat megszegném.

A két hónapi elzárás és teljes magány, a mely

alatt lehetetlen volt gondolatomat a szemeim előtt lelőtt szerencsétlen társamról másra fordítani, nagyon hosszú volt. Éjjel-nappal őt láttam a havon elterülve és haldokolva; láttam sebéből folyó vérért; láttam, a mint fölemeli szemeit, hogy az ég felé imát röpítsen; s végre láttam, a mint ajkait megnyitja ez utolsó fölkiáltásra: «Szegény anyám!» Ekkor kezdtem gyanítani, hogy sem büszkeségből, sem fösვნýségből nem élt távol társaitól; sejtettem, hogy a látszólagos embergyűlölet alá magasztos önfeláldozást rejtett.

Midőn két hónapi büntetésemet kiálltam, elmentem ezredesemhez, miként ezt a szabályzat megkívánja. A mint meglátott, összeránczolta szemöldeit:

— Ah, ön az — mondá — bizonyára eleget elmélkedhetett, s remélem, hogy többé nem lesz segéd ily ügyekben. Én előre figyelmeztettem önt.

— Megigértém, ezredes úr, s ön maga mondta, hogy nem szeghetem meg szavamat; én mindent elkövettem, hogy a végzetes eseményt megakadályozzam.

— Igen, tudom, — viszonzá az ezredes szelídebben — a segédek becsületesen viselték magukat; tudom, ön is megtett mindent arra, hogy a szegény Lantignac magát védelmezze. Ezért jártam közben a tábornoknál és a hadügyminiszternél, hogy ön csak fegyelmi büntetést kapjon.

A mi Peyrussel urat illeti, ön nem fog csodálkozni, hogy nem találja őt itt többé; magaviselete fölháborítá az egész ezredet és sok Litvány dolog jött egyszerre napvilágra. Nagyon nyomorult egyén volt s a fegyelmi tanács elé kellett állíttatnom; rendelkezési állapotba helyeztetett és elbocsáttatott.

Fájdalom, ez nem adja vissza nekünk áldozatát. Az volt a kifogás e szegény fiatal ember ellen, hogy egyedül él, hogy mindig szobájába zárkózik. Ön nem tudja, mit csinált ott. No hát, én megmondom: Lantignac úr elvesztette atyját; anyja és két nővére maradt; de az apa szerencsétlen spekulációi következtében nem volt miből élniök. Lantignac, megfosztva magát mindentől, a mi nem elkerülhetetlenül szükséges, mégsem tudott eleget tenni szükségleteiknek. Az egyenës adók igazgatója ismerte családját és balsorsát, bizonyos másoló-munkát szerzett neki, a melyeket az irodákon kívül végezhetett.

És ez a fiatal ember, a fizetéséből takarékoskodva és minden szabad pillanatát, gyakran éjjelei egy részét is fölhasználva, annyira vitte, hogy havonként rendszeren 150 frankot küldött az anyjának.

Csak az igazgató és én ismertük titkát; de most tudja az egész ezred; mindenki sajnálja a három szegény nőt, a kiket egyik társunk hibája, bűne megfosztott egyetlen támaszuktól és rettentő gyászba borított; mindenki tudja, hogy ez az anya és ez a

két leány, a kik jó nevelésben részesültek, a kik egykor ismerték a vagyon minden örömét, most az ezred egyik tisztjének gyáva kegyetlensége által meg vannak fosztva minden segítségtől, kénytelenek kezük munkájával keresni kenyerüket, s ha betegség látogatja meg őket, utolsó reményük a jótékonyági-iroda, utolsó menedékük a kórház.

— Figyelmeztetem, hogy az ön helyzete nehéz lesz. Tudom, hogy ön csak könnyelműségből és meggondolatlanságból cselekedett, de úgy tekintik önt, mint a ki... no, hogy is mondjam?... végtére is ön is közreműködött oly cselekedetben, melyet az egész ezred sajnál és nagyon bán.

— Én jobban sajnálom, mint bárki más, ezredes úr; szívem vérzik, ha rágondolok s mielőtt tudtam volna, a mit most ön elbeszélt, már keserűen megbántam, hogy részt vettem e gyászos párbajban. Ha azt kívánja, hogy beadjam lemondásomat...

— Eszemágában sincs ilyesmit kívánni; ön fiatal, szép pálya áll nyitva ön előtt és ön még nagy szolgálatoakat tehet a hazának. De ha hallgat reám, azt tanácsolom, hogy menjen más ezredhez. A 3. vadász-ezred ezredese jó barátom, majd írok neki s ha ő beleegyezését adja, ön átmegy az ő ezredébe.

Két hét múlva miniszteri rendeletet kaptam, mely saját kérelmemre a 3. vadász-ezredbe helyezett át.

Az új ezredhez Lunévillebe kellett mennem; de

alig voltam ott két hónapig, midőn Clermont-Ferrandba küldtek bennünket.

Egy nap egy gyalogos tiszttel sétáltam, a ki már rég a városban volt helyőrségen s ismerte az egész várost; három gyászba öltözött nővel találkoztunk, a kiket sétatársam üdvözölt.

— Teringettét! — mondtam neki, szemeimmel kísérve közülük az egyiket — de szép nő. Ismeri ön e nőket?

— Egy kissé, a múlt télen a tábornoknál találkoztam velük.

— Járnak társaságba?

— Oh nem! Először is, most mély gyászban vannak s azelőtt is csak a tábornokhoz jártak látogatóba, mert ismerték őt. Azonkívül sehol sem látták őket, semmi vagyonuk sincs.

— Hogy hívják őket?

— Lantignac...

Megragadtam a gyalogos tiszt karját.

— Hogyan mondta?

— Azt mondtam, hogy Lantignacné és két leánya... De mi lelte önt? Arcza úgy ki van kelve.

— Az anya és a két nővér — mondtam félig hangosan.

— Lantignacné fia főhadnagy volt az 5. huszárezredben, körülbelül két hónapja párbajban elesett és őt gyászolják,

— Szegény fiú! — sóhajték föl.

— Ismerte talán? ... Azt mondják, hogy az ezredben nagyon sajnálták őt...

Már nem hallgattam reá, gondolatom a szegény anyát és két leányát követte; úgy tetszett nekem, hogy külsőleg tisztességes öltözőkük nagyon kopottnak látszott; sejtettem szenvedéseiket, nélkülözéseiket... Régebben gyakran gondoltam a három boldogtalan nő fájdalmára; de a szolgálati kötelességek és az élet ezer apró eseménye csakhamar elfeledtették őket velem; most itt voltak, láttam őket, láttam szegénységüket, megértettem kétségbeesésüket, számot adhattam magamnak erőfeszítéseikről, hogy a jólét látszatát megőrizték, a mely küzdelemnek bizonyára a nyomorba süllyedéssel kell végződnie.

Miután néhány kérdést intéztem a gyalogos tiszthez és szavát kértem, hogy meg fogja őrizni reá bízandó titkomat, elbeszéltem neki mindazon körülményeket, a melyek Lantignac halálát megelőzték s azt, hogy mi részem volt a szerencsétlen párbajban. Azután kértem, hogy mondjon el mindent, a mit ez oly kegyetlenül megpróbált családról tud.

— Én mindössze csak annyit mondhatok — felelé — hogy Lantignacnét minden tekintetben tiszteletreméltó nőnek tartom. De forduljon a plébánoshoz, ő bizonyára képes lesz önnek fölvilágosítást nyújtani.

Követtem tanácsát, elmentem a plébánoshoz, egy tiszteletreméltó öreghez, a ki elmondta, a mit tudni kívántam.

— Midőn a szegény anya fia halálának rettenetes hírért megkapta — mondá — vigasztalhatatlan volt; sokáig azt hittem, hogy nem éli túl.

Nagyon derék asszony ő; megismert már minden nyomort és mégsem roskadt össze. Leányai tökéletes nevelésben részesültek; jámborok, szelídek, műveltek. Vagyoni helyzetük még nem a szegénység, hanem a pénzzavar; föntartásukra nincs egyebük kezük munkájánál. Igaz, hogy e hölgyek pár napja tudtomra adták, hogy ismeretlen kézből egy ezerfrankos bankjegyet kaptak; a névtelen adományozó csak e pár szóval kísérté küldeményét: «Egy kis kárpótlás; hasonló összeg fog küldetni minden évben». De meddig lehet számítani ez ígéretre? nem tudjuk s végtére is alamizsna s nagyon kegyetlen dolog idegen kézből alamizsnát kapni.

— Ki kell őket ragadni e rettenetes helyzetből, plébános úr, e helyzetből, mely oly bűnnek következménye, a melyben hogy én is részt vettem, egész életemben szemrehányást teszek magamnak.

— Bizonyos — mondá a jó pap — hogy habár nem is volt ön közvetlen szerzője Lantignac úr halálának, mégis része van a felelősségben, mert segé-

dek nélkül az ilyenmű viadalok lehetetlenek volnának.

— No hát, plébános úr, a felelősség rám eső részét elvállalom s kérem, segítse jóvá tenni hibámat. Teljesen szabad vagyok, s fájdalom, elvesztettem atyámat és anyámat; körülbelül húszezer livre járadékom van; lesz kegyes Lantignacnénak megmondani, hogy boldoggá tenne, ha nekem adná idősb leányának kezét?

— Önök közül, uraim — fordult az ezredes a tisztekhez — többen ismerték D'Arboutnét; leánykorában Lantignac Noéminek hívták...

— Jakab!

— Itt vagyok, ezredes úr.

— Adj szivarokat.

— Bocsánat, ezredes úr — szólt Montvert kapitány — elfeledte megmondani, hogy megismerte-e az ezerfrankos bankjegy adományozóját?

— Talán Peyrussel — szólalt meg valaki.

— Peyrussel! a nyomorult! az arczába vágtam volna a pénzét. Kevéssel esküvőm előtt megkértem Lantignac kisasszonyt, hogy mutassa meg a bankjegy kísérő-levelét; összehasonlítottam bizonyos, birtokomban levő iratokkal s jövődöbeli anyósomtól engedélyt kértem, hogy esküvőmre régi ezredem ezredesét is meghívhassam. Oly hathatós szavakkal írtam neki, hogy nem tagadhatta meg kérésemet.

Midőn az esküvő előtt való napon Clermontba érkezett, a gyorskocsi megállóhelyén vártam reá; ez mindenképen kötelességem volt. Midőn meglátott, hozzám jött, megszorította a kezemet, a mint ezt régi katonák tudják és így szólt:

— Teringettét, d'Arbout, ön jó... fiú, ezt nevezem aztán jóvátételnek. Csakis ezért jöttem el; mert én nagyon nehezen tudom magamat ilyen útra elhatározni. Brrr! hetven mértföld gyorskocsiban az én köszvényemmel!...

— Ezredes úr, ha nem jött volna el, kénytelen lettem volna önnek egy 1000 frankos bankjegyet visszaküldeni.

— Mit beszél ön?

— Most már a hölgyeknek nincs szükségük névtelen adakozókra s az első ajándékot is csak úgy fogadják el, ha megköszönhetik jótevőjüknek.

— Egy szót sem értek abból, a mit ön beszél.

— Igazán, ezredes úr?

— Persze, hogy igazán.

— Ez esetben, ezredes úr, engedje meg, hogy egy tanácsot adhassak: ha névtelen leveleket ír, változtassa el az írását.

— Ej, hát ki az ördög gondolta volna, hogy levelem az ön kezébe kerül?

— Tehát bevallja?

— Ha egyszer kell, hisz rajta kapott s rám bizo-

nyította; de lássa, kedvesem, hagyhattam volna-e kenyér és tűzifa nélkül egyik társunk anyját és nővéreit? De most itt van ön... s ne beszéljünk többé erről.

Másnap reggel mindnyájan együtt voltunk a szalonban, a hivatalosak egymásután érkeztek; vártam az 5. huszárezred ezredesét és nem jött; végre valami csunya, feszes, fekete ruhába bujtatott alakot láttam belépni.

— Hogyan! ezredes úr, ön czivilben?

— Csitt! a hölgyek még nincsenek itt?

— Még nem jöttek le.

— No hát, fiatal ember, úgy látszik, hogy az öregeknek több tapintatuk van még, mint a fiataloknak. Nem fogja föl, hogy az 5. huszárezred egyenruhája e szegény hölgyekre oly hatással volna, a melytől legalább ma meg kell őket óvni?

Most rajtam volt a sor, egy rettentő kézszorítással feleltem.

— Tering.... ne szorítsa oly erősen! De mind-egy, nem érzem jól magam e masinában; bizonyosan olyan vagyok, mint egy halottvivő, vagy urasági cseléd.

És természetes magatartást igyekezett fölvenni, de nem sikerült neki s úgy tűnt föl, mint egy fekete posztóba öltöztetett szőlőkaró. Szemei azonban úgy ragyogtak a boldogságtól, hogy gyorsan

elfeledtem furcsa külsejét s csak kitűnő szivére gondoltam, a mely a zordon burok alatt dobogott. Azután egy sarokba hívott:

— Tegnap — mondá — alig volt időm önnel beszélgetni s elfeledtem megmondani, hogy Peyrussel véglegesen töröltetett a hadseregből...

Nem akartam, hogy Lantignacné közvetve tudja meg, hogy mi részem volt kedves Luczián fia halálában, megbíztam az öreg plébánost, hogy mondja el neki a teljes igazságot. A szegény anya megbocsátott és gyakran beszélgettünk az annyira megsiratott kedves halotról. Igen gyakran gondoltam, hogy közte és Peyrussel között kellett valaminek lenni, a mi a gyűlöletnek alapja volt; egyszer megkérdeztem az anyát, hogy nem nyilatkozott-e valamikor Luczián e tekintetben.

— Nem — mondá — de ezt az alapot én ismerem. Férjem katona volt s nem igen foglalkozhattott vagyona kezelésével. E gondot egy üzletemberre kellett bíznia. Ez, nagyobb haszon ürügye alatt, nagy vállalatokba ugratta bele, a melyek semmit sem jövedelmeztek s ama reménységben, hogy visszaszerzi a pénzt, melyet elvesztett, oly spekulációkat ajánlott neki, a melyek eleinte szerencsések voltak, de nem-sokára veszteségekkel jártak. És ekkor, fájdalom,

megtörtént, ami ily esetekben majdnem mindig megtörténik: férjem minden áron vissza akarta nyerni, a mit vesztett s egy napon kénytelen volt mindent eladni, mindent, még a családi, a Lantignac-birtokot is és mindezt az ő üzletembere vásárolta meg.

Szegény férjem ez időben Afrikában volt s nehogy pályájától is elűtessék, kénytelen volt mindent aláírni, a mit csak tőle kívántak. Visszatérve Franciaországba, pontos számadást akart követelni, mert alapos gyanúja volt ügynöke ellen. Ez sarokba szorítva, nem tudott beszámolni a kezelésről s így elítéltetett.

Igaz, hogy a csekély összeg, a melyet vissza tudott fizetni, csak a pörköltiségeket fődözte s így vagyonnunktól meg lettünk fosztva.

E csaló üzletembernek egy fia volt, az, a ki megölte Lucziánomat.

Tehát, uraim, Peyrussel csak azért hívta ki egyik társunkat, hogy megakadályozza atyja gyalázatának fölfedezését, pedig Lucziánnak eszeágában sem volt arról beszélni, még a halál torkában sem... És ily becstelenséghez nyujtottam én segédkezet.

Most megérthetik a gyűlöletet, melylyel a párbajok iránt viseltetem. Az idő óta megesküdttem, hogy sohasem állok ki.

— A mely esküt talán mégis nehéz megtartani — jegyzé meg Montvert kapitány.

— Nem annyira, mint gondolja, kapitány úr. Megmondom az eszközt, a melyet használtam; állandó vendége lettem a vívó- és czéllövő-termeknek s csakhamar oly hírbe jutottam, hogy jól tudok bánni a fegyverekkel. Jegyezzék meg jól, uraim, hogy mielőtt kihívnák, kétszer is megnézik azt a tisztet, a ki száz eset közül kilenczvennyolczszor földre teríti emberét s ha ezenfölül az ember mindekivel szemben udvarias és előzékeny igyekszik lenni és senkit meg nem bánt: akkor sohasem kénytelen kihívást elfogadni, mert senki sem hívja ki.

— Engedje meg, ezredes úr, eszébe juttatnom — mondá a századparancsnok — hogy az eszközök, melyekről beszél, mégsem akadályozták meg, hogy életében legalább egyszer kihívják.

— Az üggynek, melyre céloz, kedvesem, mint jól tudja, nem volt következménye; de van még egy másik párbajom is, a melyet ön nem ismer s ha nem volna oly késő, elbeszelném.

— De hiszen nincs nagyon késő — jegyzé meg több tiszt.

— Bocsánat, uraim, itt az ideje már, hogy lepihenjünk. Holnap korán reggel lóra kell ülnünk; engedjék meg, hogy visszavonuljak. Legközelebbi pihenőnkön, ha semmi akadály nem lesz, el fogom beszélni történetemet.

D'Arbout ezredes sátorába ment, a tisztek mind-

nyájan követni készültek példáját, de a századparancsnok megállítá őket.

— Ha majd az ezredés elbeszélte harmadik párbaját, én el fogom mondani a másodiknak történetét.

— Miért nem mindjárt? — kérde egy hadnagy.

— Nincs nagyon későn?

— Az nem baj! nem vagyunk álmosak.

— Ha kívánják, én szívesen teszem; de ne maradjunk itt, zavarnók az álmát s tán nem igen tetszenék neki, ha megtudná, hogy viselt dolgait önöknek elbeszéltem.

— Ez ne zavarja önt — szólt közbe a zászlóalj parancsnok. — Uraim, följánlom sátoromat, ott addig maradhatnak, a meddig akarnak, a nélkül, hogy valakit háborgatnának.

Néhány percczel később a tisztek csoportja a gyalogos parancsnok sátorában ült; a szivarok, szivarkák és néhány pipa füstölögtek s az öreg századparancsnok megkezdé elbeszélését.

II.

1842-ben volt. Ab-del-Kader harmadszor bontotta ki Mohamed zászlaját; az Atlasztól Marokkó határáig minden arab törzs fölkelt a szent harcra; Oran és Constantine tartományok lángban álltak.

D'Arbout úr kapitány volt a spahiknál. Ezredével a Tlemcen és Mascara között föllázadt törzsek megfékezésére küldetett ki.

Ugyanezen időben egy, ugyanazon ezredbe ki-nevezett tiszt kötött ki Algirban és azt a parancsot kapta, hogy e városban várja be egy hadoszlop elindulását, a melynek a hadsereggel kellett egyesülnie. Nevét majd később mondom meg, de hogy az elbeszélés könnyebb legyen, nevezzük őt, ha úgy tetszik, Pál kapitánynak.

A kávéházban találkozott egy Lantignac nevű úrral, a ki nyugalmazott tisztnak mondotta magát; akkoriban kereskedő, üzér, ügynök vagy mi volt, röviden az, a mit mi *mercanti*-nak nevezünk. Szépen beszélt, előkelő gavallér, de különösen elsőrangú billiard-játszó volt. Az én Pál barátom, a kinek semmi dolga sem volt, s a ki csak szórakozást keresett, boldog volt, hogy talált egy szeretetreméltó és mulattató embert. Ennélfogva elválatatlanok lettek.

— Senkit sem ismer új ezredében? kérdé tőle egy este a *mercanti*.

— Épenséggel senkit sem.

— No hát, kedvesem, találkozni fog ott bizonyos d'Arbout kapitánynyal s figyelmeztetem, hogy ne bízzék benne.

— Miért?

— Mert rossz társ, igen büszke s különösen nagyon szenvelgő; azt mondják, hogy kitűnően kezeli a vívótört, hogy egy száz sou-s pénzdarabot huszonöt lépésről keresztül lő.

— No, ha csakugyan oly erős, majd alkalmat adunk néki tehetsége kimutatására; én is értek a kardforgatáshoz s nem vagyok ügyetlen a pisztoly kezelésében sem.

— Nagyon jó, ha rátudja őt bírni, hogy kiálljon; de ő kitűnően ért ahhoz, hogy hírneve mögé bújva mindennemű kihívást elodázzon.

— Majd kényszeríteni fogom.

— Hm! az nem bizonyos. Én mondok önnek valamit; együtt szolgáltunk az 5. huszárezredben. Valami szolgálati dolog miatt összevesztünk s úgy bántam vele, a mint megérdemelte. Másnapra légyottot adott nekem; de midőn a küzdőtéren álltunk, elkezdett beszélni nagy szavakban a borzalomról, a melyet benne a gondolat kelt, hogy egyik társa vérét ontsa... Nem untatom önt a részletekkel, a vége az lett, hogy ízetlen bocsánatot kért tőlem.

Akkor még fiatal volt s becsületemre, ez a kaland jövőjébe kerülhetett volna, de a segédek és én meggyeztünk, hogy a dolgot titokban tartjuk s ma ő azt hiszi, hogy el van feledve. Figyelmeztetem önt, hogy résen legyen. Egyébiránt, ha bizonyos akar benne lenni, hogy igaz, a mit mondtam, csak mondja

ki előtte a nevemet s meglátja, mily hatással lesz az reá.

Néhány nap múlva Pál kapitány elhagyta Algirt és ezredéhez csatlakozott. Néhány napig gondosan tanulmányozta d'Arbout kapitányt s akarata ellenére egészen másnak találta, mint a milyennek előtte lefestették. Vajjon nem csalták-e meg? Föltette magában, hogy megtudja.

Egy este, midőn a tábori tűz mellett együtt ültek :

— Algirban találkoztam valakivel — mondá Pál kapitány — a ki azt mondta, hogy önt ismeri. Bizonyos Lantignac úr volt.

D'Arbout hirtelen mozdulatot tett.

— E világon, uram, nem létezik több Lantignac.

— Lám — mondá Pál magában — itt van a megjósolt mozdulat, azután a tagadás... Föl fogok-e valamit földözni?

Azután újra megszólalt:

— Kétségkívül azt akarja mondani, uram, hogy ön nem tudja, hogy még létezik?

— Bocsánatot kérek; a mit mondtam, megmondtam és most is azt mondom, hogy senkinek sincs joga e nevet viselni.

— Hogy tudhatja ön?

— Mert e családot tökéletesen ismerem, mivel nőm családja s az utolsó ivadék több mint tíz éve párbajban elesett.

— Mit következtet ebből, uram?

— Azt, hogy önt tévedésbe ejtették, vagy ha csakugyan így hivatja magát valaki, az oly nevet visel, mely őt meg nem illeti.

— Uram — folytatá Pál kapitány — ön nagyon könnyelműen beszél barátaimról.

D'Arbout egy pillanatig ránézett, aztán mondá:

— Kedves bajtárs, rosszul tenné, ha szavaim által sértve érezné magát. Végtére is, ha határozottan ragaszkodik ahhoz, hogy barátja jogosan viseli a Lantignac-nevet, én korántsem óhajtom tőle elvitatni.

— Jól van! — mondá Pál magában — kissé magasan kezdtem, meghátrál... Tehát igaz volna?... hát csakugyan igaz volna? Oh! a legközelebbi alkalommal a végletekig hajtom és majd meglátjuk.

Ez alkalom nem sokáig váratott magára; mint-hogy be akarta bizonyítani, hogy a mit állított, igaz, kinyitotta tárczáját, elővett belőle egy névjegyet és kartársának nyújtá.

— Ha meg akar győződni, uram, egy Lantignac úr létezéséről, itt van a névjegye.

— Peyrussel de Lantignac — kiáltott föl d'Arbout, a névjegyet eldobva — a nyomorult... Oh! ez becstelenség!

— Vigyázzon, uram, a kit nyomorultnak és becstelennek mond, az az én barátom.

— Az ön barátja! nem, ön nem ismeri őt, bizonyosan rászedte önt; ha tudná, ki ő, nem nevezné őt barátjának.

— Ismerem őt, uram s az ellene szórt sérelmeket magaméivá teszem; ön számot fog nekem adni.

— Párbaj! önnel és ezért a... ezért az emberért... nem uram, ez lehetetlen.

— Azt mondták nekem, hogy ön nagyon heves, ha sértegetni kell, különösen távollevőket; de rendkívül óvatos lesz, mikor arról van szó, hogy szavaiért egy bátor emberrel szemben helyt kell állnia.

— Kapitány úr — szólt d'Arbout — mi még nem ismerjük egymást; én önt becsületesnek és nemesnek hiszem s bizonyos vagyok benne, hogy megfogja bánni heves szavait, ha megismertetem önnel azt az embert, a kit védelmez.

— Tudja meg, uram, hogy én magyarázatot csak fegyverrel fogadok el.

— Ez a párbaj lehetetlen; ha majd nyugodtabb lesz és szives lesz engem meghallgatni...

— Ismétlem, uram, hogy nem óhajtom magyarázatait, majd elküldöm önhez segédeimet.

— Már volt szerencsém mondani, hogy e párbaj lehetetlen; én nem fogok megverekedni.

— Ez esetben, uram, ön gyáva.

E sérelemre d'Arbout kapitány fölugrott s az Isten tudja, mi történt volna, ha egy öreg kapitány, a ki

e társalgást a nélkül, hogy részt vett volna benne, végighallgatta, közbe nem lép, a két ellenfél közé állva.

— Uraim, e vita nagyon sokáig tartott s annyira jutottak, hogy az ügy csak a küzdőtéren folytatható.

Az ítélet ki volt mondva s a két ellenfél távozott.

Önök, uraim, talán azt tartják, hogy Pál kapitány legalább is rendkívül heves volt; de ő nem így látta a dolgokat, ő el volt ragadtatva, hogy megverekedésre kényszerített egy embert, a kiről azt hitte, hogy nincs bátorsága. Mit tehetett róla, hogy elfogult volt?

D'Arbout vérző szívvel távozott. Ő, ki eddig oly gondosan került minden veszekedést, ki, mint önök tudják, valósággal irtózott a párbajtól, azt vette észre, hogy kénytelen megtagadni elveit, megszegni esküjét, különben becsületét veszti az egész sereg előtt.

Nem akarom ismételni az érveket, a melyeket az ezredes a párbaj ellen fölhozott, de önök meg fogják engedni, hogy legalább is különös, hogy egy ember, a ki legkevesebb húsz c. atában bebizonyította kiváló vitézségét, katonai fölfogás szerint becsületvesztett legyen azért, mert nem tetszett neki gyilkosságot elkövetni, vagy magát megöletni azzal, ki őt valami semmiségért megsértette.

De visszatérek szegény d'Arboutunkhoz; azon-

nal egyik legjobb barátjának, Méligan kapitánynak, egy nyers modorú, de aranyzívű öreg harczosnak, az 5. huszárezred egyik hadsegédének sátorába ment.

Méligan elbeszéltette vele az egész jelenetet, azután mondá:

— Mit akar, kedves barátom? meg kell verekedni; Pál kapitánynak szüksége van egy kis leczkére, hát megadja neki. Teringettét! ön a sértett fél, önnek van joga fegyvert választani; én a kardot választom és ön úgy meg fogja őt leczkésztetni, hogy majd megtanul a jövőben udvarias lenni.

D'Arbout kétségbe vőlt esve.

— Tehát semmi eszköz sincs e verekedést kikerülni?

— Kikerülni? talán fél ön?

— Méligan, ön ismer engem, tudja, hogy semmi veszedelemtől sem riadok vissza s ezt nem egyszer be is bizonyítottam; de azt is tudja, mennyire károztatom a párbajt.

— Nem tehetek róla, kedvesem... Én csak egy eszközt tudok; annak az úrnak bocsánatot kellene kérnie öntől, de azok után, a miket ön mondott, azt hiszem, hogy erre nem lesz hajlandó.

Egyébiránt bízza rám a dolgot, én majd a lehető legjobban elintézem. Ellenfelének segédjei csak az ezred tisztjei lehetnek s ezek mindnyájan szeretik

és becsülik önt; majd úgy intézzük, hogy a párbaj holnap korán reggel menjen végbe az első vérré; egy-kettő, ön egy kis sebet ejt rajta és mindennek vége.

— Holnap lehetetlen, az előőrst vezetem és napkelte előtt el kell hagynom a tábort.

— Az ördögbe! ez boszantó; jobb lett volna azonnal végezni; ön majd mindig erre gondol és ez zavarni fogja... De hát nem tehetünk róla, majd az első szabad napon végzünk.

D'Arbout kapitány egész éjjel nem talált egy percnyi nyugalmat; szüntelen előtte lebegett Lantignac Lucziánnak a véres havon elterült hullája s Peyrusselnek e siralmas ügybe kevert neve új szerencsétlenség előjeleként tűnt föl előtte... A katonai becsület nevében azt mondták neki, hogy meg kell verekednie, pedig a becsület nem azt parancsolta-e neki, hogy inkább engedelmeskedjék lelkiismeretének, mint egy gyászos előítéletnek?

Végre reggel három órakor trombita szólítá őt; gyorsan fölkészült s néhány percz múlva lovon ült s parancsot adni készült az indulásra, midőn egy lovas lépett a fölszedett táborba; a parancsnokló tiszt küldte őt, tudtul adandó a hírt, hogy a síkságon nagy arab csapat mutatkozik.

A tábornokot, ki a hadsereget vezette, azonnal

értesítették s mielőtt a nap fölkel, összes csapataink fegyverben voltak, mindenre készen.

D'Arbout parancsot kapott, hogy századával kémszemlére menjen; egy óra múlva visszajött, számot adni küldetéséről: a látóhatáron arab csapatok voltak, egészen elfoglalták a szomszéd magaslatokat és nyilván bennünket készültek megtámadni.

Egy pillanatnyi szabad időt fölhasználva, fölkereste Méligan kapitányt.

— Verekedni fogunk — mondá — nem francziákkal, hanem hazánk ellenségeivel, a keresztény név ellenségeivel. Áldom e csatát, de előérzetem azt mondja, hogy e nap gyászos lesz rám nézve. Itt van a tárczám és az óráim; ha elesem, legyen szívem elküldeni a feleségemnek.

— Ejnye, de sötét gondolatai vannak; ennek az a tegnap esti bolond dolog az oka.

— Nem, kedvesem, nem gondolok a párbajra, nem fog megtörténni: a halottak nem verekszenek. Isten önnel, Méligan! Remélem, hogy újra bebizonnyíthatom az egész ezrednek, hogy d'Arbout kapitány nem gyáva.

S e szavakat mondva, megsarkantyúzta lovát és elvágtatott, hogy helyét ismét elfoglalja.

— Még képes lesz magát megöletni! gondolta magában Méligan és összeránczolta szemöldjeit.

Körültekintett s megpillantotta Pál kapitányt. Egyenesen hozzá ment s félre hívta őt.

— Ön tudja, uram, hogy d'Arbout segéde vagyok s míg ez a párbaj megtörténik, tartózkodnom kellene minden érintkezéstől, de nagyon félek, hogy az önök párbaja nem történhetik meg s mivel senki sem tudja, hogy közülünk kik élik túl a csatát, tudatni akarom önnel fölfogásomat most, mikor még mind a ketten épek vagyunk.

Ön, uram, súlyosan megsértett egy tisztet, a kit mindenki becsül, a ki őt munkaközben látta; s ön ezt hidegen, minden ok nélkül tette, csupán amaz érthetetlen ürügy alatt, hogy egy becsületvesztett embert, a kit a hadseregből kidobtak, védelmezzem.

— Kapitány úr, nem szokásom leczkéket elfogadni.

— Pedig elsajátíthatná e szokást; de hadd fejezzem be, azután feleljen. D'Arbout úr, a ki az én barátom, irtózik a párbajtól; tudja meg, hogy én nem irtózom; ön oly sérelmeket dobva arczába, a melyeket egy tisztnek nincs joga eltűrni, arra kényszerítette őt, hogy elfogadjon egy viadalt, melyet kárhoztat.

No hát, uram, tudja-e, mit csinált ön? D'Arbout kapitány meg fogja magát öletni, hogy ne vétsen lelkiismerete ellen önnel megverekedve és ne veszítse el becsületét, visszautasítva az ön kihívását.

Meg fogja fosztani a hazát egy vitéz katonától, ön miatt az ezred el fogja veszíteni egyik legjobb tisztjét. Egyébiránt, uram, ha mindketten épek és egészségesek leszünk a most bekövetkezendő csata után, van szerencsém önt előre értesíteni, hogy rendelkezésére állok, bebizonyítandó, hogy a 2. spahi-ezredben nincsenek gyávák.

Addig pedig jól teszi, ha ma megmutatja, hogy ön ép oly bátor az ellenség, mint társai előtt. Isten önnel, uram, ne feledje el, hogy a mai est után rendelkezésére állok.

És megfordítva lovát eltávozott, meglehetősen zavarban hagyva Pál kapitányt. Azt hiszem, hogy e pillanatban sokat adott volna érte, ha nem találkozik az algiri kávéházban Peyrussel *mercanti*-val s különösen ha nem ad hitelt utálatos rágalmainak; de a bor ki volt töltve... a többit tudják önök.

Nem volt sok idő a gondolkozásra; a csata megkezdődött; d'Arbout parancsot kapott, hogy gyűjtse össze ezredét s a gyalogság előre ment, hogy félkört képezzen az ellenség előtt. Az arabok velünk szemben csoportosultak; egyszerre megindultak, lovascsapatok rohantak sorainkra, harci kiáltásait hallatva és fegyvereiket kilőve, azután hirtelen megfordulva, hogy újra összeszedjék magukat, mialatt más, fehérburnuszos csapatok ugyanily mozdulatokat tettek.

Nem tudom, miért beszélem el önöknek az ő mozdulataikat, a melyeket önök ép oly jól ismernek, mint én. Tudják, hogy derék gyalogosaink nyugodtan, újjukat a kakason tartva, várják őket, s a mint közel vannak, oly golyózáport bocsátanak rájuk, mely a leggyorsabban megfutamítja a sértetlenül maradottakat.

A spahik kivont karddal és töltött pisztolyokkal, türelmetlenül várták a parancsot, hogy részt vegyenek a harczban. D'Arbout csöndes és higgadt volt. Pál úr pedig bajuszát rágta; Méligan szigorú szavai még a fülében csöngtek; vége volt, ha nem lesz alkalma magát kitüntetni. Vajjon fog-e kínálkozni ez az alkalom?...

A csatatértől másfél kilométernyire emelkedett egy halom, a melyet az arab hadsereg főbb tisztjei foglaltak el; innen igazgatták a csatát s ez volt a pont, melyen a beduinok ismét összeszedték magukat, hogy újra a mieinkre rohanjanak.

A spahik ezredese parancsot kapott, hogy küldjön ki két századot e pont elfoglalására.

A kijelölt egyik századot d'Arbout vezette; örömfény villant meg vonásain, midőn a parancsot hallotta: «Előre!»

Kitünő lovasaink megindultak, három csoportra oszolva, a melyek mindegyikének másfelől, de egy időben kellett megtámadni a próféta híveit. A pont

erősebb volt, mint gondolták; spahiaink, minden erő és tüzes bátorság daczára, a melylyel az ellen-séget megtámadták, nem tudták elfoglalni és meg kellett hátrálniok.

De d'Arbout, a ki az egyik századot vezette, még egy utolsó kísérletet akart tenni és egy zászlóra mutatva, melynek tetején a nap sugaraitól tündöklő félhold ragyogott, fölkiáltott:

— Spahik! ott a zászló! előre!

Azután megsarkantyúzza lovát s néhány rettent-hetetlen lovas kíséretében újból neki rohan az arabok faláncszának, mely a halmot elfoglalta. De a beduinok, katonáink harcsmódorát utánozva, mozdulatlanul várják őket s mikor a mieink lőtávolságban vannak, rettenetes golyózápor zavarja meg soraikat.

D'Arbout sértetlen maradt; visszafordul embe-reihez, kiáltva:

— Előre, előre, rontsunk reájuk, mielőtt idejük lenne még egyszer löni.

De e pillanatban lova egyet ugrik és halálosan megsebezve összerogy; ő is lebukik és mozdulatlanul terül el a földön.

Ezalatt az ezredes észrevette tévedését s két más századot küld az elsők segítségére. Mindnyájan együtt ismét támadnak; most az arabok hátrálnak, lovasaink soraik közé hatolnak, lovaik lábaikkal

letiporják, ők pedig irgalmatlanul kaszabolják őket; de az ellenség oly számos volt, hogy a támadt hézagokat azonnal betöltötte. A mieink közül néhányan elesnek, de haláluk csak még jobban föltüzeli társaik dühét; pihenés nélkül vagdalkoznak, csak a haldoklók kiáltásai s a tisztjeink által folytonosan ismételt «Előre! előre!» hallhatók.

De íme, egy huszonöt emberből álló csapatnak sikerült a pont közepére hatolnia; az élén álló tiszt egy pisztolylövéssel kiloccsantotta a zászlótartó arab agyvelejét, hatalmába akarja a zászlót keríteni, de húsz fegyveres kar emelkedik föl, hogy elvitassa tőle; kardjával rettenetes kaszabolást visz végbe, levágva mindent, a mi útjába kerül; a pusák ráirányulnak, a jatagánok fenyegetik.

Az öt környező spahik csodákat művelnek; de az arabok minden oldalról körülveszik és körülzárják őket. A tiszt végre hatalmába keríti a zászlót, diadal jelül fölemeli; de abban a pillanatban megtántorodik és elesik, egy golyó furta át mellét. Vitéz társai dühösen folytatják a harcot, kétségbeesetten küzdenek, már csak tizen-tizenketten vannak s ötszáznál több arabbal kell küzdeniök.

Egyszerre kiáltás hallatszik mögöttük:

— Bátorság, barátaim, bátorság, itt a segítség!

Csakugyan, valami ötven lovas rohan bele a zürzavarba, véres utat törve magának; előttük egy

kapitány, födetlen fővel, széttépett köntössel, lán-
goló szemekkel száguld, mint az orkán. Sarkantyúi-
val fölemeli lovát és átugratja a holtakon, hogy az
élőkre rontva lesújtsa őket. Nemsokára a spahik
csoportjához ér s katonái gondjaira bízva, hogy az
őt fenyegető ezer veszély ellen megvédelmezzék,
fölemeli a sebesült tisztet, a ki az általa meghódított
zászló redői közé van göngyölve, lovára teszi és
saját testével védi őt.

Az arabok, ez utolsó támadás által megrémítve,
hátrálni kezdenek s míg embereink szétszórják
őket, d'Arbout kapitány, ráismertek, úgy-e? vissza-
tér a táborba, magával hozva a sebesültet és zász-
laját. Kell-e mondanom, hogy az utóbbi nem volt
más, mint Pál kapitány?

Pálnak rossz feje volt, de jó szive. A mint beszélni
tudott, első tette az volt, hogy d'Arbout urat magá-
hoz kérette; miután őszintén megvallotta, hogy
rosszul cselekedett, bocsánatot kért tőle és barát-
ságot ígért neki.

Egy szívélyes kézszorítás — s minden el volt
intézve.

De azóta, uraim, d'Arbout úrnak van a francia
hadseregben egy barátja, a ki boldog volna, ha
életét áldozhatná érte, egy barátja, a ki testtel, szívvel
és lélekkel az övé. E tiszt ma a vadászok század-
parancsnoka, az, a ki önöknek e történetet elbeszélte.

— Ön, parancsnok úr?

— Igen, én, uraim.

— És Méligan kapitány?

— Oh, a szegény ember, mikor megtudta, a mi d'Arbout úr között és én köztem történt, azt mondják, nem tudta visszafojtani könyeit. És erről meg is győződtem, mikor hozzám jött és erősen megszorítva kezemet, mondá:

— Kedves barátom, feledje el, a miket önnek mondtam, legalább ne ragaszkodjék ahhoz, hogy elmaradt párbajáért kárpótlást szerezzen.

S én ezt felelém:

— Köszönöm szépen, én is kezdem belátni, mint d'Arbout barátunk, hogy a párbaj ostoba és gyűlöletes dolog: nem, kedvesem, őrizzük meg vérünket hazánk védelmére.

Szegény Méligan csakugyan oda is adta az övét Franciaországért: az inkermanni csatában elesett.

Ha most még tudni akarják, mi lett Peyrusselből, Algirből visszatérve megtudtam, hogy összeveszván egy olasz kalandorral, midőn lakására tért, hátulról törrel leszúrták.

Most azonban, uraim, ideje már lepihenni; az éj nem lesz hosszú; tudják, hogy reggel három órakor lovon kell lennünk.

Néhány pillanattal később mély csönd uralkodott a táborban.

III.

Másnap a kis sereg ugyanazon völgyben tartott esti állomást, de nyolcz mértfölddel odább délre.

Vacsora után a tisztek megint mindnyájan d'Arbout ezredes sátra előtt voltak egybegyűlve.

— Ezredes úr — mondá a századparancsnok — megígérte, hogy ma este elmondja utolsó párbajának történetét.

— Igen a harmadik párbaj történetét — mondák a tisztek.

— Ha kívánják, uraim, szívesen teljesítem kérésüket; de előre megmondom, hogy ebben nem segéd voltam, hanem kihívtak, sőt, hogy egészen őszinte legyek, én voltam a kihívó. Hja, azt mondják, hogy az ember tele van ellenmondásokkal.

— Tehát megverekedett? — kérdé Montvert kapitány.

— Majd a történetből megtudják.

Mikor a spahik kapitánya voltam, ezredembe kaptam egy fiatal hadnagyot, a kinek családja nagyon rég viszonyban volt az enyémmel. Ez embert ismertem mint gyermeket, láttam nagyra nőni és igen szerettem.

Igyekeztem neki könnyűvé tenni a katona-életet s vigyáztam rá, majdnem úgy, mint egy apa a fiára.

Egyébiránt nagyon meg voltam vele elégedve; jó tiszt és jó bajtárs volt. Nyílt és vidám természeténél fogva mindenütt mulattató; kitűnő lovas, rettenthetetlen és fáradhatatlan vadász, pompás tánczos, mindig és mindenben sikert aratott. Első fegyverténye a becsületrend keresztjét szerezte meg neki.

Szerencsétlenségére igen szép vagyona volt; szerencsétlenségére, mondom, mert nem szorulván fizetésére, egy nap eszébe jutott, hogy beadja lemondását; Párisban akart élni és utazni, a mely két dolog csak a vállbojt lerakásával lehetséges. Lemondása fáj nekem; mindig sajnálkozva nézem azokat, kik szerencsés születésüknél fogva azt hiszik, hogy kiváltságuk van hazájukért nem dolgozni.

Én azt tartom, hogy azoknak, kik kiváló nevet viselhetnek, előkelő nevelést kaptak, nagy vagyonnal bírnak, jobban kellene a közjónak szolgálniok, mint másoknak, mert jobban hasznára lehetnek hazájuknak, mint mások.

Az én fiatal barátom... Hogy nevezzem őt? Minthogy a történet teljesen igaz s a benne szereplő személyek még élnek, nem nevezhetem meg őket; engedjék meg, hogy az elbeszélés könnyebbségére álneveket adjak nekik.

Tehát az én fiatal barátom, a kit nevezzünk Méri-ville Rajmondnak, elhagyta az ezredet; eleinte

néhányszor hírt adott magáról, végre megszűnt írni és nem tudtam, mi lett belőle. Csak midőn egy körülmény miatt Párisba kellett mennem, találkoztam ismét vele.

Az algiri éghajlat erősen megrongálta D'Arbourné egészségét. Orvosa azt tanácsolta, hogy vigyem vissza Franciaországba; elvittem nővéréhez, ki férjével, egy katonai al-intendánssal, Párisban lakott. Itt szándékoztam bevárni századparancsnokká való előléptetésemet, a mi nekem már rég meg volt ígérve s ha ez előléptetésre sokáig kellett volna várni, eltökéltem magamban, hogy áthelyeztetést kérek.

Még alig egy hétig voltam Párisban, midőn egy reggel Rajmond lépett szobámba; karjaimba dől:

— Kapitány úr, nemde szabad? Ma este magammal viszem. Megházasodom, be fogom mutatni menyasszonyomat. Tele vagyok boldogsággal; ép most tudtam meg, hogy ön Párisban van s egy perczet sem vesztegettem, hogy eljőjtek tudtára adni a jó hírt. De mivel itt van, bizonyára jelen lesz az esküvőmön, ön lesz az egyik tanúm.

Midőn e szóáradatnak vége volt, én is szóhoz jutottam.

— Örülök, kedves Rajmond — mondtam neki — hogy házasságáról értesülök, de sajnálom, lehetetlen teljesítenem kérését. Csak szegény feleségemet hoztam Párisba, a ki nagyon beteges.

— Szegény jó D'Arbourné!... ön semmit sem szólt nekem róla.

— Vallja be, hogy nem igen adott rá nekem időt.

— Bocsánat, kapitány úr! Sajnálom, hogy így van a dolog; meg fogja engedni, hogy tiszteletemet tehessem nála s remélem, hogy a hazai levegő nemsokára meggyógyítja.

— Én is remélem s Noémi boldog lesz, ha önt viszontlátja. De még nem mondta, hogy kit vesz el.

— Találja ki?

— Nekem mondja ezt, egy beduinnek, ki tíz év óta nem tette ki lábát Afrikából s ki három embert sem ismer Franciaországban?

— Igaz, egészen elfeledtem. Mivel pillanatai megszámolálvák, megengedem, hogy nem lehet tanúm, de kérem, szenteljen nekem ma este egy órát, hogy bemutathassam menyasszonyomat. Majd meglátja, hogy szerencsés kezem van-e; nem lehetetlen, hogy a legkiválóbb tulajdonságok bájos egyesülésére talál. Márta az a nő, a kiről első ifjúságom óta ábrándoztam.

— A Márta név egy kedves gyermekre emlékeztet, a kit nagyon szerettem.

— Ha ismeri Grandschamp Mártát...

— Hogyan mondta?

— Grandschamp Márta.

— Furcsa találkozás!

— Hát ismeri őt?

— Hogyne! de ő még gyermek?

— Oh, kapitány úr, látszik, hogy Afrikából jő. Tudja-e, hány éves?

— Számítani kezdtem; de Rajmond nem adott időt.

— Tizennyolcz éves, kapitány úr; ez az a kor, melyben a leány tökéletes, melyben szépségének megvan teljes üdesége, szívének teljes ártatlansága, lelkének teljes tisztasága.

— Azt hiszem, kedves barátom, hogy önből az első szerelem elragadtatása beszél. De beszéljünk komolyan: jól megvizsgálta-e önmagát, mielőtt Márta sorsát a magáéhoz kötné? Tudja-e, hogy ha nem teszi őt boldoggá, velem gyűlik meg a baja? Jövendőbelije egy régi bajtársam leánya; egy nap, körülbelül hatéves lehetett akkor, megszökött dajkájától és egy pocsolyába esett; szerencsére ép arra mentem és meghallottam kiáltásait. Gondolhatja, hogy azonnal utána ugrottam s kihúztam a szegény teremtet, a ki már fuladozni kezdett. Azóta szülei és én változhatatlan barátok voltunk. Mennyit himbáltam térdemen a kicsikét! Mennyi süteményt, czukrot, képet, babát adtam neki!... Kis papájának hitt; később nagy barátjának, vagy *czukros* barátjának. Azután Algirba utaztam; kevés időre rá meghalt az atyja s végre elvesztettem sze-

mem elől őt is, anyját is. S ön azt mondja, hogy Párisban van?

— Ide két lépésnyire, a Grenelle-Saint-Germain-utczában.

— Megálljon, ma este szabad vagyok, jöjjön el értem nyolcz órákor.

Rajmond pontos volt, elmentem vele s nemsokára bevezetett egy fényes, arisztokrata ízléssel díszített lakásba.

Alig ismertem rá a kis leányra, kivel egykor annyit játszottam; magas és szép nő volt, ki teljesen igazolta Rajmond barátom lelkesült dicséretét. Első pillanatra kissé hidegnek tűnt fölöttem, valami főnhéjázó és lenéző tükröződött vissza egész valóján; de a mint megismert, ugyanazon bájjal és könnyűséggel futott hozzám, mint egykor.

— Hogyan, ön uram, Párisban?

— Csodálatosnak tartja ezt?

— Azt hittem, hogy egészen beduin lett.

— Hja, minden változik, még a kis leányok is, a kik nagyra nőnek s a kik «uram»-nak szólítják azt, a kit nagy barátjuknak neveztek; de igaza van, most, hogy férjhez megy, csak azt kell barátjának nevezni, a kinek joga lesz az ön egész szívére.

Márta elpirult, néhány szót hebegett, melyeket nem hallottam, de tökéletesen megértettem.

— De remélem — folytatám — hogy egy kis

vonzalommal mindig fog viseltetni az iránt, a ki gyermekkori barátja volt.

— Kétkelkedhetik-e benne? Mindig mély hálával voltam ön iránt, a ki életemet mentette meg s barátságának annyi jelét adta.

Midőn a társalgás már ezen a téren mozgott, Rajmondra bízta, hogy jövődöbeli anyósát mulattassa, mi pedig, Márta és én, a régi napokról kezdtünk beszélgetni. El kellett neki beszélnem összes hadjárataimat, leírnom Afrikát, melyet nem ismert; azután ő is elmondta eddigi életét, a mely különben néhány szóba volt foglalható: kolostor, visszatérése a családba és szereplése a világban, virágok, mosolyok, aranyálmok.

— Ismeri ön Mériville urat? — kérdé végre tőlem.

— Úgy, mint önt.

— Oh, akkor ön megmondja nekem az igazat, abban bizonyos vagyok; ön nem fog megcsalni. Ha önnek egy korombeli leánya volna, oda adná-e neki?

Meglehető zavarba ejtett, hogy ily egyenes kérdésre felelnem kellett; azon kezdtem, hogy megvallottam, hogy Rajmondról közel három éve nem hallottam semmit s következésképp nem tudtam mivé lett ez utóbbi évek alatt.

— De én tudom; R.... unokanővérem, ki őt nekünk bemutatta, határozottan kezeskedik érte, Párisba

visszatérte óta. Azt szeretném tudni, hogyan gondolkodtak felőle az ezredben, milyen a jelleme s végre az ön véleményét.

— Rajmond — mondám — kitűnő tiszt volt, magaviselete rendes, jelleme megnyerő: tehát az ezredben csak barátokat hagyott. Csak egy szemrehányást tehetnék neki: kissé könnyelmű volt s nagyon szerette az élvezeteket; e hibát a fiatalságnak kell fölrónunk s meg kell vallanom, hogy tudott lenni komoly is, ha a körülmények úgy kívánták. Hirtelen természet, egészen oda adva magát az első gondolatnak és meggondolatlanul cselekedve mindent, de kitűnő szív. Egy szóval, sok kitűnő tulajdonságát ismerem, de egy bűnét, sőt még komoly hibáját sem s meg vagyok győződve, hogy oly ügyes és szelid kis kéz által vezetve, mint az öné, kitűnő férj válik belőle.

— Köszönöm; szükségem volt az ön véleményét tudnom; megvallom, nagyon haboztam *igent* mondani, nagyon fiatalnak tűnt föl előttem.

— Huszonhat éves, ön pedig tizennyolcz.

— Nyolcz évvel előbb született, mint én s mégis fiatalabbnak tartom őt.

— Igazán? sajnálja ezt? Ha egy vén embert akar, ajánlok én egyet; ott van D...tábornok: egy fa-láb, negyvenezer livre-járadék, egy rakás kereszt s még több köszvény.

— Ha tréfál velem, nem mondok többé semmit.

— Ejnye, de kényes! A fiatalság, Márta, az egyetlen hiba, mely mindennap javul; s minél többet gondolkozom róla, annál boldogabbnak tartom önt, hogy ily fiatal embert választott, mint Rajmond. Egyike a legszebb természeteknek, melyekkel találkoztam; nyílt, becsületes, önzetlen, szép értelem, meleg lélek, mélységesen jó szív. Adjon hálát a Gondviselésnek, mely útjába vezette őt.

Márta felém hajolt és halkán mondá:

— Mindezen tulajdonokat én is észrevettem benne és ezért...

De elhallgatott.

— Rajta, fejezze be mondatát: szeretem. Miért ne vallana meg oly érzelmet, mely önnek meg van engedve, melylyel bírnia kell az iránt, a kire jövőjét készül bízni s a ki életének boldogságát fogja öntől kérni?

És Márta pirulva mondá:

— Ha nem szeretném, nem fogadtam volna el kezét.

Egy negyedóra múlva Rajmond visszakísért nővéremhez.

— Kedvesem — mondám neki útközben — önnek nagyszerű felesége lesz; de érzékeny s figyelmeztetem, hogy sok gonddal és vonzalommal kell őt körülvennie; a mennyire önt ismerem, bizonyos

vagyok benne, hogy az lesz ránézve, a minek lennie kell s különben is figyelmeztetem, hogy fölügyelet alatt lesz; mint már mondtam önnek, sürgetem Franciaországba való visszahivatásomat s biztosítottak, hogy nem kell sokáig várnom.

— Ennek nagyon örülök — felelé fiatal barátom. — Tudja, hogy Touraineban fogunk lakni s remélem, nem fog megfélekedezni arról, hogy ott két barátja tárt karokkal várja.

— Majd eszemben tartom s ígérem, hogy egy év lefolyása előtt megnézem, mi történik az ön gerlicze-fészükben s mivel már az apai szerepre vállalkoztam, tudja meg, hogy megtépem annak a fülét, a ki nem jól viseli magát.

— Ne aggódjék, kapitányúr, biztos, hogy majd csak bókokat mondhat nekünk; Márta a legboldogabb teremtes lesz Franciaország ama szép részében, a melyről az a hír, hogy az asszonyok paradicsoma.

Néhány nap mulva, szabadságom nemsokára lejárván, visszatértem Algirba, ama meggyőződésben, hogy két fiatal barátom kötendő szövetsége teljesen boldog lesz.

Egy év mulva a vadászok századparancsnokává neveztek ki és Tarbesba küldöttek. Visszatértem Párisba feleségemért s mivel Tours utunkba esett, pár napra megállapodtunk a... mondjuk Fresnay-kastélyban.

Sohasem feledem el jóbarátaim fogadását; Rajmond majdnem megfojtott örömében; alig hogy leszálltam a kocsiról, már is magával vitt egy csipkébe burkolt bölcsőhöz, a melyben oly eleven és oly apró kis teremtes feküdt, hogy piczi feje olyan volt, mint egy habba vert tejszínre dobott rózsabimbó. Márta, ki most még szebb volt, szinte büszkén mutatta leányát s midőn e szót: «leányom», kimondta, hangja oly főnhéjazó, magatartása oly kevély volt, hogy majdnem kedvem volt nevetni. Azután Rajmond megmutatta gazdaságát: kocsijait, lovait és kutyáit. Mérivilléné pedig körülvezetett bennünket a hallatlan gonddal ápol, bájos parkban.

Az egész hét, melyet nekik szentelhettünk, nem állt egyébből, mint vadászatokból, látogatásokból, ebédekből, sétalovaglásokból, kirándulásokból és mindenféle mulatságokból.

Határozottan boldogok voltak s midőn búcsút vettünk, nem kívánhattunk nekik egyebet, mint boldogságuk folytatását.

Nemsokára elvesztettük őket szemeink elől. D'Arbourné egészsége mindig rosszabb lett; szolgálatom teljesítése után fönmaradt minden szabad időmet a kedves betegnek kellett szentelnem; nem maradt időm másokkal, különösen a világ boldogai-val foglalkozni, a kiket szenvedéseink látása csak megszorított volna.

Sok fájdalmas év, a remény és csalódás hosszú váltakozása után az Isten magához szólította szegény feleségemet. Rá nézve ez a szenvedések vége, a megpróbáltatások jutalma volt; de reám nézve szívszaggató fájdalom: egyedül maradtam... Oh! különösen akkor sajnáltam, hogy a Gondviselés nem hallgatta meg imáinkat, midőn utódokat kértünk tőle. Ha gyermekeim lettek volna, lett volna kit szeretnem.

Visszakíváncsoztam Afrikába; minden áron távozni akartam Tarbesből, hol annyit szenvedtem; azt reméltem, hogy némi szórakozást találok a tábori életben s örömmel láttam a közeli halál eshetőségét, a mely egyesíteni fog azzal, kit annyira szerettem.

De mielőtt elhagytam Franciaországot, betértem a Fresnay-kastélyba. Két fiatal barátom még mindig ragyogott a boldogságtól s most már két, anyjukhoz hasonló szépségű kis leány vette őket körül. Még most is látom hosszú, vállaikra lecsüngő göndör hajukat, szelíd kék szemeiket. Az egyik három éves volt, a másik öt.

A szegény kicsinyeket meg akartam ölelni, de keserű fájdalom fogta el szívemet, valahányszor hozzám közeledtek.

— Miért nincs nekem is — mondtam magamban — egy-kettő azokból a kerubokból, a kik

mintha az égből szállottak volna alá! Oh! mily kimondhatatlanul szeretném őket! De nem, e boldogság igen nagy lett volna és megtagadtatott tőlem; az, ki úgy örült volna, ha karjaimba tehetett volna ilyeneket, nem volt többé... s egyedül maradtam a földön, egyedül, gyászommal egyedül...

Gondolhatják, hogy ily lelkiállapotban nem sokáig maradtam Fresnayben s nem igen volt eszemben tanulmányozni, mely ponton állt Márta és Rajmond szerelme.

Hét év mult el, mely alatt Rajmond és én csak annyiban érintkeztünk, hogy újévkor névjegyet váltottunk.

1860. nyarának vége felé nagyon kimerült voltam; harmadnapos hideglelésem volt, mely nem akart engedni a sok adag chininnek, melylyel az orvos észére akarta téríteni. A harczot megunva, azt tanácsolta, hogy levegőt változtassak. Félévi szabadságot kértem és először Párisnak vettem utamat, a hol siettetni akartam ezredessé való előléptetésemet, a mi már rég meg volt ígérve, de a mi ép oly makacsul nem jött, mint a mily makacsul a láz nem akart menni.

Néhány Párisban töltött hét után semmi dolgom sem volt ott s a boulevard aszfaltja kevés vonzóerővel bírván reám, gondolkozni kezdtem, hogy hol töltssem szabadságomat; csak nagyon távoli

rokonaim lévén, a kiket alig ismertem, eszembe jutott Rajmond s még az este írtam neki.

Póstafordultával megkaptam válaszát: meghítt, hogy szabadságom hátralevő részét egészen nála töltsen. Fresnay levegője kitűnő s nincs az a harmadnapos hideglelés, a mely a rám várakozó gondoskodásnak ellent tudna állani.

Másnap leszálltam a toursi állomáson, hova Rajmond értem jött s egy óra múlva a kastélyba léptünk; azaz, csalódom, Rajmond először is a gazdasági udvarba vezetett.

— Azért hozom önt ide — mondá — hogy azonnal válaszszon magának lovat; holnap nagy hajtóvadászat lesz T... marquisnál, már csak két ló fölött rendelkezem s nincs veszteni való idő.

— Nincs szándékom vadászni — mondám neki; pihenni jöttem Franciaországba s engedje meg, hogy azonnal követhessem az orvosi utasítást.

Úgy látszott, elkedvetlenedett.

— De ez ne zavarja önt, sőt ha akarja, azonnal szerződést köthetünk; ön úgy tesz, mintha itt sem volnék, szokása szerint él s megengedi, hogy én is ezt tehessem. Este találkozunk, együtt ebédelünk s az estét együtt töltjük. Jó lesz?

— Nagyon jó.

— Akkor hadd üdvözljem Mérivillenét, a ki meglehetősen udvariatlannak tarthat engem.

— Ah! a feleségem!... ő bizonyosan öltözködik, vagy... különben azt sem tudja, hogy megérkeztünk.

Ránéztem s vállára téve kezemet:

— Ah! hát úgy vagyunk?

— Ellenkezőleg, nagyon jól van így.

És sarkonfordulva, elment lovait megnézni.

Én a szalonba mentem; Márta a kandalló mellett ült, melyben már tűz lobogott. Könyv volt a kezében; hogy olvasott-e, nem tudnám megmondani. Mivel senki sem látott, nem jelenthettek be neki s észrevétlenül jutottam melléje.

— Jó napot, Márta.

Hangom hallatára hirtelen mozdulatot tett s kezét nyújtva mondá:

— Ah! ön az! mennyire örülök, hogy láthatom.

És ujjával hajához nyúlva, mintha egy fürtöt igazítana, nagyon ügyesen letörült egy könyet, mely arczán lepörgött, de mégsem oly ügyesen, hogy ne láttam volna meg, a mit előttem rejtegetni akart.

Ez a köny az olvasmány által előidézett fölindulás következménye, vagy titkos bánat jele volt-e? Föltettem magamban, hogy megtudom.

Néhány mindennapi szólam után kérdém:

— Nem tart ön tolakodónak, kedves Márta, hogy így terhére vagyok?

— Ön, tolakodó! Hogy mondhat ilyent? Mériville úr örülni fog, hogy lesz egy vadásztársa, én szintén nagyon örvendek, hogy lesz esténkint kivel beszél-nem.

— Bocsánat, de ép az imént jelentettem ki Raj-mondnak, hogy nincs szándékom vadászni; kissé beteges vagyok, az orvos nyugalmat rendelt s leg-hosszabb sétám az lesz, hogy kétszer vagy három-szor körülmegyek a parkban.

— Igazán? de hisz ez nagyszerű lesz. Beszél-getni fogunk D'Arboutnéról, a kire nagyon jól emlékszem, anyámról, atyámról, Afrikáról s mind-arról, a mit szerettünk; majd ön karját nyújtja nekem s együtt fogunk sétálni. Utálom az egyedül való járást, de társsal nagyon szeretem a mezőt.

Ha huszonötéves lettem volna, azt tartottam volna, hogy a társalgás nagyon kompromittáló kezd lenni a szép Mérivillenére nézve; de koromnál fogva atyja lehettem volna s ő ehhez képest bánt velem.

Rajmond a szalonba jött; hozzám jött a nélkül, hogy Mártára ránézett volna; különben ez sem látszott jelenlétét észrevenni.

— Megmutatták önnek a szobáját? — kérde tőlem.

— De hisz ráérek, kedvesem.

— Nem igen.

És feleségéhez fordulva :

— Beláthatta volna ön, hogy D'Arbout úrnak, ki egyenesen Párisból jött, bizonyára szüksége van arra, hogy ebéd előtt szobájába menjen; de ön sohasem gondol semmire.

Elbámultam; alig volt egy negyed órája, hogy megérkeztem s már is három-négy bizonyítékom volt arról, hogy csalódtam, midőn Márta és Rajmond boldogságában hittem.

A törvény, mely az embert szenvedésre kárhoztatta, mely az életet a fájdalmak lánczolatává teszi, velük sem tett tehát kivételt.

E közben Márta a nélkül, hogy férjének durva szavai bántani látszottak volna őt, csöngetett s midőn egy inas belépett, így szólt hozzám:

— Ezredes úr, ha ismerni óhajtja lakását, majd megmutatják.

— Nem úgy — szólt közbe Rajmond, intve az inasnak, hogy távozzék — magam fogom önt odavezetni.

Ebéd alatt és egész este házigazdáimat tanulmányoztam; a kórjelek, melyeket fölfedeztem, mindig jobban mutatkoztak. Nyilván nem volt már köztük szerelem; de úgy véltem, hogy még nem utálják egymást; közönyösek voltak egymás iránt, külön éltek egymástól.

Mindegyikök előzékenységgel és vonzalom jeleivel halmozott el engem; azt gondoltam ekkor,

hogy talán hivatva vagyok az általam megállapított bajnak útját vágni. Ha még nem késő, ha csak még egy szikrája van szívükben első vonzalmuknak, talán visszaadhatom nekik elvesztett boldogságukat.

De mielőtt a seb gyógyításához foghattam volna, ki kellett azt puhatoynom, tudnom kellett, mennyire harapódzott el a baj, föl kellett fedeznem okát és természetét. Több hónapi szabadságom volt s e napon megfogadtam, hogy azt e vállalatnak szentelem, a melyet kiválóan szépnek tartottam.

Másnap Márta és én első sétánkat végeztük; hosszasan beszélt kis leányairól, a kiket nevelőintézetbe küldött.

— Ez elválás nagyon fájdalmas volt rám nézve — mondá — de szükséges volt... s most egyedül vagyok.

— És Rajmond?

— Mériville úrnak nem igen jut ideje feleségével foglalkozni; először is ott van a vadászat, mely egy évben legalább háromszáz napját igénybe veszi, azután a látogatások, azután lovai, kutyái stb.; láthatja, hogy nincs ideje rám gondolni.

— De talán csak kimegy néha önnel?

— Igen, látogatóba; de különben ne higgye, hogy rossz viszonyban vagyunk; úgy vagyunk, mint minden más házaspár a mi világunkban.

Az uraknak megvannak összejöveteleik, vadászataik, köreik; a hölgyeknek szalonjaik, nem tehetnek egyebet, mint hogy ott maradjanak s a lehető legkevesebbet unatkozzanak.

— Hát ön unatkozik, Márta?

— Én! egyebet sem teszek. Mit csináljak egyedül az év háromnegyed részében ez óriási kastélyban?

— Hát nem kell-e a házat vezetnie? Nem nyújt-e szórakozást az a sok bájos munka, melyet a nők oly ügyesen tudnak végezni? Egykor szerette a művészeteket, nagyon jó zenész volt s azt hiszem, nem csalódom, hogy igen szépen festett.

— Mindez kiállhatatlan lett rám nézve; szeretnék utazni, de Mériville nem akar hazulról elmozdulni.

— Rajmond! meg voltam győződve, hogy ha ön kívánná, elkísérné önt a világ végére.

— Érettem még a park végére sem menne el.

— Lehetetlen.

— Ön nem akarja hinni. Nohát, két év óta kíváncszom Flórenczbe s azon vagyok, hogy fölkészülök és szobalányommal teszem meg ez útát.

— Mert nem kérte meg őt.

— Hasztalan kérni olyasmit, a miről az ember tudja, hogy nem fogja megkapni.

— No, majd meglátjuk. Megengedi, hogy beszéljek vele.

— Ha úgy tetszik, nem bánom.

Nem akartam mélyebben kutatni a helyzetet; az első napra eleget tudtam.

Másnap reggel ablakomból megpillantottam Rajmondot; lesiettem s azon ürügy alatt, hogy egy szivart akarok elszíni, a park egyik fasorába vezettem őt. Azzal kezdtem a társalgást, hogy gyermekeiről beszéltem.

— Nagyon kell önnek unatkoznia, hogy nem látja maga körül kis leányait, nem hallja vidám csevegésüket.

Melegen megszorította kezemet.

— Mióta a kolostorban vannak, nem láttam őket. Azon a napon, mikor elmentek, majdnem örült voltam; vadászat ürügye alatt elmentem hazulról s megvallom, hogy majdnem egész nap sírtam.

— Miért nem tartotta őket magánál néhány esztendeig? hisz fogadhatott volna melléjük nevelőnőt.

— Nem, szükséges volt, hogy nevelő-intézetbe menjenek.

Mind a ketten ugyanazt mondták; egyetlenegy pontban megegyeztek: abban, hogy gyermekeiket szükséges volt eltávolítani. Kétségkívül azért, mondtam magamban, hogy ne legyenek tanúi a félreértésnek, a melyet már bizonyosan kezdtek észrevenni s melyet el kellett előlük titkolni.

Egy pillanatnyi csönd után kérdém:

— Nem szándékozik valami útat tenni ezen a télen vagy a jövő tavasszal?

— Nem mozdulok innen, még Párisba sem megyek.

— De Márta nekem tegnap este azt mondta, hogy nagyon szeretné Olaszországot látni.

— Én már láttam.

— Egy okkal több, hogy feleségét is elvigye.

— Feleségemnek nincs rám szüksége az utazáshoz; ha óhajt utazni, szívesen adok neki pénzt, a mennyit csak akar; de ismétlem, én nem mozdulok innen.

— De csak nem utazhatik egyedül?

— Ott a szobalánya; ha ez nem elég neki, vegyen maga mellé egy társalkodónőt, kettőt, ha tetszik, de nekem hagyjanak békét.

Azután beszélt az utolsóangersi futtatásokról, nyilván azzal a szándékkal, hogy a társalgást más irányba terelje.

Ejnye, mondám magamban, a baj nagyobb, mint hittem; de hallgattam, óvatosan kellett eljárni, nehogy lehetetlenné tegyem magamat.

Több hét mult el így, a melyek alatt folytattam észleleteimet.

Márta és Rajmond határozottan idegenek lettek egymásra nézve, pedig semmi komoly okát sem tudtam fölfedezni az egyenetlenségnek.

Ekkor azt kérdeztem magamban, hogy e helyzet mögött nem lappang-e valami olyas viszony, melyet a regények tiszta szerelem, légies vágyak, lelkek benső egyesülése név alatt kimentenek és költőivé tesznek, a mely, miután a felhőkben kezdődött, a sárban és igen gyakran vérben végződik. Már szinte láttam, hogy valami rettenetes katasztrófa készül kitörni a két lény fölött, kiket szerettem; féltem megtudni, féltem látni az igazságot, pedig ha hivatásomat teljesíteni akartam, ki kellett puhatolnom a bajt, akármi legyen is, tudnom kellett annak mélységét.

A kutatások ez irányban rendkívül nehezek voltak, de nem lehetetlenek. Kikérdezve néhány szomszédot s különösen az érdekelteket, csakhamar meggyőződtem, hogy semmi sem igazolta gyanúmat.

Ez nagy megkönnyebbülés volt rám nézve. A házaspár elidegenedésének alapját nem bűn képezvén, annak oka nem lehetett más, mint a mit a kedélyek összeférhetetlenségének szokás nevezni s a mi majdnem mindig csak előítéletek, ügyetlen vagy rosszakaratú barátok által táplált félreértés, de a melyet egy okos, őszinte vonzalomtól vezérelt kéz megszüntethet.

Az utolsó szép őszi napok egyikét fölhasználva, Márta és én kimentünk a mezőre sétálni. Az idő pompás volt, az egész természet magára ölté azt

a szép aranyos, itt-ott vörösbe játszó színt, a melyet a tájképfestők minden másnál jobban szeretnek; a lég nyugodt és langyos volt s szemeink előtt minden oldalról gyönyörű kép tárult föl.

— Hogy nézheti e bájos vidéket a nélkül — kérdém Mártától — hogy csodálná?

— Touraine kétségkívül nagyon szép — felelé — de a mit az ember mindennap lát, nemsokára elveszti minden báját; azért néha, miután egy pillanatilag más vidékre vágyódtam, azt mondom magamban, hogy hacsak nem utaznám folytonosan, mint valami bolygó zsidó, mindig visszaesném ugyanazon bajba: az egyhangúságba.

— E gondolatok nem illenek az ön korához, így csak a csalódott lelkek gondolkodnak.

— Az én ábrándjaim is rég eltűntek.

— Lássá, Márta, a mit most mondott, az szerfölött szomorú. Harminczéves korban, élvezve a név, vagyon s egy szóval mindannak előnyeit, a mi a világ fölfogása szerint a boldogságot teszi, a nélkül, hogy valaha szenvedett volna, sőt a nélkül, hogy fogalma volna az élet küzdelmeiről, ön úgy beszél, mint azok, kik elbuktak a létért való küzdelemben.

— Igaz, hogy nem szenvedtem oly értelemben, a melyet ön e szónak ad; nem ismertem a nyomort, a fárasztó és meddő munkát, a betegséget:

de e helyett szívem gyakran vérzett, megismertem az unalmat, az elhagyatottságot, a magányt. Különben nem panaszkodom, minden asszonynak ez a sorsa. Házasságunk előtt bálványképek vagyunk, az első évben babák, kiket megsétáltatnak és mutogatnak, azután alkalmatlan bútor, melyet a szalonba helyeznek, mert nem lehet a padlásra dobni.

— Nem igazságtalan ön Rajmond iránt? Hisz szereti önt...

— Ő? szereti kutyáit, lovait, vadászatait; én azt hiszem, hogy a szakácsné és kocsis után következem.

— De egykor nagyon szerette!

— Egykor meglehetősen szép és jól öltöztetett baba voltam rá nézve, a kit büszkén mutogatott barátainak; de mint az imént mondtam, az életben minden egyhangú lesz, különösen az urakra nézve; időről-időre megunja lovait, eladja azokat és másokat vásárol, épen úgy tesz a kutyáival is s nagyon boldogtalannak kell lennie, hogy feleségét nem változtathatja így.

— Nem tudom hinni, hogy ön nem igazságtalan iránta. Ismerem őt egykor, szép tulajdonokkal bírt; jó volt, odaadó, szerető.

— Megváltozott, ez az egész.

— Hadd lám, tud-e ellene határozott vádat fölhozni? Ön maga mondta, hogy nem voltak bűnös viszonyai.

— Legalább nem hiszem.

— Én pedig bizonyos vagyok benne.

— Legyen.

— Sohasem bántalmazta, még szóval sem?

— Még csak ez kellett volna! Nem, idegenek előtt asszonyomnak szólít s ha egyedül vagyunk, egy szót sem szól hozzám, kivéve ama pillanatok, mikor rossz kedve van; ilyenkor mindent rossznak talál, a mit mondok vagy teszek s ily körülmények közt kegyeskedik fölnyitni ajkait, hogy szemrehányásokat tegyen nekem.

— Ha nem félnék, hogy tolakodónak tart, szeretnék valamit kérdezni.

— Kérdezhet, nincs mit titkolnom, különösen ön előtt, ki legrégibb barátom s kit mintegy atyámnak tekintek.

— Mivel megengedi, mondja meg, Márta, szereti még Rajmondot?

Egy pillanatig hallgatott, nyilván szavakat keresett.

— A vonzalom — mondá végre — oly dolog, mely vagy kölcsönös, vagy nem létezik.

— Beszéljen világosabban.

— Minő érzelmet táplálhatok én Mériville iránt, a ki már nem foglalkozik velem, mintha semmi sem lennék ránézve, a ki magamra hagy... a ki megvet?

— Ön bizonyára túloz. Rajmond oly fiú, kinek tevékeny életre van szüksége, ki szereti a mozgalmat, a zajt, a szabadlevegőt; síkság, vagy nagy erdők, kúrtharsogás s a vadászat izgalmai kellenek neki. Sajnálom, hogy nem maradt a hadseregben, a háború eleme volt; a harcz, a veszélyek, a fáradság, a trombiták és kartácsok közti roham, ez kellene az ő heves természetének. A szalonban ellenben fuladozik, a lakkcipők sértik vadász-csizmákhoz szokott lábait, a kabát gyötrelem rá nézve, miután vászon- vagy bársonyzubzonyát levetette. Innen van, hogy kerüli a szalont, mely önnek természetes helye, innen van kellemetlen kedélyhangulata, ha a társadalmi illem arra kényszeríti, hogy ott némi időt töltsön.

— Téved, kedves ezredes úr, téved. Mériville úr nagyon türelmesen viseli a lakkcipőket is, a feleses mellényt is; a szalon iránt sem viseltetik oly ellenszenvvel, mint ön gondolja, csak ott más nőkkel találkozók, ne a feleségével. Tud ő szeretetreméltó, szellemes, csevegő és vidám is lenni, ha akar; ez oly igaz, hogy minden nő elragadónak tartja s irántuk csakugyan olyan, mint irántam volt házasságunk előtt.

A szerelem, gondolám, még nem halt itt ki; ez a féltékenység szava, mely aranyat ér, azt bizonyítja, hogy van még valami, a mi e kis szívnek

mélyén rezeg. Ez a valami meglehetősen vastag hamúrétég alá van temetve, de végtére is egy élő szikra s bármily vastag legyen is a hamu, talán nem lehetetlen lánggra lobbantani.

— Akarja, Márta, hogy visszavezzessem önhöz Rajmondot? Tudja, hogy nagy vonzalommal viselkedik irántam s korom megengedi, hogy tanácsokat adjak neki.

— Tegyen, a mit akar.

— De egy kissé segítségemre lesz, úgy-e?

— Nem szeretek a danaidák szerepére vállalkozni s a lehetetlen dolgok nem csábítanak.

— Semmi sem lehetetlen, csak az ember egy kis jóakarattal s különösen egy kis bátorsággal fogjon hozzá.

— Nem tudom, értem-e önt, barátom, de azt előre megmondom, hogy ha az ön terveinek előmozdítása céljából meg kell magamat Mériville úr előtt aláznom, akkor mondjon le azokról; nem alázom meg magamat oly ember előtt, aki megvetett.

A kastélyba értünk; látogató várt Mártára, társalgásunk félben szakadt. Különben már semmi mondani vagy kérdezni valóm sem volt, szíve mélyén olvastam a fiatal asszonynak; az ő részéről a helyzet alapja sértett önszeretet volt.

Hátra volt még a férj gyóntatása; kerestem ehhez az alkalmat, nem volt nehéz találni.

Fresnaytól egy mértföldnyire érdekes romok voltak, kértem őt, hogy vezessen el oda, kijelentve, hogy gyalog szeretnék menni s nemsokára arra a tárgyra tereltem a társalgást, a mely engem foglalkoztatott.

— Emlékszik-e — mondám neki — arra a napra, mikor közeli házasságát tudtomra adta és az ígéretekre, melyeket nekem tett? Egész mostanig abban a reményben ringattam magamat, hogy önök boldogítják egymást; de mióta önöknél vagyok, nem sok éleslátásra volt szükségem, hogy belássam teljes csalódásomat.

Rajmond megállt.

— Úgy látszik — mondá — hogy prédikációt akar nekem tartani; tudja meg, hogy nem ön az első s hogy e tárgy nagyon kínos rám nézve. Igen könnyű másokat ócsárolni, nekik megmondani, hogy mit kellene cselekedniök, de ha az ember ugyanazon helyzetben volna, mint ők, százszor rosszabbul cselekednék.

— Semmi szándékom, semmi jogom sincs önt megleczkéztetni, de engedje meg egy régi barátjának, hogy nyíltan beszélhessen. Mióta Fresnayban vagyok, őt perczig sem láttam önt felesége mellett, nem intézett hozzá egy szeretetreméltó szót sem; azt hiszem, nem lenne nehéz másként cselekedni.

— Ezredes úr, a mennyire önt ismerem, elmondhatom, hogy helyemben ön is úgy tenne, mint én. Ismerem az ön őszinte és becsületes jellemét s tudom, hogy képtelen lenne ajkaira venni oly szót, mely nem a szívéből jó. Ön csodálkozik, szemeből olvasom, hogy nem hisz nekem; nohát, a mit másoknak vonakodtam elmondani, önnek elmondom, tudja meg a teljes igazságot s azután ítéljen. Jól tudom, hogy feleségem beszélt önnek rólam, hogy olyan férjnek tüntetett föl ön előtt, a ki minden kötelességét elmulasztja. Régóta terjeszti rólam ezt a hírt a vidéken s eddig semmibe sem vettem; de nem akarom, hogy ön is azt higgye, a mit az egész világ hisz, ön előtt igazolni akarom magamat.

Először is, feleségem sohasem szeretett engem; mikor kezét megkértem, sokáig habozott, nem tartott elég... nem, majd ezt később magyarázom meg. Fogadni mernék, sohasem találná ön ki, hogy miért jött ő énhozzám; azért, mert csodálói között én voltam az egyetlen, a kinek vörös szalag volt a gomblyukában. A gondolat, hogy egy kitüntetett férfi karjára támaszkodhatik, nekem adatta vele az elsőbbséget vetélytársaim fölött.

Márta hamis eszmékben nevelkedett; anyja, különben kitűnő asszony, mióta a világon van, folyton azt ismételte neki, hogy az a jó férj, a ki életét

felesége lábainál tölti, a ki minden szeszélyét ki-elégíti, a ki minden hajlamának hizeleg.

Beláthatja, hogy e szerep nem felelhetett meg nekem; különben ezt ő maga is sejtette s ez az, a mit előbb kezdtem mondani, félt, hogy nem vagyok elég engedelmes. Ah! ha kitüntetésem nem lett volna!...

Az első időkben követelése elviselhetők voltak s én annyira szerettem őt, hogy sokat, sőt nagyon sokat engedtem. Midőn egy kissé vissza akartam szerezni függetlenségemet, s értésére igyekeztem adni, hogy a szerep, a melyet velem játszát, nevetséges, szemrehányásokkal halmozott el; ha ismert volna, sohasem kötötte volna életét oly férfiúhoz, a ki ennyire nélkülöz minden érzelmet, udvariasságot, elnézést a nők gyöngeségei iránt. Igyekeztem őt érvekkel meggyőzni, vele megértetni, hogy a férj szerepe nem olyan, mint a szépen kifésült kutyáé, melyet pórázon vezetnek s mely czukrot kap, ha jól viseli magát; de előítéletre, rögeszmére, akadtam s minden ékesszólásomnak annyi hatása volt, mint a Flobert-puska golyójának egy pánczélos hajóra. Ekkor szívére igyekeztem hatni... de megint csak azt vettem észre, hogy hiába vesztegetem időmet: távollevőnek beszéltem... Igen, kedves ezredes úr, úgy van és ő nem egyetlen a maga nemében. Mindazon asszonyoknak, a kik saját

bájos és kecses személyük csodálatában nevelkedtek, a kiket süteményekkel és bókokkal tápláltak, a kik előtt hatalmukat, tehetségüket, szépségüket, bőrük fehérségét és ajkaik pírját dicsérgették, de a kiknek elfeledtek a kötelességről beszélni, mind-ezen asszonyoknak van néha szellemük, fejük mindig, de szívük... soha. Rájuk nézve a legfőbb boldogság egy báli siker, míg egy hiányzó ruha, vagy egy megunt kalap a boldogtalanság netovábbja. Hősiesen viselik a világ rabszolgaságát, mert élvezetet szerez nekik az által, hogy mutogathatják ruháikat, megszólhatják az embereket általában és férjeiket különösen; minden más kényszert teljes erejükből visszautasítanak s biztosíthatom önt, hogy ezekben az apróságokban, ha akarják, oly erő és erély van, a milyenre az ember nem tartaná őket képeseknek. Talán nem hiszi?

— Hallgatom önt és megvallom, sok igaz van abban, a mit mond; nem ön az első, ki ily tapasztalatokat tesz s nem ön lesz az utolsó. De folytassa, tudni akarom, mi lesz a vége.

— Fájdalom! már vége van: visszautasítva, elriasztva, végre kerültem azt a családi kört, melyben nem találtam semmi családi boldogságot. Nem akartunk botrányt csinálni, tovább éltünk egymás mellett, de elválasztva egy örvény, a közöny örvénye által. Pedig szükségem van a szeretetre.

Egykor nagyon szerettem őt, de ő saját kezeivel tépte ki szivemből ezt a szerelmet; s meg kell vallanom, nagyon megsebezte azt. Rettenetes pillanataim voltak, mikor egymás után szétfoszlani láttam ábrándjaimat.

— Teljesen bizonyos abban, hogy Márta nem szereti önt?

— Mondtam már, hogy sohasem szeretett. Ha megölném magamat egy vadászaton, ha tudná, hogy egy sövény mellett haldoklom, ha egy saraglyán hoznák haza holttestemet, nagyszerű temetést rendezne nekem, mert ez úgy illik, mert nem kell mindent a világ orrára kötni; de szíve mélyén örülne.

— Megálljon, Rajmond, nagyon messze megy; túlságos izgatottság befolyása alatt áll, a melyben olyanoknak látja a dolgokat, a milyenek nem s a mit semmi esetre sem volna szabad kimondania.

— Igaz, vannak dolgok, melyeket nem mond el az ember, de az is igaz, hogy a pohár, ha tele van, kicsordul. Ön maga kezdte ezt a társalgást, ön csalta ki vallomásaimat; én föltártam lelkemet, megmutattam a sebet, mely emészt. Talán rosszul cselekedtem, de tudom, hogy ön barátom, azt hittem, hogy önnel mindent közölhetek. Ha oly feleségem lett volna, a ki tudott volna engem szeretni, nincs az az áldozat, melyet meg nem hoztam

volna neki; azt vetik szememre, hogy vadászattal töltöm életemet, de csak azért vadászok, hogy szórakozzam és feledjek; azt vetik szememre, hogy sohasem vagyok otthon, de hát otthonom pokol... s én arról ábrándoztam, hogy paradicsommá teszem. Higyje meg, ha föltaláltam volna a boldogságot tűzhelyemnél, nem hagytam volna el. Most már csak egyetlen érzelem köt az élethez, két kis leányom s ezektől is meg kellett válnom, hogy ne legyenek tanúi vitáinknak.

— Sajnálom önt, barátom, s kétszeresen sajnálom, ama szenvedések miatt, a melyeket érzett és azok miatt, melyeket elkerülhetett volna... Meghallgattam önt, meghallgattam Márta vádjait is; megengedi, kimondjam véleményemet?

— Mondja ki.

— No hát, önök mindketten túlhajtják helyzetüket. Márta egy elkényeztetett gyermek, tudtam ezt már házassága előtt; ön nyílt, becsületes, de ingerlékeny. Házasságuk első korszakában az történt önök között, a mi mindig, jegyezze meg jól, mindig megtörténik: apró zsörtölődések. Két lénynek, kik hísz-harmincz évig teljesen idegenek voltak egymás előtt, szükségkép vannak eszméi, ízlései, szokásai, melyek bizonyos tekintetben hasonlók lehetnek, de nem azonosak. Hogy a házasság boldog legyen, szükséges, hogy ez eszmék, az ízlések, e jellemek egymás-

hoz idomuljanak, összekeveredjenek, hasonuljanak, és ez csak az idő munkája, a két fél részéről pedig ama határozott akaraté, hogy kölcsönösen engednek. A szerelem, ez az érzélem, a melyről annyit elmélkedtek s melylyel annyiszor visszaéltek, de a mely mégis a Teremtő egyik legnagyobb jótéteménye, a szerelem könnyűvé teszi e hasonulást, a mely nélküle lehetetlen; de ha mérsékelni lehet a nehézségeket, ha végre el is lehet távolítani, nem lehet megakadályozni, hogy fölmerüljenek. Önök-nél a szerelem megvolt; szerencsétlenségükre, nem eléggé hallgattak reá, hanem inkább másról kértek tanácsot; ő az elkényeztetett gyermek szeszélyeitől, ön pedig heves természetétől; ő azt hitte, hogy győzni fog a tétlenség erejével; ön pedig hatalmában, családfői tekintélyében bízott; mind a ketten ragaszkodtak jogaikhoz, s egyikük sem akart engedni vagy hátratekinteni. Az ürügy alatt, hogy méltóságukat kell megőrizni, mind a ketten az önszeretet szavára hallgattak. Az a szerint érzélem, mely önöket összefűzte, s melynek sértetlen megőrzését az oltár zsámolyánál esküvel ígérték, lassankint kialudt a sértett hiúság bomlasztó hatása alatt; oda jutottak, hogy tűrik egymást, végre majd e türelmet nagyon kínosnak tartják, s ki tudja, hova jutnak?

De nincs minden veszve; ha mind a ketten

akarják, a jövő még meghozza azt, mit a múlt adhatott volna, ha nincs önök közt az az örvény, melyet a rossz magaviselet ás.

— Igaz, e tekintetben semmit sem vethetek Márta szemére.

— És ő ugyanezt mondta nekem önről.

— Szép tőle, hogy elismeri.

— Többet mondok: fölhívom mindkettőjüket, hozzanak föl egy tényt, egyetlenegy tényt, mely indokolja az önök jelenlegi helyzetét, s a mely nem előítéleteken vagy félreértéseken alapszik.

Rajmond magában beismerte, hogy igazam van, s hasztalan keresett emlékezetében oly tényt, melyet fölhozhatott volna; de mégsem ismerte el, hogy le van győzve.

— Ezredes úr — mondá — nem tudja, hogy egy férfit tűszúrásokkal is meg lehet ölni, nem tudja, hogy a hegyek porszemekből lesznek?

— De azt is tudom, ha nem engedték volna azokat összegyűlni, a porszemek sohasem lehettek volna egyebek, mint vakondtúrások.

— Legyen, igaza van, nincs mitszemére vetnem a feleségemnek és egészen én vagyok a hibás.

— Ezt nem mondtam, barátom.

— Tudom, de mondom én.

Az idő még nem érkezett el; valami szerencsés körülménynek kellett igyekezetem segélyére jönni.

Sétánk céljához értünk, ez természetes forduló volt és társalgásunk más tárgyra tért át.

Ismét néhány hét telt el, azután elérkezett az idő, midőn Mériville és neje visszatértek Toursba, hol a telet rendesen töltötték. Én Párisba szándékoztam visszatérni; de oly erősen kértek, hogy töltssem velük szabadságom hátralévő részét, hogy velük mentem.

Egyébiránt náluk időzésem nem volt teljesen haszontalan. Némi változást tapasztaltam kölcsönös bánásmódjukban; még mindig nagyon hidegek, nagyon tartózkodók voltak egymás irányában, de már nem volt észrevehető az a keserűség, mely azelőtt minden egyes szavukból kirítt; udvariasak voltak egymáshoz.

A két hó alatt, melyet Fresnayben töltöttem, nem maradtam teljesen bezárva a park falai közé, megismerkedtem néhány kitűnő szomszéd családdal, melyekkel Márta szalonjában találkoztam, s melyeknél látogatásokat is tettem. Természetesen ezeket majd mind együtt találtam Toursban, a többi között Rajmond nagynénjét, la Frauchère kisasszonyt, egy jó öreg leányt, a kit ép úgy bántott, mint engem, a félreértés, mely unokaöcscse és unokahuga közt fönnállt.

Néha-néha meglátogattam őt ódon palotájában, mely a Nagy-Károly-torony mögött állt. Mindig

Mártáról és Rajmondról beszélgettünk. Egy nap egy tervvel állt elő, melylyel az annyira óhajtott kibékülést meg lehetne valósítani. Terve kissé veszedelmes volt, de oly jól elrendezte a dolgokat, hogy végre elfogadtam a nekem szánt szerepet.

Néhány nap múlva ebédet adott, melyre Méri-villeék s néhány házi barát volt hivatalos, egész családiasan.

Tudtuk, hogy legújabban Márta és Rajmond közt vita volt egy, különben teljesen jelentéktelen tárgyról, ha jól emlékszem, valami illemkérdésről. La Frauchère kisasszony e tárgyra terelte a beszélgetést s unokaöcscse nézeteit vallotta; én azonnal Márta pártjára álltam; ő és férje szintén belevegyltek, a vita általános lőn. Végre Rajmond izgagtottan, a legkeserűbb hangon felelt nekem; korántsem igyekeztem őt lecsillapítani, sőt haragot színleltem; oly szóváltás támadt közöttünk, a melyben a szavak szigorúan udvariasak, de sértők voltak, mint tövissek.

A helyzet nagyon feszült lett, mikor la Frauchère kisasszony fölkelt, hogy a szalonba vezessen bennünket. A kávé után azonnal így szólt:

— Uraim, tudom, hogy önök közül többen szoktak dohányozni; nincs helyem e célra, de a szivarokat és likőröket a kék szalonba vitettem. Rajmond,

legyen szives az urakat oda vezetni és engem helyettesíteni.

Midőn a kék szalon ajtai mögöttünk bezáródtak, Rajmond, ki a hölgyek előtt kénytelen volt magán uralkodni, teljesen szabad folyást engedett rossz kedvének.

— Ezredes úr — mondá — nem tudom, melyik lábával kelt ma, de az egész ebéd alatt nagyon kiállhatatlan volt.

— Úgy látszik, kedvesem, ön teljesen megfelelkezik a tekintetekről, a melyekhez koromnál és vendégjogomnál fogva igényt tarthatok.

— Meglehet; de kérni fogom, hogy jövőre ne avatkozzék a vitába, a mely feleségem közt és közötttem támadhat.

— Ha az ember azt akarja, hogy mások ne vegyüljenek a családi czivakodásokba, akkor nem kezdi azokat az egész világ előtt.

— Ismétlem, uram, hogy nagyon kiállhatatlan volt az egész ebéd alatt, s remélem, hogy a jövőben jól megjegyzi ezt.

— Kedvesem, nem szokásom leczkéket elfogadni, s tudja meg, hogy ön legkevesbbé sem illedelmes.

A többi dohányzók két pártra oszoltak; némelyek Rajmondot támogatták, mások nekem adtak igazat: e beavatkozás kikerülhetetlen eredménye az lett, hogy mindkettőnket fölizgattak.

Rajmond nem sokára egészen magán kívül volt.

— Ezredes úr, ismétlem, hogy törődjék a maga dolgaival. Mártával és velem szemben olyan pártfogói szerepet játszik, mely nekem sehogy sem tetszik; ideje, hogy ennek vége legyen.

— Lám, mit nyer az ember, ha barátai iránt érdeklődik, nem arat egyebet hálátlanságnál. Jól van! ha már ön ezen a hangon beszél, tudja meg, hogy Márta iránti érdeklődésből avatkoztam az önök dolgába, a kit gyermekkorá óta ismerek, s a kinek életét mentettem meg; azt tartom, hogy az ön bánásmódja vele szemben gyűlöletes.

— Vigyázzon, ezredes úr.

— Majd vigyázok, ha nekem tetszik. Egyébiránt nyugodt lehet; jövőben nem foglalkozom önökkel, egyikük sem érdemli meg a fáradságot.

— Ezredes úr, ön feleségemet sértegeti; ha nem volna vendégem, ezért számot adna nekem.

— Ez ne aggaszsa! akár ma este átvitet-heti málháimat a szállodába, nem fogok önnél aludni.

— Ez az utolsó szava?

— Tökéletesen.

— Nem vonja vissza egy szavát sem?

— Egyet sem.

— Jól van, uram, holnap önnél lesznek ségégeim.

— Vigyázzon! tudja, hogy huszonöt lépésről nem hibázok el egy száz sous pénzdarabot?

— Azt hiszi, hogy megijeszt?

— Korántsem, de figyelmeztetni akarom, hogy ha együtt megyünk a küzdőtérre, ön a halál fia.

E szóra a szalon ajtaja hirtelen fölnyílt, Márta közénk rohant és férje karjaiba esett. Lihegve mondá neki:

— Rajmond, nem akarom, hogy megverekedjék.

Ez félretolta őt:

— Ereszszen, ez az ember megsértett mindkettőnket, számot kell adni minősíthetetlen eljárásáért.

— Asszonyom — mondám előbbre lépve.

De Márta, testével fedve férjét, méltatlankodó tekintetet vetve reám, e szavakat dobta oda:

— Nem ismerem önt, uram.

— Hallgassa meg legalább, hogy mit akar mondani — szólt közbe la Frauchère kisasszony, ki unokahúgát követte.

— A mit mondani akarok, nagyon egyszerű, asszonyom — mondám. — Alázatosan bocsánatot kérek, hogy szavaim oly kellemetlenül hatottak önre; de megvallom, én épen semmit sem bánom azokat.

— Uram — ordított Rajmond s készült rám rohanni.

— Hát hadd fejezze be — mondá la Frauchère kisasszony, megállítva őt.

S midőn folytathattam, így szóltam :

— Nem, asszonyom, nem bánom, mert szerencsén az eredményezték, a mit mindnyájan óhajtottunk, hogy önt férje karjaiba vezették.

Rajmond és Márta nagy szemeket meresztettek reám.

— Hát nem látják, hogy mindez csak komédia volt? — kérdé az öreg néni mosolyogva.

— Komédia?

— Semmi egyéb; komédia, melyet én főztem ki, s melyben az ezredes úr szives volt a legnehezebb szerepet elvállalni.

— Rajmond — mondám — ön meg volt arról győződve, hogy felesége nem szereti, mi be akartuk önnek bizonyítani az ellenkezőt.

— Legalább értesítettek volna előre.

— És ha ön nem fogadta volna el szerepét, öszeesküvésünk csütörtököt mond.

— Rajta, öleljék meg egymast — mondá la Frauchère kisasszony — s ne legyen többé szó semmiről.

Rajmond ránézett Mártára, a ki még mindig hozzá simult.

— Hát igaz, hogy szeret engem?

— És ön?

— Én bolond vagyok, bocsásson meg, Márta; esküszöm, hogy máától kezdve elfeledtetem önnel a multat.

— No és a párbajunk? — szoltam közbe. — Még mindig meg akar ölni?

— Önt! oh! igen; még mindig.

És nyakamba ugrott. Azt hiszem, hogy egy könnycsepp gördült le arczomon s e szókat hallottam a fülemben sügni:

— Ön megmentett engem, köszönöm.

Másnap tizenegy óra felé lementem a reggelihez. Márta nem volt egyedül, mellette láttam a nénit s mindazokat, kik tegnap a la Frauchère-palotában ebédeltek.

— Ön nem szolt nekem, hogy vendégei lesznek — mondám.

— Nem hívta-e ki tegnap önt a férjem párbajra? Önnek katona létére kell tudni, hogy a párbaj után következik a reggeli, a melyen a segédek jelen vannak. No hát, ez a szokásos reggeli, s az osztrigákat én fizetem.

— Én meg a pezsgőt — mondá Rajmond belépve.

— Nagyon jól van, gyermekeim — jegyzé meg az öreg leány — de önök meghazudtolják a közmondást, mert ma a nyerők fizetik a bírságot.

Ime, uraim, így végződött az én harmadik és utolsó párbajom.

— Ezredes úr — jegyzé meg, Montvert kapitány — ön maga támadta meg saját állítását. Bebizonyította nekünk, hogy a párbaj bizonyos esetekben nagyon hasznos lehet.

— Igen, kedvesem, oly föltétel alatt, ha nem történik meg. Jakab, hozz szivarokat.

— Azonnal, ezredes úr.

TARTALOM.

	Oldal
Germaine eszménye ...	I. kötet 1—168
“ “	II. kötet 1— 80
D'Arboud ezredes három párbaja	81—174

A Szent-István-Társulat kiadványai.

Fabiola, vagy a katakombák egyháza. Irta <i>Wiseman Miklós</i> . Angol eredeti után fordította <i>Haudek Ágoston</i> . Steinle Ede lovag által rajzolt képekkel. 4-rét kiadás. Füzve kor. 4.80, kötve ...	Kor. 7.—
Ugyanaz, egyszerűbb kiadásban, nyolczadrét alak. Füzve kor. 2.40, kötve ...	3.60
A megszabadított Jeruzsálem. Irta <i>Torquato T.</i> Olaszból fordította <i>Jánosi Gusztáv</i> . Két kötet. Díszes vászonkötésben vörösmetszéssel kor. 6.80, aranymetszéssel ...	7.60
Mindszenti Gedeon legújabb költeményei. Füzve kor. —.60, kötve ...	1.—
A Csendes-Oczeánon. Utazási élmények. Irta <i>May Károly</i> . Német eredeti után ford. <i>Szekrényi Lajos</i> . Kötve ...	6.—
A keresztény nő. Képekkel. Irta <i>Ruschek Antal</i> . Díszes vászonkötésben ...	3.—
Művészettörténeti korrajzok. Bevezetésül a képzőművészetek egyetemes történetébe. Irta <i>Divald Kornél</i> . I. kötet. 86 képpel. Ára füzve kor. 2.—, kötve kor. 2.40. — II. kötet. 75 képpel. Füzve kor. 2.40, kötve ...	2.80
Áhitat szárnyain. Himnuszok és vallásos költemények. Akantisz V. rajzaival. Irta <i>Bán Aladár</i> . Színes borítékba füzve ...	3.—
Az Úr Jézus szülőföldjén. Paur Géza 38 rajzával. Irta <i>Huber Lipót</i> . Színes borítékba füzve ...	3.—
Márta naplója. A női ifjúságnak ajánlja a Szent-István-Társulat. Kötve ...	2.40
Magyar drámai mesék a magyar ifjúság számára. Irta <i>Pintér Kálmán</i> . Angol félvászonköt.	2.—
Szent Imre herczeg élete. Élet- és jellemrajz. Irta dr. <i>Karácson Imre</i> . Kötve ...	1.20

A Szent-István-Társulat kiadványai.

A MAGYAR NÉP KÖNYVTÁRA.

Eddig tíz kötet jelent meg.

Egy-egy kötet ára csinos félvászonkötésben,
színes borítékban 60 fillér.

Az I., II., III. és IV. kötet tartalma :

Elbeszélések a magyar nép számára.

Irta Vincze Alajos.

Az V. kötet tartalma :

A műhelyből. Elbeszélések magyar iparosok
életéből. *Irta Bodnár Gáspár.*

A VI. kötet tartalma :

Tanulságos történetek. *Irta Kincs István.*

A VII. és VIII. kötet tartalma :

A magyar nemzet története. Elbeszéli *Bodnár G.*

A IX. és X. kötet tartalma :

A magyar föld. *Irta dr. Sziklay János.*

Mindeme könyvek megrendelhetők a

Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában

(Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28b. sz.)

Részletes könyvjegyzékkel kívánatra ingyen és bér-
mentve szolgálunk.

